

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

26 iunie-2 iulie 1996
(Anul XXIX)

25

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

E. LOVINESCU INEDIT

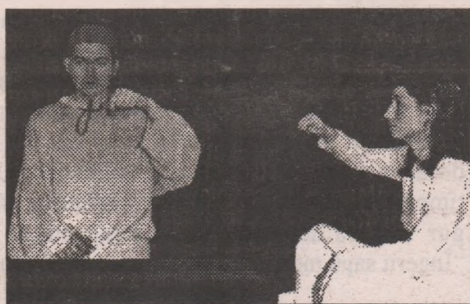
(pag. 12-13, 14)

**Cînd
stînga și
dreapta
nu mai
înseamnă
nimic**

(pag. 3)

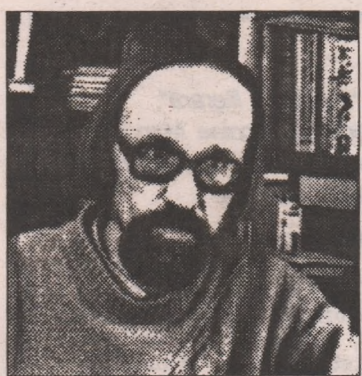
Apele Bucureștilor

(pag. 15)

Festivalul Internațional de Teatru de la Piatra-Neamț

(pag. 16)

Letonul nostru,
**LEONS
BRIEDIS**

(pag. 20-21)

Cioran sau extazul îndoielii

(pag. 5)

**Orășul în care lăcomia
a înghițit democrația**

(pag. 2)

Literatura în comunism

ÎNTR-UN număr recent al *Dilemei*, dl. Radu Cosașu îmi face onoarea de a-mi comenta cîteva fraze referitoare la literatura română a anilor de comunism. Era vorba de faptul că această literatură a fost cu adevărat una valoroasă și curajoasă, criticînd, uneori deschis, deseori în cod, regimul politic, instituțiile și mentalitățile. Îi mulțumesc dlui Cosașu că a readus în discuție un subiect extrem de important, dar care n-a stat în atenția noastră atît cît s-ar fi convenit.

Regimurile comuniste s-au comportat în trei feluri față de literatură, în funcție de rigoarea lor ideologică și de alți factori, mai mult sau mai puțin aleatorii. Au existat perioade în care literatura a fost pur și simplu aneantizată de cenzură: e cazul epocii staliniste din URSS ori al deceniului 6 din România. Un comportament aproape la fel de strivitor îl constatăm în epoca brejneviană, mai tîrziu, cu deosebirea că artiștii au învățat între timp să-și valorifice operele, publicîndu-le clandestin. URSS, Cehia, și Polonia au cunoscut *samizdatul*. În România, artiștii s-au sustras în alt mod cenzurii, construind un limbaj esopic, genuri și forme literare specifice, care le-au permis să spună aproape totul despre societatea oribilă în care trăiau. Nici literatura de sertar, cu minime excepții, nici aceea tipărită clandestin nu s-au remarcat în România.

Nu am suficiente informații spre a mă pronunța asupra situației literaturii din toate țările comuniste. Dar mi se pare că literatura română nu seamănă cu celelalte. După un deceniu de comunism, în care n-a găsit nici o cale de a se opune cenzurii, literatura română a renăscut din propria cenușă în următoarele trei decenii, izbutind să fie și o oglindă necruțătoare a vremilor. Cauzele acestui fenomen sînt multiple. Prima este chiar ruptura pe care Ceaușescu a produs-o în 1965, cînd s-a despărțit pe față de epoca Dej. Un rol de seamă l-a jucat și desprinderea, începută de Dej însuși și continuată de Ceaușescu, din sfera de influență a Uniunii Sovietice. O a treia cauză este spiritul triumfalist care s-a instalat o dată cu paranoicul cult al personalității. Ceaușescu a înțeles să fie pînă la capăt solidar cu acea literatură care s-a încheat în primii ani ai "domniei" sale, pe un fond de mică liberalizare artistică, atunci cînd "obsedantul deceniu" a putut fi privit cu spirit critic de către scriitori. La fiecare aniversare a regimului, reușitele literare erau evocate, indiferent de culoarea lor ideologică ori de reputația de disidență a unora dintre autori. Considerată o "ctitorie" a dictatorului, ca atîtea altele, noua literatură a beneficiat de o protecție neașteptată din partea oficialității iar scriitorii care se impuseseră au căpătat un statut de intangibilitate, rămas valabil pînă spre mijlocul anilor '80.

Prejudecata comună este că scriitorii români au fost privilegiați de un regim pe care l-au slujit pe față și l-au birfit pe ascuns. Este absolut fals. Scriitorii au profitat de paranoia dictatorului spre a-și consolida un anumit prestigiu social. Ei au creat o literatură care n-a fost pur și simplu una cenzurată. Literatura dintre 1965 și 1989 a fost *produsul cenzurii* - de la teme la limbaj - în sensul că s-a autoinventat pe sine ca să reziste cenzurii, în conținut, ca și în forme, dînd naștere totodată unui nou tip de cititor, complice, în stare să-i înțeleagă mesajul deseori ascuns printre rînduri.

CONTRAFORT

de Mircea
Mihăieș

Orașul în care lăcomia a înghițit democrația

MAI devreme decât era de prevăzut, exonerarea ticăloșiei numite *Caritas* s-a produs. Ea fusese anunțată, de fapt, de re alegerea lui Gheorghe Funar la primăria Clujului cu un scor care a pus pe gânduri multă lume. Nostalgicii s-au întrebat: unde o fi Clujul de altădată? Unde a dispărut eleganța tradițională a cetății lui Matei Corvin? Unde s-au evaporat artistocrății intelectualității și ai civilizației transilvane? Unde calmul și politetea urbei renumite pentru bunele maniere ale populației? Unde, în fine, orașul mării culturi, al Universității prin excelență europeană? Toate acestea au dispărut ca prin farmec în urnele cu voturi din care, ca într-un trist banc, chipul brăzdat de resentimente al lui Gheorghe Funar se șteie tot mai agresiv.

S-a scris, după alegerile din 1992, că, prin votul cetățenilor, pe harta României s-au decupat cu claritate două țări perfect distincte. Una fesenizată fără speranță, cealaltă optînd pentru valorile democrației și ale liberalismului. Iată că "federalizarea" prin vot a țării continuă. Prin voința clujenilor, o parte din România a mai făcut un pas în jos, spre smîrcurile unui primitivism din care, probabil, nu va mai putea fi scoasă în viitoarele decenii.

Eliberarea lui Ioan Stoica e doar un penibil appendix la această fabulă fără nici un fel de morală. Ar fi fost, într-adevăr, o cumplită farsă ca Stoica să rămînă închis, atîta vreme cît principalul său asociat, Gheorghe Funar, triumfa asupra oricărei idei de logică și democrație. Baza juridică a menținerii lui Stoica la închisoare a fost șubrezită de către fiecare clujean care introducea în urnă votul pentru re alegerea primarului care a adus României mai multă rușine decât toate războaiele pierdute de-a lungul istoriei.

Ioan Stoica a fost, într-adevăr, eliberat de către clujeni. Senzația de complot a unui oraș împotriva unei întregi țări a fost rareori mai evidentă ca în cazul *Caritas*-ului. Un ziarist străin se întreba cum de păgubașii jocului de "întrajutorare" nu s-au revoltat împotriva lui Ioan Stoica. Răspunsul nu e greu de dat: pentru că cei care au cîștigat, clujenii, erau masați într-un singur oraș, pe cînd perdantii erau răspîndiți pe tot teritoriul țării. Deși participanți la o acțiune care presupunea *ajutorul reciproc*, nu am auzit ca vreunul din milionarii clujeni să se fi oferit să compenseze pierderea suferită de coechipierii lor (pentru că asta erau, nu, membri ai unei aceleiași echipe?) din, să zicem, Buzău, Craiova sau Vaslui.

Nu e greu de demonstrat că victoria confortabilă a lui Funar e reflexul unui complex de vinovăție al concetățenilor săi. Păcătuind prin lăcomie, dar deloc dispuși la recunoașterea jalnicei situații în care s-au pus, ei au perseverat în eroare, după clasică tehnică a strălucirii. Din nefericire, abia victoria lui Funar ne arată că lucrurile nu s-au desfășurat la întîmplare. Complotul în care fiecare clujean jucător la *Caritas* a intrat e, în cele din urmă, un complot nu doar împotriva omeniei, ci și a democrației.

Inutil să spun că există prea puțină legătură între ideologia naționalistă profesată de Funar și eclatanta lui victorie. Calculul hîrtiei arată că Funar a fost votat, la Cluj, și de către o parte din populația maghiară, pe care același Funar ar dori-o mai degrabă pusă la saramură. În mod evident, acei maghiari au votat mai întîi în memoria glorioasă a *Caritas*-ului și în speranța, cine știe, că zilele fabuloase ale lui 1993-1994 se vor reîntoarce, cu ajutorul ucenicului vrăjitor Funar, în urbea Ior.

Nu mai are nici o importanță că, la ieșirea din închisoare, Stoica a încercat să pozeze în victimă. Nici elucubrantele sale explicații privitoare la prăbușirea sistemului. Nici nerușinarea de a susține că pe întreaga desfășurare a *Caritas*-ului el a trăit, ca orice angajat, din salariu. E drept, nu spune nici care era mărimea acelui salariu. Important e că, la nici o oră de la ieșirea din închisoare, infractorul scăpat de la linșaj ca prin urechile acului, n-a găsit altceva mai bun de făcut decât să regrete că nu a plătit ucigași pentru a-l elimina pe ziaristul de la "Evenimentul zilei" pe care îl crede vinovat de eșecul "genialului" joc.

În aceste condiții, primarul Funar ar trebui să se gîndească bine dacă în viitor va intra cu la fel de mult zel în slujba unui potențial asasin. Dacă în 1994 ticăloșia și complicitatea unor politicieni sus-puși au reprezentat pentru el o pavăză, ar trebui să-i fie clar că istoria, chiar dacă se repetă, nu se repetă întocmai. Și că ea îi devoră tocmai pe cei care se cred mai presus de ea. Chiar dacă ei sînt locuitorii (onoare excepțiilor!) unui oraș care s-a obișnuit să trăiască nu numai în afara legii, dar și în afara țării pe care a tratat-o la fel cum Avram Iancu îi trata pe grofi. Din nefericire, nici Funar nu e Avram Iancu, și nici România țara îmbuibăților care trebuie puși la cură de slăbire.

POST-RESTANT

de Constanța
Buzea

AȘA, bună doamnă, nimic nu v-a clintit de ani de zile și nimic nu v-a tulburat credința că aveți ceva de spus semenilor. Veți tipări plachete, veți fi bucuroasă, și la urma urmei vă veți număra printre învingători. Atenție însă la prolixitate. Lupta cu lăstărișul o știe, și legile ei le respectă orice bun livezean. Aranjatul din foarfecă și tunderea îngrijită a coroanelor pomelului se răsfrîng în parfumul și dulceața fructelor, cîndva. Firea dv. sălbatică, de admirat până la un punct, nu dă semne că se va domoli vreodată. Se pare că nu vă îndurați, sau nu știți, sau nu vă pasă, să intrați cu defrișorul în valurile verbale verzi, succulente, rebele, și să faceți puțină ordine în atîta abundență, să găsiți similare fericite la sintagmele de atîtea ori grandilocvente pe care inspirația dv. le secretă mereu. Titlurile volumelor în pregătire sunt fie prea lung explicative, fie ușor incorecte, alătura cu sensul pe care l-ați avut în vedere. Poate că pe alții nu, dar pe mine mă inhibă, mă descurajează, mă exasperează cînd, citind versuri, întîlnesc cuvinte și expresii preluate din vorbirea curentă care, chipurile, ar da autenticitate, și ar fi pe gustul cititorului modern. Nu cred o iotă din toate acestea. Eliminați cuvintele reci, expresiile de tablă, rudimentele care merg foarte bine în alte limbaje, dar în poezie sunt atît de stricătoare. Acestea sunt atît de multe în textele dv., că nu îndrăznesc să pun în listă doar cîteva. Sper să aveți un bun redactor de carte, care să vă amendeze ori de cîte ori este nevoie. Pentru titlurile volumelor în pregătire, revin, v-aș sugera să nu le complicați deloc. *Noris*, atît. Aici pot intra cele mai bune poeme cu *Noris* la care să se alătore și cele mai alerte *Navete*. Vă mărturisesc că mi-e teamă că într-o zi voi primi de la dv. o carte de versuri și în carte voi întîlni cuvintele: *formulez, înființase, confiscat, elementele, viteză, cadrul, modificările, survenite, gratulată, încrustată* ș.a., pe care nu v-ați îndurat să le scoateți din texte, cu puțin efort, firește. Cuvîntul nepotrivit este mai periculos în poem decât este o termită într-o pungă cu cruciulițe de lemn. (*Ana Ardeleanu*, Mangalia) ✓ *Sfârșitul, Întoarcerea* și *Frezii*, sunt titlurile a trei proze scurte cărora nu le-am găsit nici un cusur. Atît de bine scrise, concise, speciale, mărturisind o experiență, aș spune de viață și de moarte, de surmenaj psihic în contemplarea unui chin teribil, personal, încît nu-mi vine să cred că autorul ar avea numai 16 ani. Foarte mulți adolescenți suferă profund, atacați fiind de duritatea realității, de inconfortul tuturor stărilor însoțitoare, dezolați de compromisiurile pe care vîrstnicii le fac pentru a trăi, presimțind devreme că vor urma la rînd, intrînd în schema umilitoare, insuportabilă, gretoasă a vieții. Dar prea puțini adolescenți au și darul de a relata în scris toate acestea. (*Mihai Duțescu*) ✓ Poemul dedicat ființei cu numele Iulia este rodul dulce amar al unei frustrări. Pus în plic și expediat unde trebuie, citit la telefon sau rostit în toată blîndețea lui într-o tainică și ultimă întîlnire, făcut adică să ajungă la destinatară, poate că v-ar mîngăia inima. Nu vi-l putem publica, ne pare rău, deci nu vă veți putea duce cu revista în brațe să-i arătați iubitei cît sunteți de sfios și de lipsit de noroc. (*Locutius D. Petrică Aius*, Craiova) ✓ Părerea mea este că trebuie să vă îmbunătățiți grabnic ortografia. Aici nu încape iertare și nici emoția nu poartă vreo vină. Sunteți un tînr sensibil care trebuie să citească mult și cu atenție cărțile clasicele noastre. (*Julian I. Manea*, București) ✓ Tineți minte, *R.I.* este *revistă* și nu *ziar*. Poeziile pe care le *compuneți* cu mărturisită plăcere sunt atît de fragile încît nu îndrăznesc să le ating nici cu o floare. Nu vă pot *recunoaște* decât un foarte mic impuls, un foarte slab ghes liric cu prea puține semne că timpul va lucra în favoarea dv. (*Mihaela Cîrneanu*, Segarcea) ✓ Cu un singur vers vă depășiți condiția ingrată de adolescență și acest vers este "Îngerii sapă morminte de îngeri". (*Daniela Șolică*, 15 ani, București).

România literară

Editată de:

- Fundația "România literară",
director general Nicolae Manolescu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru
o Societate Deschisă.

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu, George Șipoș (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administratia: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Mihai Pascu (director executiv), Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (correspondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Correspondenți: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Tudor Olteanu (Amsterdam).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihai Grecu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro și romlit@buc.soros.ro (INTERNET)

Cînd stînga și dreapta nu mai înseamnă nimic

SÎNT uimit de felul în care reviste serioase (22, nr. 19/1996; *România literară*, nr. 22/1996 etc.) ajung să comenteze rezultatele neașteptate ale recentelor alegeri generale din Italia. Cînd nu se recurge la distorsionarea unor fapte (în prima publicație citată), atunci se adoptă zeflemeaua subțire, pentru a se descrie o realitate care, dimpotrivă, ar trebui examinată cu toată seriozitatea și implicarea.

Dar ce s-a întîmplat, de fapt? Nu vom reuși să înțelegem *efectele* (= procentele obținute de fiecare partid), dacă nu ne vom opri o clipă asupra *cauzelor*.

Situația italiană este uimitor de asemănătoare (copie la indigou) cu cea românească. Pînă la începutul anilor '90, la ei a guvernat fără întreruperi, de la război încoace, o forță de dreapta (la noi: de stînga), cu sprijinul ocult american (la noi: rusesc), ca o garanție de menținere a unor zone de influență. De aici, senzația multor cetățeni simpli că n-au nici un cuvînt de spus în evoluția țării lor și că jocurile se fac altundeva, foarte sus. "Marile răsturnări" din Europa de Est au decurs în paralel cu discreditaarea vechiului regim politic italian și s-a ajuns practic la pulverizarea celor trei mari forțe: Democrația Creaștină, Partidul Socialist Italian, Partidul Comunist Italian.

Pentru "a umple vidul politic" (recunoașteți limbajul?) s-a creat din nimic Forza Italia, în jurul lui Silvio Berlusconi, puternic investitor, proprietar și director a trei canale naționale de televiziune (situație fără asemănare în Europa). Desigur, televiziunile n-au stat cu mîinile în sîn, contribuind, care mai pe față și mai jenant (Rete 4, Italia 1), care mai ocult, sub masca "profesionalismului" (Canale 5), la ascensiunea politică a celui care îi plătea. (Parcă am mai auzit de așa ceva și în altă parte...)

Lupta politică se dădea în numele dreptei înnoitoare, care nu mai avea, chipurile, nici o legătură cu vechii politicieni verosi. Și au fost destui. E suficient să ne gîndim la Bettino Craxi, de nenumărate ori prim-ministru al Italiei, astăzi avînd pe rol cîteva zeci de procese pentru corupție, finanțări ilegale, fraudă fiscală etc. Biata victimă își

consumă pensia liniștit, în Tunisia, în luxoașă lui vilă personală, deși este obiectul unor mandate internaționale de arest. Să nu-l uităm pe senatorul Giulio Andreotti, alt prim-ministru, imortalizat pe cînd schimba sărutul ritual cu Totò Riina, șeful Mafiei. Și de ce să se fi ferit, cînd colaborarea mergea strună? Mafia îi furniza Democrației Creștine voturile Sudului, cu care dreapta se menținea la guvernare. Politicienii, odată realeși, făceau jocul mafiote și spoliau statul, în favoarea delincvenței organizate (vezi imensele scandaluri ale licitațiilor publice - *gli appalti*). Uneori, era binevenită și acțiunea directă: ziaristul Pecorelli, ucis de Mafie, deoarece activitatea sa îl stingherea pe... politicianul Giulio Andreotti. (Și nu vorbesc acum de asasinarea judecătorilor anti-mafie Giovanni Falcone, Paolo Borsellino etc., nelegiuiri comise - pare-se - tot ca rezultat al conivenței politicianilor.)

Dar să revenim. Spuneam că Silvio Berlusconi și-a întemeiat ascensiunea politică pe două idei de bază: lupta împotriva stîngii comuniste și despărțirea de vechea clasă politică dubioasă. Toate bune și frumoase, dar nu era greu de combătut un comunism situat oricum în degringoladă și într-o vertiginosă prăbușire internațională. Iar dacă se voia inaugurarea unui nou fel de a se face politică, de ce voturile mafiote ale Sudului s-au scurs (în absența Democrației Creștine) către Forza Italia? De ce, în noul guvern Berlusconi, atunci pe culmile succesului, apăreau figuri patibulare ca a "ministrului" Giuliano Ferrara, recuperat de la pubela craxiană și întronat, cu chintalele sale respirînd culmea suficienței, în "dinamicul" executiv de dreapta? (Ironia istoriei: după recentul dezastru politic, cine orăcăie la Silvio Berlusconi, și-l acuză de a fi pierdut din cauză că "este un incompetent"? Inevitabilul Giuliano Ferrara...)

Alte întrebări: de ce toate eforturile fostului guvern Berlusconi s-au concentrat pe discreditaarea și dispersarea judecătorilor antimafie din grupul "Mani pulite"? Numai pentru că s-a ajuns la anchetarea

fraudelor grupului Fininvest, la interogarea lui Paolo Berlusconi (fratele), sau a însuși primului-ministru în funcție? Numai pentru că s-a trecut la arestarea managerilor lui Berlusconi, care au dat mită, și a ofițerilor din Garda Financiară, care au primit-o? Etc. etc.

(Nu mai detaliez aici atacurile grupului Berlusconi împotriva președintelui Scalfaro, a televiziunii de stat RAI, alianța cu fasciștii lui Gianfranco Fini și cu secesioniștii lui Umberto Bossi etc. Dar toate aceste gesturi nu făceau decît să periclitizeze organele statale și însăși stabilitatea constituțională a Italiei.)

Și atunci, de ce să ne mirăm că stînga reorganizată a putut reprezenta o adevărată alternativă? Acea stînga al cărei conducător, A. Occhetto, își agață pălăria în cui și se retrage de bună voie, să-și vadă de nepoți, după eșecul electoral precedent. Acolo unde noul lider, Massimo D'Alema, proclamă cu toate ocaziile ideea de stabilitate, de toleranță, de civilitate a confruntării politice, de conviețuire a diverselor orientări - totul pe fondul unui temperament blajin, al unei formidabile stăpîniri de sine, al unei luminoase inteligențe - care smulg valuri de aplauze, în emisiunile organizate chiar de televiziunile rivalului său? (În paranteză fie spus: de ce Berlusconi ocolea cu obstinație orice dialog direct cu cei de altă părere decît a sa, mărgîndu-se la fastidioase clipuri monologate, în care rînjetul indelebil și demagogia îl asemănau ca două picături cu cineva de pe malul Dîmboviței?)

Iar acum ar trebui să-l compătimim pe Berlusconi, pentru că a eșuat lamentabil în ultimele alegeri, în ciuda masivei concentrări de mijloace de presă, al căror monopol absolut în branșă îl deținea cu hotărîre? (Și credeți-mă: telegenul de la TVR 1 este de o maximă decență - în ipocrizia sa -, comparativ cu scîlîmbăiala slugarnică a lui Emilio Fede, directorul lui TG 4. Îmi amintesc de o farsă picantă a unor ziariști: l-au sunat pe firul scurt, în transmisiune directă, imitînd vocea lui Berlusconi și comunicîndu-i sec că sînt foarte nemulțumiți de prestația sa. Bietul Fede! A devenit literalmente livid, i-a pierit vocea, era în pragul apoplexiei, i s-a adus repede un pahar de apă... L-a "salvat" numai clipul publicitar!)

Dar să nu apelăm doar la sentimente; să revenim la fapte. Oare nu are importanță faptul că, de la înscăunarea noului guvern de stînga, lira italiană își recîștigă vertiginos puterea, pe pietele internaționale (garanție a stabilității democratice a țării)? Nu contează oare faptul că unul din primele succese de anvergură ale noului guvern italian a fost arestarea lui Giovanni Brusca, asasinul judecătorului Falcone și urmașul lui Riina la conducerea Mafiei? Nu este oare o garanție de onestitate prezența fostului judecător Antonio Di Pietro (victimă probabilă a manevrelor lui Berlusconi), în noul guvern, și anume tocmai în fruntea ministerului care va relua organizarea licitațiilor publice - *gli appalti*?

Aș fi ultima persoană care să înalță ode prostîngiste sau panegirice guvernamentale. Voiam să spun, mai ales, că nu totdeauna e suficient să ne orientăm după etichetă, pentru a judeca în mod corect conținutul borcanului.

Situația din Italia, profund încurajatoare și reconfortantă prin evoluția ei, ne demonstrează că, la un moment dat, minciuna acumulată și abuzul excesiv te pot duce la pierzanie, chiar dacă în jurul tău roiește o armată de propagandiști. Și mai arată că, uneori, simplii electori pot provoca apariția unei schimbări decisive, în corupta agonie a propriului lor stat.

Sper să învățăm cu toții din lecția italiană.

Laszlo Alexandru

Mediatizare

ASISTĂM în epoca noastră la proliferarea unui ritual pe cît de jenant, pe atît de absurd: el are ca rezultat demascarea zilnică a scriitorilor prin așa-numitele «întîlniri cu cititorii». Eventual interesante pentru public, dar funeste pentru prestigiul literatului, ele se petrec oriunde și oricînd - în sălile de spectacol, în studiourile de radio, la emisiunile TV, în cadrul tirgurilor de carte etc.

Asemenea exhibiții ar avea sens numai dacă scriitorul - fără să scoată nici un cuvînt, fără să schițeze nici un gest - s-ar așeza la masă și ar compune, în fața auditoriului, un text destinat acestuia. Mijloacele electronice și vizuale l-ar împărtăși imediat celor prezenți. După îndeplinirea în tăcere a actului său specific, scriitorul s-ar ridica de pe scaun, ar saluta adunarea și ar ieși din sală. Atît și nimic mai mult. Din păcate, n-am auzit ca o asemenea scenă să fi avut vreodată loc.

Scriitorul ce apare la întîlnirile cu cititorii este doar un om care știe să scrie. Dar el e obligat să se transforme *ad hoc* în cu totul altceva, în om care știe să vorbească, în orator. Talent prin excelență scriptural, scriitorul se aruncă într-o arenă necunoscută și se transformă în actor. În loc să-l aprecieze după ceea ce a scris, spectatorii (care, de obicei, nu i-au citit nici un rînd din operă) încep să-l judece după modul în care vorbește,

după prestația histrionică, după cum dă din mîini. Să mai adăugăm că, de obicei, arta scriptică și cea oratorică nu se împacă de fel și că - în cazul aceleiași personalități - ele se opun pur și simplu!

Singurii scriitori normali rămîn cei care refuză să apară în public, nu dau interviuri, nu fac emisiuni TV. Și, mai ales, nu participă la întîlnirile cu cititorii. Să recunoaștem însă că le e din ce în ce mai greu: presiunea mediatică mătură totul în cale. Dacă nu devine, vizual și fonic, figură familiară, scriitorul încetează să mai existe în ochii publicului, în ochii critici, în ochii editorilor. Se vede că demitizarea programată a meseriei de autor este una dintre cuceririle democrației și ale culturii de masă.

Vi-l închipuiți pe Racine dînd interviuri despre modul în care-și construia tragediile? Ori pe Eminescu apărînd în emisiuni de televiziune? E drept că pe Voltaire ori pe Goethe îi imaginăm mai ușor în asemenea posturi, dar tupeul și talentul s-au asociat doar rareori. Marii scriitori de dinaintea secolului douăzeci și-au apărut cu îndrăjire misterul, intuind probabil că orice cuvînt pe care l-ar spune în plus față de ceea ce scriu devine periculos. Și se poate întoarce contra lor.

Înseamnă că ceva foarte grav se petrece dacă scriitorii s-au obișnuit și ei cu absurdul. Păcat! Rămăseseră ultimii oameni normali.

MIC DICTIONAR

de Mihai Zamfir

Al. George despre I. L. Caragiale

AL. GEORGE a dat dovadă de luciditate și de simț al proporției explicând, prin intermediul unui subtitlu, că volumul său consacrat lui I. L. Caragiale nu este o monografie, ci o culegere de "glose-dispute-analize". Din acest volum de două sute de pagini, alcătuit din articole scrise de-a lungul a peste douăzeci de ani, lipsește o *viziune* asupra operei caragialiene (așa cum lipsește, de altfel, și din miile de pagini scrise despre același scriitor de un erudit în materie, Șerban Cioculescu). Autorul se apropie (și se îndepărtează) capricios de subiectul său. Reconstituie atmosfera epocii în care a trăit I. L. Caragiale, analizează minuțios texte ale sale de mai mică importanță și fugitiv scrieri de primă mărime, găsește similitudini neașteptate (și nesemnificative) cu creația altor scriitori, polemizează cu diferiți exegeți (dând o atenție specială celor minori), face observații critice asupra unei piese rămase în faza de proiect, *Titircă, Sotirescu & Cia*, evidențiază meritele lui Mateiu Caragiale etc. etc.

Această tratare liberă, care ni-l prezintă pe Al. George urmând o logică a delectării intelectuale, și nu asumându-și vreo obligație, constituie un element de atracție pentru cititori. În plus, ea îi dă posibilitatea criticului să evite discret situații cărora nu le-ar face față - de exemplu, situația de expert care trebuie să evalueze decis și explicit o operă literară. Un fel de instinct de conservare îl ajută pe Al. George să discute aproape mereu despre altceva decât despre valoarea estetică a textelor comentate. Argumentația sa, de factură avocătească, nu are priză la ceea ce este literar în literatură. Când totuși riscă și se pronunță în legătură cu individualitatea artistică a unei creații literare, criticul nimereste departe de țintă. Așa se întâmplă, de exemplu, în eseu *Genius loci*, unde Al. George încearcă să-l definească pe

Caragiale comparându-l direct cu Socrate: "În primul rând, și Socrate și Caragiale au apărut în momente istorice analoage, cu corespunderi semnificative în două spații geografice și culturale care treceau prin mari prefaceri. În secolul al V-lea, Atena, cea mai avansată cetate a elenității, se desprindea încă anevoie de constrângerile vechii societăți tradiționale..." ș.a.m.d.

Adevărata specialitate a lui Al. George rămâne evocarea inteligentă, în fraze de o eleganță desuetă, a vieții politice românești din diferite perioade. În *Partidul Coanei Joițichii*, criticul reconstituie, cu o competență spectaculoasă, momentul electoral real utilizat de Caragiale ca sursă de inspirație pentru *O scrisoare pierdută*. Deși nu-și face iluzia că ar exista o dependență a ficțiunii de realitate, criticul se străduiește totuși să ne descrie în cunoștință de cauză și expresiv realitatea, pentru a ne da posibilitatea să comparăm cele două planuri și să avem o perspectivă mai cuprinzătoare asupra ficțiunii. Efortul său se justifică. Parcurgându-i "cronica", începem să vedem mai clar celebra piesă, ca atunci când ne îndepărtăm de un tablou pentru a-l situa într-o ambianță:

"Acțiunea comediei lui Caragiale se petrece la o dată istorică precisă: sfârșitul lui aprilie 1883 și stă în legătură cu alegerile pentru ceea ce putem chiar numi: Constituantă, unul din momentele de mare agitație a opiniei publice și a partidelor politice de după cucerirea independenței. Suntem în timpul «viziraturii» lui I. C. Brătianu, instalat în 1876 la putere și care nu o va părăsi decât în 1888. Sfârșitul legislaturii de patru ani și stabilirea de noi alegeri în vederea alcătuirii unei noi Camere, care să ia în discuție modificarea Constituției din 1866, la douăzeci și cinci dintre articolele ei, înseamnă un moment de criză a partidului liberal, a cărui evoluție în

direcția conservatoare apare acum în modul cel mai acuzat."; "Agitația întreținută cu o rară violență de cercurile rosettiste în ziarul «Românul» ia forma unei opoziții în Partidul Liberal și-l face pe Brătianu să cedeze până la urmă și să ducă alegerile sub lozinca revizuirii Constituției. De fapt, își dăduse seama că această nedorită de el revizuire va fi oricum o lovitură pentru opoziția conservatoare, prin reducerea importanței colegiului I, al marilor proprietari."; "Într-o capitală de județ de munte, în preajma alegerilor pentru Camera Deputaților, organizația locală a partidului guvernamental se află în mare dezbinare. Deși sunt doar câteva zile până la alegeri, nu s-a precizat încă numele candidatului pe care ea e obligată apoi să-l sprijine și să-l voteze."; "Disputa nu e între reprezentanții guvernului și cei ai opoziției, ci între doi posibili candidați guvernamentali. De fapt, lupta nu se dă pentru alegerea de deputat, ci pentru alegerea pe lista guvernamentală, ceea ce aducea după sine pe prima. Personajele vorbesc tot timpul despre alegeri, căci pentru ele stabilirea candidatului era totuna cu alegerea lui ca deputat."

Evocarea lumii lui Caragiale (a lumii în care a trăit Caragiale și nu a celei pe care a creat-o) reprezintă cea mai valoroasă contribuție a lui Al. George la explicarea - indirectă - a caragialismului. Refuzând versiunea lui Mircea Iorgulescu, conform căreia lumea respectivă ar fi odioasă, dar și pe aceea a lui N. Steinhardt, care a văzut în faimoasele "împăcări finale" din unele texte caragialiene expresia artistică a bunătății și toleranței românești, Al. George vorbește despre o societate pașnică și prosperă, atinsă totuși de sentimentul lipsei de orizont. În mod paradoxal, competența de istoric și de politolog a lui Al. George îl face să aibă de data aceasta clarviziune în calitate de critic literar.

Explicația constă în faptul că atât Mircea Iorgulescu, cât și N. Steinhardt se lasă conduși, în interpretarea lui Caragiale, de propriile lor obsesii. Mircea Iorgulescu vrea să descopere cu orice preț în opera clasicului o prefigurare a stilului de viață din timpul lui Ceaușescu (tendința de a confecționa o realitate exclusiv din cuvinte, predilecția pentru violență, spiritul milităresc etc.). Demonstrația, cu concluzia stabilită dinainte, falsifică, bineînțeles, realitatea operei literare analizate. Și nici nu este clar dacă Mircea Iorgulescu se referă exclusiv la opera literară, sau dacă nu cumva atribuie lumii românești propriu-zise o vocație a totalitarismului (ceea ce ar fi și mai fals). La rândul său, N. Steinhardt, cuprins de binecunoscuta sa fervoare creștină, interpretează oportunistul, înduioșarea ieftină și consecvența unor personaje caragialiene ca pe o dovadă că românii știu să ierte, că la ei primează solidaritatea umană etc.

Nefiind bântuit de astfel de fantasmе și mai ales *cunoscând* cu adevărat, din surse autorizate, lumea românească din a doua jumătate a secolului nouăsprezece, Al. George o definește mai precis și mai convingător decât alții. În plus, el face mai inteligibilă, astfel, și opera caragialiană (fără să confunde vreun moment planul realității cu cel al ficțiunii):

Alexandru George

Caragiale

Alexandru George, *Caragiale, glose-dispute-analize*, București, Ed. Fundației Culturale Române, col. "Critică și istorie literară", 1996. 200 p., 4500 lei.

"Vorbirea lui Ceaușescu, cel mai logoreic corifeu comunist, nu are nici o legătură cu lumea lui Caragiale și stilul acestuia de expresie. În această lume se admite și se respectă un anumit cod al politetei, o voință de argumentare și de așezare la nivelul preopinentului, indiferent cât ar fi de jos și care poate fi uneori un adversar redutabil. Acel «Mă'nțelegi?» care străbate vorbirea personajelor caragialești nu e doar o stereotipie verbală; ea trădează o intenție adânc ancorată într-o mentalitate de altă factură decât stilul amenințător și exclusivist al vorbirii în comunism." (*Moduri de a vorbi*)

La fel de captivante ca evocările vieții politice de altădată sunt paginile polemice. Despre Al. George se poate spune, de altfel, că polemizează permanent, și când dă "Bună ziua!". Mereu îmbufnat și burzuit, nemulțumit de toată lumea, probabil din dorința secreta, psicanalizabilă de a smulge celor din jur noi și noi dovezi de afecțiune, criticul literar are și în scris un ton bombănit, care îl face, nu se știe de ce, simpatic. În afară însă de acest reproș fără adresă, identificabil în aproape fiecare frază, există în cartea sa și polemici propriu-zise, cu "andrisanți" declarați. În unele cazuri polemistul se transformă chiar în pamphletar, punând diagnostice exacte și tocmai de aceea usturătoare. Iată, ca exemplu, ce portret spiritual îi face lui Șt. Cazimir, înainte de a discuta cartea sa *Caragiale și kitschul*:

"Autorul, trebuie precizat, era înainte de evoluția sa spre comic și spre partitura de parlamentar așa-zis independent cunoscut ca un profesor doct și apreciat, fără mare anvergură intelectuală, dar atașat mai ales chestiunilor obscure și mărunte, curiozităților și aspectelor neștiute ale istoriei literare din veacul trecut al literaturii românești."

Sau iată cu ce cruzime îl caracterizează pe Marin Bucur, autorul unei prolixе biografii a lui Caragiale:

"L-am cunoscut mai bine și am rămas consternat, aproape jenat de prezența lui; era un om care vorbea incontinent, ieșind totdeauna din subiect, divagând, contrazicând absurd, totul cu o din ce în ce mai accentuată lipsă de control, ceea ce m-a făcut să previn pe toți organizatorii unor posibile întâlniri cu el că dacă participă și Marin Bucur eu refuz să vin la ele."

Lui Al. George îi stă bine să fie malițios, răutatea lui are grație. În plus, pus într-o relație de adversitate, spiritul lui critic se activează, devine mai pătrunzător. Însăși cartea despre Caragiale - care, oricum, se citește cu plăcere - ar fi fost extraordinară dacă marele clasic s-ar fi dovedit prevăzător și l-ar fi enervat cu ceva, din timp, pe Al. George.

CĂRȚI PRIMITE LA REDACȚIE

✓ Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, C. Rădulescu-Motru, Edgar Papu, Anton Dumitriu, G. Vlădescu-Răcoasa, Alice Voinescu, N. Fașon, Al. Posescu, Traian Herseni, I. Brucăr, Vasile Pavelcu, C. Botez, Petru Comarnescu, I. Zamfirescu, Șt. Șoimescu, C. Floru, B. Irion, *Istoria filosofiei moderne - de la Renaștere până la Kant*, retipărire a ediției princeps din 1937, București, Ed. Tess-Expres, 1996. 542 p., 19500 lei.

✓ Nicolae Manolescu, *Poezia română modernă de la G. Bacovia la Emil Botta*, antologie, prefață și note de Nicolae Manolescu, ediția reproduce într-un singur volum ediția în două volume apărută (și interzisă) în 1968, București, Editurile Allfa și Paideia, 1996. 458 p., preț neprecizat.

✓ Nicolae Breban, *În absența stăpânilor*, roman, reeditare, București, Editurile Allfa și Paideia, 1996. 320 p., preț neprecizat.

✓ Ileana Mălăncioiu, *Poezii*, volum apărut în colecția de poezie românească îngrijită de Mircea Ciobanu, București, Ed. Vitruviu, 1996. 214 p., 6000 lei.

✓ Nicolae Florescu, *Istoriografia literaturii române vechi*, vol. I - *Evoluția metodelor de cercetare*, București, Ed. "Jurnalul literar", seria "Sinteze", 1996. 2000 p., 7800 lei.

✓ Teodor Baconsky, *Răsul patriarhilor*, o antropologie a deriziunii în patristica răsăriteană, cuvânt înainte de Andrei Pleșu, București, Ed. Anastasia, 1996. 414 p., preț neprecizat.

✓ Mircea Nedelciu, *Tratament fabulatoriu*, roman, cu o prefață a autorului (1984) și un avertisment la ediția a II-a (1996), București, Editurile Allfa și Paideia, 1996. 300 p., preț neprecizat.

✓ Titu Popescu, *Estetica paradoxismului*, eseu, București, Ed. Societății Tempus, 1996. 144 p., 5000 lei.

✓ Aureliu Goci, *Trilogia Moldovei și devenirile arhetipului*, studiu despre teatrul lui Delavrancea, București, Editurile Glasul și Vasile Cârlova, 1996. 314 p., preț neprecizat.

Cioran sau extazul îndoielii

GĂSIM, în *Il crepuscolo dei filosofi* a lui Giovanni Papini, următoarea apreciere: "Nietzsche avea în fond un suflet extrem de creștin și nu degeaba a fost numit de cineva «un preot decadent»". Cum să nu fim ispitiți a raporta asemenea cuvinte și la al nostru Cioran? Apostazia sa divulgă credința ca o obsesie, care se vrea, printr-un gest de falsă eliberare, întoarsă pe dos. E, nu mai puțin, un obiect major, constrângător, al conștiinței, un ax al personalității în structurarea ei dată, care se mărturisește uneori pe fața sa afirmativă: "De la senzația cea mai redusă la cea mai amplă revelație, totul îmi pare a se mișca pe o dimensiune religioasă". Sau: "Nu pot fi credincios, dar fără preocuparea religioasă aș fi pierdut. Numai religia poate răspunde la strigătul: ajutor!". Refuzul lumii însuși e socotit a fi de esență religioasă, iar orice tristețe apare, în lipsa notei religioase, superficială. Și încă, într-o astfel de caligrafie dramatică: "Înțeleg prea bine îngerii și mi-e teamă să fie căderea care mă apropie de ei. Tot ce nu e istorie e religie. Totul este religios; căci istorie nu este". Dacă ținem seama, ca de un test al posturii religioase, de cele trei aspecte ale Sacrului, *mirum*, *tremendum* și *fascinans*, disociate de Rudolf Otto, în faimosul său volum *Das Heilige*, putem constata că ele răspund toate, chiar dacă în grade diverse și sub înfățișări distorsionate, în scrisul lui Cioran. *Mirum*, adică atitudinea de uimire, mirare, e ilustrată de admirațiile gânditorului, înfrânte de toate cea față de muzică, indicată expres ca o dovadă a dumnezeirii. *Tremendum*, concept ce traduce tema, cutremurarea în fața Atotputernicului, se regăsește, deviat, în perspectiva neantului copleșitor, a cenușii ultime ce înecă amintirea tuturor ființelor și lucrurilor. Iar *fascinans* se ivește, în mod mai complicat, ca o contopire cu Dumnezeu nu doar prin umplerea conștiinței omenești cu *imago*-ul său, ci și prin proiectarea semeață a acesteia pe chipul divin: "Trăiesc clipe de conștiință demiurgică, de mesianism infinit, care mă îmbată". E o demonie ce uzurpă adorația, smerirea, rugăciunea prin exaltarea sinelui, adus însă la potența divinului. Sinele se adoră și se roagă sieși. Deci o combinație de religiozitate și anti-deism: "Dacă omul - în reacțiunile lui inconștiente - nu s-ar substitui lui Dumnezeu, dacă nu s-ar trăi precum probabil se trăiește Dumnezeu pe sine - ideea vanității generale i-ar îneca puterile". Ca și cum n-ar exista și o vanitate cu miză metafizică! Ideea biblică a omului creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu este exploatată în direcția extinderii avantajelor umane, până la superlativul centralității: "Orice ar face omul, nimic nu-l poate împiedica de a fi - pentru sine - centrul universului...".

Din asemănare e dedusă, delicios-sacrilig, consecința concurenței: "Uneori cred că există D-zeu. Atunci îmi dau seama cât sunt de prisos". Oarecum frivol, salonard, în atari spirite voltairiene (tributul, de natură mondenă și stilistică, plătit mediului galic), Cioran redevine vizionar pur sînge în considerațiile sale asupra scenariului Facerii și Căderii, adică asupra celui "timp intemporal în care ochii nu descoperiseră percepția și întinarea în obiect". Precum un profet aorgic, așterne asemenea rînduri nu la mare distanță de Blaga: "Vulgaritatea este concomitentă creației. Înainte ca totul să fie, să fie mînjit de existență, puritatea se oglindea în sine". Sau printr-o confluență a asprimii mistice cu butada franțuzească: "Singurătatea îmi pare un bun atât de mare că nu pot să admir pe D-zeu decât până la creație. De atunci încoace Absolutul a devenit *sociabil*; nu însă cu *noi*". Notificînd că a găsit "un cadru parfumat și frivol", în timp ce "a fi ros de îndoieli în spațiul valah nu e o soluție", Cioran pare a întări formula prin care am cutezat a-l caracteriza în altă parte, ca pe un Kierkegaard filtrat printr-un Anatole France.

ECLAR: în afara mentalității creștine de care fuge inutil ca de propria-i umbră, autorul *Cărții amăgirilor* n-ar fi încercat simțămîntul păcatului, cu toate că și-l asumă demoniac. Spre a se lepăda de "viziunea antropologică a creștinismului", își propune a face "toate concesiile posibile acestei lumi", prin urmare un program al maculării: "Simt o mare nevoie de a mă compromite, de a mă compromite cît mai tare, integral, spre a mă lega definitiv de acest pămînt...". Modelul tristeții sale "teoretice" e Dostoievski: "Cred că în mine se consumă un destin de Ivan Karamazov". Simțindu-se, dar și dorind a fi (căci luciferismul implică și un snobism, o cultură a pozei, un soi de narcisism intrat în criză) "un suflet înstreinat de singurătate și muzică", "un dezrădăcinat rămînînd «lume în lume», *hors la loi metafizic*", Cioran încearcă totodată, în chiar planul solitudinii sale, o apropiere de Sacru, pe cele două căi prescrise de religiile orientale: orgiasticul și puritatea. Pe ambele căi, deopotrivă. Ceea ce constituie o dovadă a chemărilor sale transcendente, ocultate speculativ, însă nu mai puțin perceptibile în existențialul frămîntat ce-l exhibă. Trăirea dionisiacă e o vitalitate împinsă la frenezie, deci o contactare a Sacrului prin mijlocirea creatului aflat în situația limită a beției de sine: "Fără vibrațiile unui delir ascuns și stăpînit, totul mi se pare incolor, searbăd, depriant. Îmi plac religiile păgîne, narcotizate, frenetice, cu excesul lor de voluptate și de groază, cu oracole,

orgii". Nu în mai mică măsură, poate fi vorba și de o fermentare a imperfecțiunii: "Mă îmbăt de dimineața pînă seara de nedeșăvîrșiri". În schimb, aspirația spre puritate reprezintă o mîntuire prin proiect. Realului (materiei) îi ia locul idealul ("absolutul sterp"). Filosoful visează "o dragoste mai pură decît o idee scîrbită de ea însăși". "mai fără prihană decît presimțirea nenorocului într-un crin neînflorit". Sau: "Ceva ce ar semăna cu un înger văzut de imaginația lui Dumnezeu". Sau, în fine iarăși blagian: "o primăvară castă în care sămînța ar plînge - la rădăcina plantelor - de rușinea rodniciei, și natura, atinsă de pudoare, și-ar întinde peste belșugul ei un văl de vis cucernic". Așadar un reflex al divinului prin *mirum*, cu contribuția unei poezii imnice, care, autorelectîndu-se, sporește uimirea în sfera eului creator...

DE FAPT, întreg scrisul lui Cioran se bazează pe o sumă de contradicții fertile. Nu doar credința ce se refuză cu furor, izbutind doar a se afirma patetic, ca un motiv insolubil al spiritului, ci și natura robustă, pozitivă, încadrată în creat, în pofida scepticismelor în care se complăce, în mai mare măsură decît opuse acestuia, alcătuiesc un strat primar peste care a fost așternut tabloul unei dizarmonii minuțios compuse, stilizate cu artă. Din punctul de vedere al lui *homo religiosus*, e, desigur, o formă de alienare. Din punctul de vedere al creatorului, e un pariu cu sine, o expresie a năzuinței dîrze către performanțe. Susan Sontag arată că, după cum Nietzsche rîvnea singurătatea, Cioran dorește cu orice preț dificilul. Problema morală a eseurilor sale "este o nesfîrșită divulgare de dificultăți", gânditorul izbutind a construi "un univers închis - al dificilului - altfel spus tema lirismului său". Dificil care, am putea preciza, transpare în aspectul dublu, antitetic, al meditației puse în pagină. Să fie aceasta o penitență spontană a celui ce s-a revoltat împotriva creștinismului? O secretă ispășire a apostatului? În orice caz, e o afirmare a unei constituții native stenice și a unei mari ambiții. După ce face apologia scepticilor, care "înfruntă vremea, fiindcă îndoielile lor (...) dăinuiesc tot atît cît ea", Cioran își înfățișează concepția ca rod al unei vitalități exacerbate, al unei însumări de experiențe, care duc la saturație: "Dezabuzarea este fructul unei curiozități surmenate. E suma prea mare de experiențe ce ne vindecă de orice altă experiență". Și: "Dezabuzatul este un fost fervent al aparențelor, pe care le îndură mai departe". Firește, "răzvrătirea este un semn de vitalitate". Avem motive a crede că disperarea, angoasa, clamarea "osînde de vremelnice" etc. nu sînt, de la un punct înco-

lo, decît efectele strategiei aceluia politician al gândirii, care nu se încrede complet în gîndire, ceea ce nu-l împiedică a o duce "pînă la fund", pe care Paul Valéry îl vedea, radiografic, în fiecare adept al scepticismului. Împrejurare ce ne face a ne întreba, citind această declarație a lui Cioran: "mă gîndesc dintr-un sentiment de autoironie să scriu un imn bucuriei", cînd e autoironic filosoful? Cînd închină un imn bucuriei sau cînd alcătuiește o litanie a disperării? În personalitatea sa, simțămîntul "tragic" al singurătății apare însoțit de unul similar al complexității, ca un pluralism intern, compensator. Fidel temperamentului său vulcanic, profetic, emfatic în contestare și jubilent în repulsie, autorul *Silogismelor amărăciunii* ajunge la un extaz al îndoielii. Îndoială îi procură bucuria unei revelații. O cultivă cu o intens emoțională grijă și o exprimă cu tandrețea pe care un bijutier o pune în modelarea pieselor sale. Mecanismul mistic este astfel... mistificat, dar nu dezafectat. Căci fibra religioasă - Cioran prezintă o dovadă peremptorie - nu poate fi nimicită în ființa ce-o adăpostește, chiar dacă manifestările ei sînt deturnate în chip blasfemic. Mistic care nu crede în nimic, precum Flaubert, a cărui vorbă despre el însuși o citează, gânditorul franco-român scrie: "am presimțit ne folosința sentimentelor, inexistența omului și singura realitate a extazului", ca într-o mistică *sui generis*, într-un *fascinans* fantasmagoric. Deznădejdea secretă, satisfacția lucidității, tenebrele emană lumina viziunilor ce le au drept obiect, îndoiala se alină prin echilibrul formulei desăvîrșite. Deasupra ruinelor planează impulsurile constructive ale creației. Năzuind la o țară fără oameni, fără climă, fără idealuri, ce n-ar semăna nici vieții și nici morții, ca o radicală abolire a ființei și a tuturor reprezentărilor ei, filosoful nu-și reprimă dionisismul funcționînd ca o elice în gol, extazul placat pe abstracțiune: "Desenul lucrurilor îmi rănește nevoia de o beție abstractă, după ce-am făcut din filosofie un alcool de concepție". Iar o propoziție precum: "Nu mai sunt sigur de negațiile mele", nu deschide oare o perspectivă încurajatoare în infinit? Dacă Papini îl definea, sarcastic, pe autorul *Amurgului zeilor* drept un corb deghizat în privighetoare, de data aceasta sentința sa nu i s-ar potrivi lui Cioran, care e mai curînd o privighetoare deghizată în corb.

Actualitatea culturală

Regulamentul premiilor SOROS pentru literatură ale Uniunii Scriitorilor din România

Art. 1

Premiile SOROS pentru literatură ale Uniunii Scriitorilor din România se acordă anual celor mai bune cărți de poezie, proză, critică-istorie literară, teatru, originale, în ediție princeps, apărute în anul anterior, care reprezintă o contribuție la realizarea unei societăți democratice, deschise în România.

În acest sens, juriul va aprecia atât realizarea artistică și profesională a lucrărilor, fără a ține cont de poziția și convingerile politice ale autorilor, cât și mesajul ideatic a acestora.

Art. 2

Premiile sînt în număr de 3 (trei) și fiecare dintre ele are o valoare de 5000 (cinci mii) de dolari în monedă românească, valoare netă.

Art. 3

Juriul care acordă premiile este ales de către Comitetul Director și își exprimă opțiunile în scris. Componenta juriului va fi anunțată în presă.

Titlurile cu cele mai multe nominalizări, (dar nu mai puțin de jumătate plus unu), pe categorie, sunt considerate a fi câștigătoare ale premiului. În cazul unui balotaj, se va alege un juriu de arbitraj, alcătuit din 5(cinci) critici și istorici literari, alții decît cei 15. Alegerea juriului de arbitraj se face de către Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor, prin vot secret.

Opțiunile criticilor vor fi centralizate și conservate la Secretariatul Uniunii Scriitorilor. Un exemplar, conținînd semnăturile tuturor membrilor juriului, va fi trimis Consiliului Național al Fundației SOROS.

Art. 4

Premiile SOROS pentru literatură ale Uniunii Scriitorilor din România vor fi anunțate în presă și vor fi înmîinate câștigătorilor în prezența Comitetului Director și a reprezentanților Fundației SOROS, la sediul Uniunii Scriitorilor.

Art. 5

Textul Regulamentului de față și orice alt anunț legat de decernarea acestor premii va fi dat publicității în cel puțin 3 ziare centrale și în toate revistele Uniunii Scriitorilor.

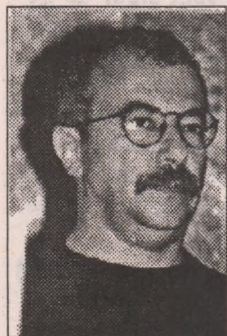
Art. 6

Cîte 12 exemplare din fiecare volum premiat vor fi donate Bibliotecii Fundației SOROS.

Juriul premiilor SOROS ale Uniunii Scriitorilor din România:

1. Cornel Ungureanu (Timișoara)
2. Daniel Dimitriu (Iași)
3. Eugen Negrici (București)
4. Cornel Regman (București)
5. Ioana Pârvolescu (București)
6. Dan Silviu Boerescu (București)
7. Ion Pop (Cluj)
8. Alex. Ștefănescu (București)
9. Alex. Ruja (Timișoara)
10. G. Dimisianu (București)
11. L. Alexiu (Timișoara)
12. Cristian Livescu (Piatra Neamț)
13. M. Zăciu (Cluj)
14. Dan Cristea (București)
15. Cornel Moraru (Tg. Mureș)

Andrei Codrescu la Uniunea Scriitorilor

VINERI, 14 iunie a.c., în cadrul unei festivități, cunoscutului scriitor american originar din România Andrei Codrescu i s-a acordat titlul de membru de onoare al Uniunii Scriitorilor. Despre opera și personalitatea lui Andrei Codrescu au vorbit Laurențiu Ulici, Mircea Martin și Nicolae Prelipceanu. Denisa Comănescu a citit, în traducere proprie, poezii ale lui Andrei Codrescu. Scriitorul a dat autografe pe volumul său *Dispariția lui "Afară"*, apărut anul trecut la Editura Univers.

FOTOTECA "ROMÂNIEI LITERARE"

Haralamb Zăcă, Nicolae Tăutu și Dragoș Vicol (1967).

Salvarea culturii

La prima sa manifestare publică - găzduită de Clubul "Dacia" din București, vineri, 14 iunie a.c. - *Forumul pentru starea culturii* s-a impus prin seriozitatea și uneori chiar dramatismul dezbatelor. Ideea de a reuni personalități ale culturii și politicii românești preocupate de salvarea instituțiilor culturale din starea de criză în care se află s-a dovedit a fi salutară. În intervențiile lor, Octavian Paler, Ion Caramitru, Laurențiu Ulici, Varujan Vosganian, Dan Amedeo Lăzărescu, Magda Cârneci, Radu F. Alexandru și mulți alții au incriminat anchiloza Ministerului Culturii, centralismul excesiv impus de acesta, precaritatea legislației referitoare la activitatea culturală și au identificat posibilități de relansare a vieții culturale românești.

Moțiune UNITER

Conferința Națională a Uniunii Teatrale din România, întrunită statutar în ziua de 17 iunie 1996, în sala Teatrului "Ion Creangă" din București, a adoptat următoarea MOTIUNE:

Informații asupra discuțiilor purtate în perioada 6 noiembrie-15ianuarie 1996 - ca urmare a marșului de protest din 6 noiembrie 1995 - între reprezentanții sindicatelor din instituțiile de spectacole și concerte și UNITER cu reprezentanți ai Guvernului României, ai Ministerului Culturii, Ministerului Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Finanțelor, cu Comisiile pentru Cultură ale celor două camere ale parlamentului României și cu Președintele României, delegații UNITER la Conferința Națională își exprimă satisfacția în legătură cu rezultatele acestor convorbiri, concretizate în Ordonanța nr. 9/1996 referitoare la salarizarea angajaților din instituțiile bugetare cu venituri proprii și regimul de reportare al acestor venituri la finele anului financiar.

De asemenea, delegații UNITER apreciază faptul că Parlamentul României, Guvernul și Ministerul Culturii au acceptat argumentele în sprijinul rămânării instituțiilor de concerte și spectacole de importanță locală sub autoritatea

și în bugetul autorităților locale.

Regretăm că înțelegerea acestor argumente nu s-a extins asupra tuturor instituțiilor de cultură de importanță locală și că, în prezent, sub efectul legii bugetului de stat pe anul 1996, Ansamblurile de dansuri, Bibliotecile, Muzele de importanță județeană și revistele de cultură sunt finanțate centralizat de Ministerul Culturii, în vreme ce, în absența oricărei reglementări, patrimoniul acestor instituții rămâne, de fapt și de drept, al comunităților locale.

În legătură cu convorbirile mai sus amintite, ne exprimăm hotărât nemulțumirea în legătură cu nerealizarea unor promisiuni a căror acceptare a cântărit considerabil în balanța ce a decis suspendarea acțiunilor noastre de protest. Inventarul acestor promisiuni neonorate este:

1. Nici până la această dată tehnicienii de scenă nu se pot bucura de acordarea sporului pentru condiții de lucru dificile acordat personalului de specialitate, cu toate că, prin efectul Ordonanței nr. 9/1996, ei se află acum în această categorie.

2. Ministerul Culturii nu a emis nici o reglementare în legătură cu Contractul de management al directorilor de teatre, iar la conducerea majorității instituțiilor de spectacole și concerte continuă să se afle, contrar reglementărilor în vigoare, persoane numite de alte persoane.

3. Ministerul Culturii nu a întreprins nimic în acest răstimp pentru a oferi măcar iluzia unui început de reformă a instituțiilor de spectacole și concerte. Promisele instituții-pilot au rămas onorabile intenții.

Deschisă ca și până acum oricăror demersuri care să contribuie constructiv la ameliorarea cadrului structural în care se produce actul artistic, Uniunea Teatrală din România cere factorilor de răspundere din Ministerul Culturii o rezolvare urgentă a promisiunilor sale neonorate încă.

Fiore azzuro

Vineri, 14 iunie, a avut loc la Librăria Mihail Sadoveanu lansarea în ediție bilingvă româno-italiană a antologiei de poezii de Mihai Eminescu *Floare albastră/Fiore azzuro*, apărută la Editura Gramar. Antologarea poeziilor, antologia critică, datele biografice și traducerea aparțin scriitorului Geo Vasile. Postfața: *Receptarea lui Eminescu în Italia* este semnată de Fulvio del Fabbro iar ilustrațiile de Ligia Macovei. Au vorbit: Ion Marinescu, directorul Editurii Gramar și acad. Alexandru Balaci. Actrița Leopoldina Bălănuță a recitat din lirica eminesciană.

Premiile literare

Îngeri cu sex

ÎN 1967 bătălia pentru premiile de proză nu fusese prea complicată: *Vestibul* de Ivasiuc nu avea cum să piardă. Legea compensației face din 1968 "anul romanului". Multă maculatură, desigur (Vasile Băran, Horia Aramă, Constantin Bărbuceanu, Iosif Petran etc.), dar și câteva voci distincte: acum debutează Alice Botez cu *Iarna Fimbul* și Maria Luiza Cristescu (*Capriciu la plecarea fratelui iubit*), Sorin Titel publică *Dejunul pe iarbă*, Radu Cosașu *Maimuțele personale*, Paul Georgescu romanul *Coborînd*, iar Ivasiuc *Interval*. Cel puțin trei autori trebuie să fi rămas în competiția finală pentru premiul Uniunii Scriitorilor: Marin Preda cu *Intrusul*, Nicolae Breban cu *Animale bolnave* și Fănuș Neagu cu *Îngerul a strigat*. Va pierde Preda, căruia i se va da în schimb un premiu de consolare.

Tot o ascunsă lege a compensației face ca *Îngerul a strigat* de Fănuș Neagu să adune parcă toate deșeurile rămase de la crearea romanului premiat cu un an înainte. Ivasiuc lucra cu o recuzită minimă și se ocupa de înalte probleme de conștiință. La Fănuș Neagu, recuzita, butaforia invadează pagina, iar cazurile de conștiință sînt o noțiune necunoscută. Lumea lui nu este imorală, ci amorală. În *Vestibul* o vină mai mult sau mai puțin imaginară dădea naștere unui monolog de zeci de pagini. Fănuș Neagu nu strică mai mult de o frază-două pentru o crimă atroce. La Ivasiuc romanul are, practic, un personaj, la Fănuș Neagu nu

1968 - PREMIILE UNIUNII
SCRIITORILOR

Poezie: Ștefan Augustin Dolnaș - *Ipostaze*

Adrian Pănușescu - *Flintă*

semanăbulă

Proză: Nicolae Breban - *Animale bolnave*

Fănuș Neagu - *Îngerul a strigat*

Critică și istorie literară:

Adrian Marino - *Introducere în critica literară*

Edgar Papu - *Evoluția și formele genului liric*

Literatură pentru copii:

Mioara Cremene - *Mărlărea și decăderea planetelor Globus*

Moulca Pillat - *Col 13 și misterul*

Dramaturgie:

Ion Băleșu - *Iertarea*

Marin Sorescu - *Iona*

există singurătate, lumea forfotește, oamenii se ciocnesc unii de alții, respirațiile, gesturile, vorbele, gândurile li se amestecă. La Ivasiuc un laborator rece, steril, auster, la Fănuș satul de cîmpie, balta, periferia Brăilei, colcăind toate de viață și murdărie. În *Vestibul* o ultimă parte plină de considerații pe placul cenzurii, în *Îngerul...* un epilog necruțător și necenzurat despre ceea ce se va numi mai târziu "obsedantul deceniu". Romanul lui Fănuș Neagu nu iese în dezavantaj din această comparație. Romanul lui Fănuș Neagu iese în dezavantaj din comparația cu sine însuși. Iată de ce.

O notă finală arată că scrierea cărții acoperă aproape tot deceniul al 7-lea (1961-1968). Or, evoluția politică precum și lenta dezlegare a literaturii de servituțiile ei tematice, înfruntarea tot mai îndrăzneală a cenzurii se văd limpede în evoluția romanului *Îngerul a strigat*. Desigur, stilul puternic, cu numeroase trăsături distinctive, al lui Fănuș Neagu poate crea iluzia unei cărți omogene. Dar temele se pliază și își schimbă fața după alte criterii decât cele estetice. Astfel, cartea debutează cu un conflict țărani/ moșier, în anii '30. Dacă răscolim puțin pe sub vegetația abundentă și crudă a frazelor scriitorului descoperim ascunse aici numai lozinci, numai stereotipii pe temă: țărani, săraci și creduli, sînt păcăliți de un notar fără scrupule aflat în slujba moșierului egoist. Toată lumea e coruptă cu excepția țărănilor care știu să rabde, să muncească, să iubească. Din fericire încetul cu încetul - aproape că s-ar putea nota pe fiecare filă a cărții anul cînd a fost scrisă - autorul scapă de aceste poncife, fie ele și bine ascunse, uită de țărani și păcăliți care păreau a deveni eroii principali ai romanului său, uită de strămutarea acestora în Dobrogea și trece în alte spații, cu alte probleme. Lumea interlopă brăileană, cu figurile ei mai mult atrăgătoare decât înspăimîntătoare, iertarea hoților și ucigașilor în ziua de Bobotează, înfruntarea pentru scoaterea crucii din Dunăre, furturile de cai, răzbunările duse sau nu pînă la capăt sînt cîteva din episoadele bune ale cărții care nu țin cont de nici o "ideologie", de nici o cenzură. Ion Mohreanu este elementul de legătură dintre satul Plătărești cu care se deschide romanul, mediile interlope și satul de condamnați (domiciliu forțat

FĂNUȘ NEAGU

(n. 5 apr. 1932, Brădilețu-de-Sus, Brăila)

1964 Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor (*Cantoneul părăsit*)1968 Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor (*Îngerul a strigat*)1970 Premiul pentru dramaturgie al Uniunii Scriitorilor (*Echipe de zgomote*)1976 Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor (*Frumoșii nebuni ai marilor orașe*)1979 Premiul pentru dramaturgie al Uniunii Scriitorilor (*Scolca de lemn*)

în Bărăgan) din epilog. El este și nara-torul (își povestește viața unui învățător), dar Fănuș Neagu joacă planurile narative cu mină sigură, alternînd fără ostentație persoana I cu a III-a. În afară de aspectul stilistic, epilogul (anul 1954) pare scris de altcineva decât autorul primelor pagini; pentru cititorul de astăzi el arată nu atît o îndrăzneală a scriitorului, cît acea deschidere politică de la sfîrșitul anilor '60 din care s-a născut seria romanelor despre anii '50. Dar pentru juriul U.S., care stabilea premiile anului 1968, curajul autorului merita un premiu, mai ales că romanul lui avea și alte însușiri, pe care critica momentului le-a semnalat: o anume deschidere mistică și multă culoare. Nici una din aceste calități nu rezistă, nu există la lectura de astăzi.

Culoarea este în exces punînd două decenii (1934-1954) sub semnul egalizator al pitorescului, alunecînd adesea în kitsch. Războiul își pune numai mărci pitorești pe viața țărănilor din Plătărești, după cum pitorească era și viața din anii de dinainte de război, după cum pitorească reușește să fie și viața de după alungarea regelui. Numele plătăreștenilor și porecele hoților sînt deopotrivă pitorești: Che Andrei, Ouleață, familia Căpălău, Titi Șorici, Neicu Jinga, Magaie, Bocu (nume feminin), Bomfaier, Schelete, Trenu Anghelina (nume masculin), ori Tulea Fălcosu, Mezingher, Stan-Vrăjitoru cunoscut și sub numele de Învieră, și Îngerul, pe numele adevărat Costică Banaurs. Ulterior, majoritatea romanelor românești vor suferi de această adevărată molimă a pitorescului onomastic. Tăvălugul gustului îndoielnic dă ceva de bîlci întregii cărți, care pare făcută din carton vopsit.

Salvarea ar fi putut fi redimensionarea lumii de bîlci datorită deschiderii mistice. Titlul romanului are rezonanțe biblice; propoziția cu care se încheie "Și a fost atunci a treia strigare, vestind nașterea", reluată și pe coperta a patra, după ce alte două capitole se încheiau, solemn, cu "Și a fost înțîia strigare", "Și a fost a doua strigare" au putut da impresia unor nervuri religioase în cartea lui Fănuș Neagu. De fapt însă aluziile biblice sînt menite aici să dea un plus de culoare unui stil și așa prea colorat: *Învieră* și *Îngerul* sînt porecele unor hoți, Îngerul are sex și este înjunghiat în timp ce încearcă să scoată crucea aruncată în apă, de Bobotează. Atunci *strigă*, aceasta e "întîia strigare" și însuși episodul scoaterii crucii are un scop practic foarte precis: cel care reușește este iertat de pedeapsă. Lumea lui Fănuș Neagu este complet desacralizată (e circ), iar autorul nu poate sau nu vrea s-o reîncarce cu sensul pierdut. Premiul U.S. nu-i poate da, din păcate, coerența care-i lipsește.

1) Care este, după opinia Dumeavoastră, însemnătatea unui premiu literar?

2) Ați fost, cel puțin o dată, membru într-un juriu care a stabilit cele mai importante premii literare românești ale anului. Din spectacolul de culise:

- vă amintiți de premii acordate din alte motive decât valoarea literară a cărții discutate?
- de prețul conjunctural al cărora le-ați rezistat/nu le-ați putut rezista?
- de compromisuri pe care le-ați făcut necesare?
- de premii care au intrat în contradicție cu spiritul dvs. critic?

3) Gîndindu-vă acum la cărțile pentru care ați votat și la cele lăsate deoparte, cu care dintre ele credeți că ați greșit flagrant?

4) La orice juriu intră în discuție nu numai destul de mare de cărți. La cîteon pe toate în întregime sau vă bazați pe fișul dvs. critic, pe opinia generală despre autor, pe rezistibile afinități electice?

Vă rugăm să răspundați numai la întrebările care vă sîrnesc interesul și nu vă îngăduesc sinceritatea.

Alex. Ștefănescu:

1. Foarte mare. Premiul consacră ideea de competiție (în absența căreia nu-mi pot imagina literatura; pînă și cărțile nemîșcate dintr-o bibliotecă participă la o competiție, așteptînd să fie alese de un cititor-arbitru) și instaurează o atmosferă de sărbătoare, prin ceremonialul premierii (iar sărbătoarea reprezintă, din punctul meu de vedere, ceva foarte important pentru ființa umană; nu este locul aici să dezvolt subiectul...).

2. Am făcut parte din juriu ale Uniunii Scriitorilor și s-a întîmplat ca, prin vot secret, să fie conferite premii altor cărți decât celor preferate de mine. Dar niciodată nu mi s-a părut că s-au făcut erori grave. Aveau, în felul lor, dreptate și cei care îmi contraziseseră opțiunile prin votul lor.

Ca membru al juriilor respective am asistat însă la tentative de premiere a unor cărți slabe. În cele mai multe cazuri a fost vorba de presiuni exercitate de scriitorii-candidați asupra fiecărui membru al juriului în parte, prin...milogeală. Pînă la urmă, însă, încercările de acest fel au eșuat. Însuși "complotiștii" din juriu, oameni cu umor, și-au mărturisit vina și au povestit, spre amuzamentul tuturor, în ce împrejurări se lăsaseră înduioșați.

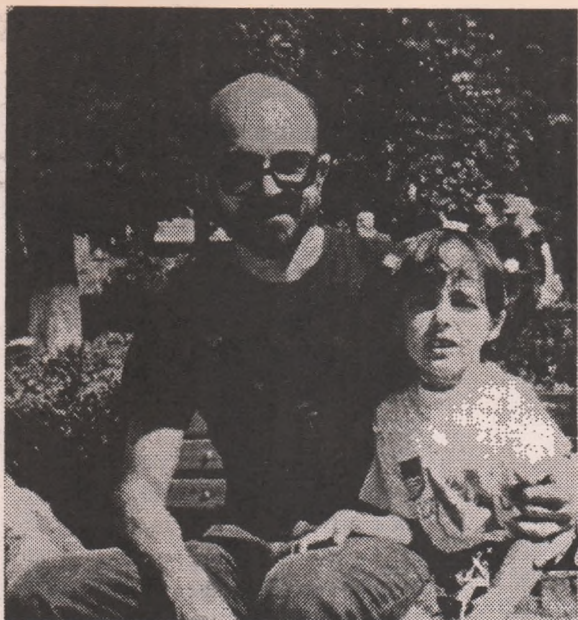
Știu, din auzite, că numeroase alte juriu, spre deosebire de cele ale Uniunii Scriitorilor, sunt coruptibile. Tocmai de aceea, cînd am constituit un juriu pentru concursul *Mașina de scris*, am hotărât ca din acest juriu să fac parte numai eu, întrucît despre mine știu sigur că nu mă las corupt.

3. Nu cred că am făcut vreo greșală flagrantă. N-ar fi însă exclus ca, peste două decenii, din cauza inevitabilei "mutații a valorilor estetice", să devin autorul unor erori de apreciere.

4. Riscînd să par lăudăros, declar solemn că întotdeauna am citit cărțile asupra cărora m-am pronunțat.

Afinități
elective

Dan ADRIAN

***

În limba ne'nțeleasă îmi deslușesc iubirea
Primită'n dar - stibie păgână, năvălășă.
Numele folosescu'ti, Stăpână, drept cravașă:
Cu cât mai mândră iapa, cu-atât mai
grea'mblânzirea.

A Logosului paloș sclipire împrăstie
Nerozilor cireada, ce rag pe apucate.
(Se învechesc a Curvei etabluri zorzonate.)
Vezi'i: prefer' să moară'nșelați decât să știe.

Din multele lor șiruri despart o întrebare;
Din zece atribute - un nimb ce'ti era lipsă.
Te cern și te apropii, eclipsă cu eclipsă.
În alambicul Vieții, eternă distilare.
Să te'nvelesc, odraslă, 'ntr'o geană de tăcere
Mi-ar fi a măestriei dovadă și putere.

***

Să nu te miri că daruri o mie îți voi pune
Pe brațe, și Pământul întreg ti'l fac povară!
E-a firii'ndrăgostite pornire temerară
Să strângă rămășițe de Rai, spre a'l compune.

Instinctul de insectă m'aduce iar și iară
La focul ce în tine rezistă ca'ntr'o vatră.
Cu metereze groase'l înconjur, ca de piatră:
Să nu i se subție căldura, și să piară.

Dacă slăbi-voi rithmul ofrandelor, o clipă,
Pe fruntea'mi lenevită se va surpa și cerul.
Sunt visurile 'nalte și tari cum este ferul,
Dar hăul desnădejzii stă gata să le'nghită.
Poți să te zbați, să urli, să'ti ieși cu tot' din fire.
În poezie, toată te voi zidi, iubire!

***

În formele înguste ale iubirii, între
Doar cel ce'n târgul lumii n'a stat să se tocmească,
Ci a lovit de-a dreptul la ușa'mpăratească,
Fără să'l poată ține nici frate, nici părinte.

Nu bălegarul, mâzga, materia'i îngrășă,
Dorinței sale, patul pe care se ridică.
Ci izvodește toată din capul său, silită
Să'si verticalizeze statura uriașă.

În ochii tuturoră nimic, și totuși munte
De netrecut e dorul adânc ce îl dislocă;
Versanții lui tăiați sunt din cea mai tare rocă.
Imens, în măruntaie, abstract, îl poartă-oriunde.
Christal cu muchii drepte și vârfuri neatînse,
O va păstra, iubirea, cât n'are să existe!

***

Din joacă, focul crâncen al dragostei stărnire-ai
Pe pietrele călite de fumul a tot veacul.
Scânteii și luminițe zglobii îți satur placul.
Dar când dogoarea'ti mușcă obraji, mi te sperii.

Nu vrei să arzi de-acuma în flăcările 'nalte

Pe care rugul mătur spre tine le ridică.
De boarea dimineții ești încă mai dorită.
Pe rouă, nu pe jar vor a tale tălpi să salte.

Aduci cu încântare pometurile acre,
Furate de pe ramuri, dinților tăi să roadă.
Iar când îți torn în poală a verii mele roadă
Prea înciudată zvârli cu ea, cât mai departe.
Dar, hoată de iubire, uitat-ti-ai zălogită
A tinereții zestre în inima'mi golită.

***

Nu aparții acelor ce agerimea mâinii
Și-a minții ti-o distilă într'a lor bani și sporuri.
Spre-a săvârși a burții nerușinate-onoruri,
Întregii tale alcătuiți se vor stăpânii.

De daruri cuvenite te țin la depărtare
Spre-a'ti cumpăra cu galbeni și stele viețuirea.
Cu laude slinoase ti-alungă prețuirea,
Grotescul vrej al lumii lăsând să te'nconjoare.

Purtarea prea aleasă, prea nobilul tău sânge
Nu'si au cătare la a misteriiilor clacă.
Nu'ti pese! Uitătura îți este nestrucată;
Nici patimă, nici viciu nocturn nu o vor stinge.
În solda nimăruia nu poți avea chemare.
Căci rostul tău e altul: să sameni adorare.

***

Poveștile mă poartă în ele, câte una
Și toate deodată, multiplicat, ubicuu...
În pânțele ce nu mă vor naște niciodată
Îmi împlinesc zădarnicul, fericit periplu.

Vieți multe, rânduite în surdă'ncetineală
Se scurg între-a poveștii taluzuri bătucite.
Destinul prescurtat'u: preț numai de-o clipeală
Se desfășor paragini și doruri nesfârșite.

Și-a noastră e, povestea, deja la jumătate;
Doar bustul ni'i afară din veselele valuri.
Ne cotropesc cu'ncetul. Iară noi ne vom zbate:
Din ceața zilei înspre acvaticele clăruri.
Dar tu, îmbobocită abea, ești pregătită
Să intri'n ficțiunea ce vine să ne'nghită?

***

Un an - sau zece? -'s, iată, de când neașteptate
Priveliști înverzit-au a zorilor armură.
Din gura ta, atunci, cuvintele'ti curate
Numărătoarea nouă a vremii o'ncepură.

Zilele - lungi, hafne - dispar pe negândite
La sânul tău, nescrise'n a sângelui răbojuri.
Șirul lor, fericirea ca pe-un oftat înghite.
Viața îmi dă din toate și nu îmi cere gajuri.

'Napoi și înainte, vijelios mă poartă
Eroticele fluxuri, amarnic răscolite.
Bătrân fără de știre și tânăr înc'o dată
Mă văd - un copilandru cu tâmpilele albite.
Căci timpul nu mai are nici sens și nici durată.
E numai scufundarea în inima ta, fată!

CERȘETORUL
DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Bocet de adult

Motto:
Românca s-a născut actriță!

Nuielușă de alun,
Ce să-ti spun să te îmbun?
Să-ti dau whisky cu magiun,
Leafa-ntreagă să-mi consum
Ca dementul, pe-un furou,
Pentru dalbul tău popou?

Surioară, surioară,
Face-m-aș mai către seară
Pernă grea
De catifea,
Să stai în genunchi pe ea,
Și pervaz la geamuri late
Să te sprijini și în coate
Ca să-ti fie mai comod
Într-un fel și într-un mod.

Corabie cu piper,
Prin ce vrajă, ce mister,
Mi-a intrat în inimă
Țița ta cea minimă
De-am rămas trăsniț și fix
Ca Hristos pe crucifix
Cu glezna și mîna-n cuie -
Cuișoare de duduie?

Gîndurile-mi sînt în spini
Delicați și foarte fini,
Ochiu-i plîns, gura mi-e arsă.
Cînd o să-mi surîzi întoarsă
Din coapse, de la porțiță
Fragedă, de dormitor,
Încleiată de amor,
Actoriță?

***

Mici, micșorate parcă's grădinile, orașul
În care ascunzișuri găseam pentru iubire.
Palate mici de-o șchioapă adună la'ntîlnire
Micimi înghesuite ce'si vîntură panașul.

Din zi în zi, pe pietre călcăm mai cu ferire
Spre-a nu strivi vreuna din 'ceste-alergătoare.
În stoluri, ca lăcuste, se lasă la mîncare.
Uimirea lor se schimbă curînd în tînguire.

Și'n urmă-ne aruncă proteste scheunate
Și cioturi otrăvite ce nu pot să ne-ajungă.
Doi Guliveri, pereche, invidia nătîngă
Ne-agață de picioare o mreață de păcate.
Ci vino mai aproape iubire, mai aproape,
Căci lumea este strîmtă și nu ne mai încape!

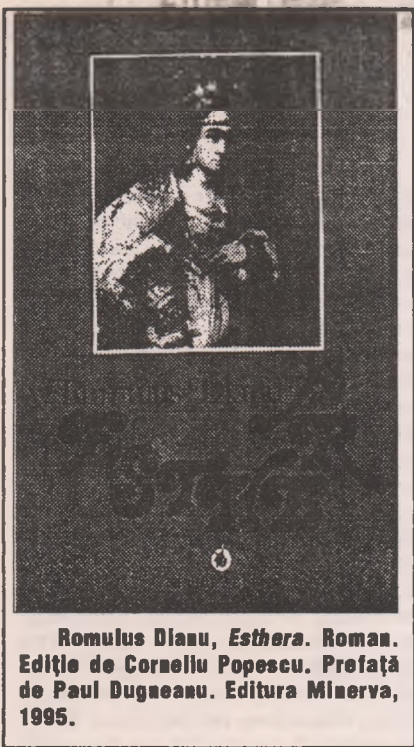
***

Însingurat? Adesca... Dar singur, niciodată.
La naștere, ursitele'mi binevoitoare
Mi-au dat să am o blîndă, aleasă'nsoțitoare:
Întruna bucuroasă, mereu îngîndurată.

Se află pretutindeni cu mine laolaltă.
Pe soare și pe ceață, pe ger sau vijelie.
Îmi e fără de margini fief și'mi e chilie.
E cerul fără toate și este cazemată.

De-a pururi așezată, micuța ctitorie
Cu zidu'i mă păzește de a'mi surpa hotarul.
(La ceasuri lungi de veghe mă'ngăduie altarul.
În de lumină țarcu'i mă'nchid și'mi iau tărie.)
De când exist, alături știu-te-am, Poezie.
Bolnavului meu suflet, amară bucurie.

Un roman pe motive biblice

Editurii Cartea Românească încă în 1972, unde, din varii motive, (extraliterare și literare) nu se publică decât postum în 1982, cu titlul schimbat. E romanul *Esthera* (la apariția princeps a fost botezat *Fata din Suza*), reapărut acum, în 1995, la Editura Minerva și pe care îl comentez astăzi.

Dar mai înainte, se cuvine spus câte ceva despre activitatea sa de romancier dinainte. A debutat, în 1928, cu evocarea romanțată (scrisă în colaborare cu Sergiu Dan) *Viața minunată a lui Anton Pann*, primită bine de critică. Dar autorul ținea departe, voindu-se romancier cu statut autonom. În 1930 publică romanul *Adorata* (reeditat de două ori în același an). Doi ani mai târziu îi apare romanul *Noptile de la Ada Kaleh* iar, după un an, în 1933, *Tîrgul de fete*. Fusesse, cum se vede, un scriitor activ, deși, acum, ciudat, oprește motoarele, care se consumau vorace în gazetărie. Aceasta, deși tipul său de proză romanească făcea succes de public. Aprecierea lui Călinescu (din *Istorie*) e, dincolo de judecata critică, și un portret care nu se poate uita, pentru că fixează un tip de literatură ușoară: "Ar fi nedrept, într-o literatură încă restrînsă, a nu cita romanele lui Romulus Dianu, romane de magazin ilustrat, ce-i drept, croite și însăilate rapid, dar dovedind o tehnică și un umor de blazare superioară adesea industriei lui Cezar Petrescu. Toate mijloacele pentru a interesa fără a obosi publicul fin și somnolent al vagonului de dormit sînt puse în mișcare". Am citit și eu, pe vremuri, ca licean, *Noptile de la Ada Kaleh* și mi s-a părut, cum și este, un roman în care autorul a știut să aducă, priceput, câte ceva din elementele (exotism, erotism păgîn, aventură, eternul feminin etc.) necesare unei narațiuni care să placă. Place, pentru moment dar nu se sedimentează. La recitare, pentru a scrie această cronică, opinia nu mi s-a schimbat. E ușure și bun pentru delectarea de o clipă, a unui anume public. Dar nu e utilă și literatura de delectare, chiar cu riscul, asumat, de a nu se aduna într-o operă? M-am convins (pentru a cîta oară?) că în diagnosticul lui Călinescu se poate pune preț.

Dar, cum spuneam, autorul tindea de prin 1946 la o carte, pe care vitregiile sorții sale amare, l-au silit să o întrerupă. A reluat-o, târziu, cînd viața i s-a așezat, a scris-o, a rescris-o și, în 1972, a predat-o editurii, care a publicat-o, cum spuneam, postum, în 1982. E un roman pe o temă biblică, țesut pe canavaua "Cartea Estherei" din Vechiul Testament, mult amplificată prin erudiție, imaginație și analiză. Cartea nu s-a bucurat, la apariție, de receptarea criticii de autoritate. Dl. Paul Dugneanu, prefațatorul ediției de

astăzi a cărții, rupe săgeți pentru a reproșa marilor critici ai vremii (care sînt și azi), numiți, cu o formulă ce se vrea agresivă, "senatorii de drept" ai disciplinei, că, parcă înțelege, au ignorat, atunci, în 1982, cartea lui Romulus Dianu (Dl. Dugneanu era, și atunci, în paginile *Luceafărului* de tristă amintire, un adversar al criticilor de la *România literară* și înțelege să-și continue războiul său inutil pe care l-a pierdut demult și chiar clasat). Și vina lor e cu atît mai mare cu cît au ignorat, afirmă d-sa, "un roman ce ar fi făcut cînte oricărei mari literaturi și cu atît mai mult prozei noastre contemporane". Am citit acest roman, ce-i drept acum, și nu în 1982, și nu cred că e atît de remarcabil (dl. Dugneanu îl consideră de-a dreptul o capodoperă) încît ar face cînte oricărei mari literaturi. Și nici prozei noastre din ultimele două decenii, prea saturată de romane istorice de tot felul. E probabil că acesta a și fost unul dintre motivele (dacă nu cel fundamental) pentru care adevărații critici l-au ocolit. Ceea ce n-a făcut, desigur, dl. Paul Dugneanu, care l-a recenzat hiperelogios firește, în *Luceafărul*. În fapt, *Esthera* lui Romulus Dianu e un roman istoric onorabil și se află la distanțe astrale de *Iosif și frații săi* de Thomas Mann, pe care îl invoca (ciudat), drept termen de apropiere, dl. Dugneanu. E evident că autorul a citit imens și cu metodă pentru a cunoaște o epocă mult depărtată. Și a izbutit. *Cartea Estherei* din Biblie istorisește scurt și sec povestea înfruntării dintre Mardoheu și Amon pentru salvarea vieții evreilor robi în Babilon, cel dintîi slujindu-se de influența împărătesei Esthera (nepoata lui Mardoheu) pe lângă Asverus (Ahasveros). Și acesta din urmă îi satisface dorința împărătesei, ucigîndu-l pe Amon ca trădător. Ceea ce e lapidară istorisire în cartea Vechiului Testament, devine, la Romulus Dianu, un roman viu, care izbutește să reconstituie viața unui imens imperiu, cu nucleele sale umane caracteristice. E un imperiu, cel al Coroanei medo-persane, care cuprinde o sută douăzeci și șapte de țări, aproape toate cîmpite prin războaie și cuceriri. Împăratul e, aparent, stăpîn peste acest întreg moloh pluriform, în care se vorbește în nenumărate limbi (mesajele împăratului fiind scrise fiecărei țări în limba ei) și unde, peste tot, ceea ce se face, se crede a fi decizia voinței prea luminatului. De fapt, el e analfabet, înconjurat fiind de un mic mînunchi de sfetnici, care, la rîndul lor, sînt sluiți de satrapi locali, viceregi, guvernatori și căpetenii războinice. Interesul romanului trebuie căutat în recreerea mediilor, în surprinderea vieții lor intime care luminează, uneori cu farmec și nuanțe, o lume în zbu-

cium. Pasiunea pentru exotism și elementul erotic din romanele lui Dianu din anii treizeci o regăsim și aici. Atmosfera din haremul împăratului e surprinsă cu culoare. Fetele și femeile de aici, supravegheate de eunuci și un eunuc șef, sînt cu sutele. O duc extraordinar, dar tînjesc după... activitate, împăratul apelînd la serviciile lor rar și pe apucate. Nici chiar împărăteasa Vasti, aleasă din întreg ansamblul de curtezane, n-apucă să-l vadă pe împărat cu lunile și cu anii. Fetele îmbătrînesc fecioare și această închisoare în care traiul e îmbelșugat ofilește sufletele și trupul. Și după înfruntarea împărătesei Vasti (care e ucisă), haremul se primenește. Din toate unghiurile imperiului sînt recrutate și aduse fecioare. Esthera - cînd eunucul, care o protejează pentru că simpatizează, e trimisă să-și etaleze grațiile pe lângă împărat, acesta o place și o înalță la rangul de împărăteasă. Dar în palatul gineceului sute altele așteaptă, zadarnic, să se... distingă. În imperiu domnește toleranța religioasă. Numai primul sfetnic Amon iscă prigoana împotriva evreilor (numiți ibri și ieubus) aduși la Suza și în celelalte provincii de la Marea Mediterană. Prin momeli, obține sigiliul împăratului și cu această investitură trimite tuturor factorilor locali, ca și celor din Capitală, un decret pentru uciderea, în masă, a tuturor ibrilor. Mardoheu află despre complot și, cu ajutorul Estherei, îl dejoacă. Un alt decret, de astă dată pecetluit de Mardoheu, îl anulează pe cel precedent. Dar zăpăceala e generală, soldățimea și înaltele căpetenii neștiind care decret e valabil. Autorul, trecînd peste textul biblic, imaginează scene de măcel generalizat, cărora le cad victimă și ibri dar și alții uciși de către ibri. Intuiția aceasta e verosimilă, izbutind să sugereze haosul unui imperiu greu de stăpînit. Ingenios, dincolo de textul biblic, e și finalul romanului. Împăratul, plecat grabnic într-un colț al imperiului angrenat într-un război (fratele lui se afla, în același scop, în Egipt), s-a înapoiat, după trei luni de la sinistrul măcel, la Suza, înfrînt de greci și assyrienii. Se gîndea, ca la o izbăvire, la Esthera. "Dar n-a mai regăsit-o. Palatul era pustiu. Esthera nu se mai afla nicăieri. Istoria, întrebata de toți cercetătorii Babyloniei, nu știe ce s-a petrecut acolo. Nici un martor... Astfel a dispărut în legendă sufletul cel mai floral al unei femei pe care destinul a pus-o în fruntea unei lupte pentru morală." Romanul lui Romulus Dianu, repet, onorabil, se citește adesea cu interes și cu plăcere. Nu e deloc, vai, o capodoperă.

ROMULUS DIANU (pe numele adevărat Romulus George Dima) era, prin anii treizeci, un gazetar cultural de pagina a doua la reviste și cotidiane. Nenorocul său a fost că Ion Vineanu, care îl prețuia, l-a recomandat lui Pamfil Șeicaru, directorul violentului ziar *Curentul*, să fie promovat pe pagina întâi. Așa a ajuns Romulus Dianu gazetar de comentariu politic, inclusiv în anii războiului. Și scria bine, cu nerv, lovind scurt și la țintă. Acest succes i-a fost fatal. După război, cînd s-a pus (era o clauză a armistițiului încheiat cu Națiunile Unite) chestiunea sancționării celor vinovați de dezastrul țării, imediat după Ion Antonescu și miniștrii săi, în al doilea lot (mai 1946), cel al gazetarilor, a fost inclus și blîndul Romulus Dianu. A urmat o coșmarescă perioadă de detenție (11 ani), prin cele mai sinistre închisori. În nenorocirea sa a avut, totuși, noroc. Pentru că supraviețuind și eliberat în 1956, nu a mai fost arestat. A dus-o cîinește, făcînd munci grele și înjositoare. Cu nervii osteniți și cu puterea de rezistență epuizată, face o tentativă de sinucidere pe podul Grand. Și ca un făcut (aidoma scenelor din romanele sale de consum) un voitor de bine îl salvează. Ba chiar, pentru ca totul să fie ca într-un roman de senzație (cum scrisese autorul înainte), acel binevoitor salvator s-a dovedit a fi un om cu puterea funcției sale nălțute. Cum necum, i-a făcut rost fostului sinucigaș de o locuință și l-a "ajutat" să colaboreze la gazeta Securității *Glasul patriei*. Și, de aici încolo, mai înlesnit și cu cărarea făcută, a început să publice și în presa literară (*Luceafărul*, *România literară*, *Ramuri*), scrie două piese de teatru care i se joacă. Am apucat să-l cunosc pe acest om afabil, manierat, care știa multe din viața literară (nu numai!) interbelică, și-mi plăcea să-l întreb și să-l ascult. În 1971 "redebutează" în proză cu *Trandafirii și alte surfsuri* și, apoi, în 1972, cu *Fauna bufonă*. Reprimit, în 1971, în Uniunea Scriitorilor, devine pensionarul ei (era născut în 1905) și o duce decent. Lucra de zor la un vechi proiect, un roman pe o temă biblică și a murit, de cord, în august 1975, la Casa de Creație a Scriitorilor de la Mogoșoaia. Apucase să-și termine romanul, l-a predat

ÎN NUMĂRUL 20/1996 al *României literare*, bunul meu prieten Ion Bogdan Lefter publică un incitant punct de vedere personal, intitulat *Anti - '90*, a cărui principală menire este, în cele din urmă, contestarea reunirii scriitorilor care au debutat în jurul anului 1990 într-o generație distinctă, post-optzecistă. Textul are un vădit caracter polemic, pornind de la relativ recentul număr cvadruplu (6-7-8-9/1995) pe care *Echinoux* clujean l-a consacrat "nouăzecismului". În mod corect, Ion Bogdan Lefter își avertizează cititorii că *Echinoux* a "urmărit doar punerea problemei și nu rezolvarea ei"; urmează apoi o semireverență în text, prin care autorul recunoaște că a fost "stimulat" de către inițiativa colegilor săi clujeni, pentru că apoi să vină, doar într-o paranteză (deci ca o inocentă observație, făcută oarecum din fuga condeiului) și incizia pentru care a fost, probabil, scrisă întreaga parte introductivă, cursivată a intervenției, potrivit căreia sînt în revista cu pricina "multe lucruri bune, și destule altele confuze sau chiar mai rău".

Ca om implicat oarecum în editarea *Echinoux*ului, nu pot decît să regret sinuoidală sibilinică a acestei remarci destul de vag focalizate, dar sînt primul în măsură să recunosc că Ion Bogdan Lefter are, de fapt, dreptate. Personal, aș nuanța doar atribuțiile, fiindcă pe acela de "rău", pe care bunul meu prieten din București îl folosește pentru a ne arunca în stupoare, îl consider totuși prea blînd. Sînt în ultimul număr al *Echinoux*ului lucruri care depășesc cu mult blajinul perimetru al răului comun, foiletonistic. De pildă, e inadmisibil, impardonabil și impudic să recenzezi 149 de volume într-un singur număr de revistă, chiar dacă acesta are 48 de pagini. Mai atroce decît această agresiune asupra cititorului nu poate fi - și redacția a fost cea dintîi care și-a asumat, cu ochi preaplecați, culpa unei asemenea prezumții de insolență juvenilă - decît însinuirea că acest număr mare de volume, concentrate ca dată de apariție într-un segment de timp destul de restrîns (1990-1995, în general), poate configura baza de lucru a unei sensibilități spirituale coerente, aparte de formele de exprimare ale "generației '80", a cărei prezență în literatura română n-o mai contestă nimeni.

În consecință, întrebarea pe care *Echinoux*ul și-a pus-o în momentul cînd a declanșat acțiunea - incredibil de istovitoare - a redactării acestui număr nu a izvorît din speculații de biografie, din exhibarea cine știe cărui orgoliu de diferențiere sau, dimpotrivă, de aliere, ci s-a datorat decantării interioare a unei dileme pe care, văzînd multitudinea de nume noi apărute în spațiul editorial românesc în ultimii ani, cred că o încearcă fiecare dintre noi. Și anume: reprezintă aceste volume o prelungire a sensibilității optzeciste, o soluție alexandrină a acesteia, sau ele configurează un nou tip de aventură intelectuală, o deschidere spre un alt tip de identitate?

Nu cadrul retroactiv, strict biografic ne-a interesat, ci imperceptibila evoluție a formelor și alternativelor culturale, sau - dacă-mi îngăduiți această prezumție - existențiale. Pentru a înțelege cît mai corect că redacția *Echinoux*ului a avut tot mereu în față această dilemă, mi-aș permite să reamintesc că pe coperta numărului figurează un uriaș semn de întrebare, împreună cu o ilustrație ce trimite, ironic, la efectul de grup al "rinocerizării". Prin urmare, mesajul copertei e tocmai *inversul* aceluia de care *Echinoux*ul a fost cu osîrdie acuzat în perioada de după editarea numărului, și anume că ar institui abuziv o instanță de dezindividualizare în favoarea "înregimentării" într-o - nu găsesc termen mai bun - falangă. Coperta arată o figură solitară, nu solidară: credeam că acest lucru se va observa, totuși...

Un rezumat al contraargumentelor formulate de către Ion Bogdan Lefter în

textul deja citat devine obligatoriu pentru sintaxa unui răspuns cît de cît coerent. Prima obiecție vizează oportunitatea structurării literaturii române postbelice în grupuri cronologice, în speță "decenale", pe care Ion Bogdan Lefter le consideră "inadecvate la realitatea noastră culturală actuală". Rezultă din text că termenul de "optzecism" poate fi acceptat, cu oarecare concesii privind oportunitatea sa conjuncturală, pînă prin decembrie 1989, după care "emblema caracteristică" ("n-a fost găsită, din păcate, alta mai bună decît cea cronologică...") devine imediat "desuetă". Motivul - susține Ion Bogdan Lefter preluînd analogic o formulă din Braudel - rezidă în ritmul temporal și tipologic diferit în care acționează istoria, respectiv literatura, ceea ce face ca momentele de accelerație ale istoriei - fracturile de timp, altfel spus - să nu ducă imediat și la o reajustare a sensibilității spirituale, culturale, literare, care acționează după legea "duratei lungi", și nu după aceea a secvenței scurte, dinamice. Rezultă de aici - conchide cu acuratețe autorul - că secvența postmodernă a culturii române, inaugurată de către optzeciști, nu și-a epuizat încă toate valențele, contaminîndu-i cu fervoare exclusivistă pe toți cei care îndrăznesc să mai pună mîna pe condei (sau, ca o variație: degetele pe taste). "Evoluția ciclurilor culturale mari ne obligă să constatăm - scrie Ion Bogdan Lefter - că apariția unei noi generații de creație [...] nu e practic posibilă atîta timp cît e departe de a fi fost consumată experiența celei încă-recent afirmate." Prin urmare, de vor, de nu vor, "nouăzeciști" nu au decît o singură șansă logică: aceea de a deveni, prin fatalitatea amprentei culturale care le preexistă asemenea unei transcendente, postmoderni. Eventual - cu o fervoare cinică - groparii acestuia...

Ceea ce sugerează de fapt Ion Bogdan Lefter (pe urmele, la noi, ale lui Nicolae Manolescu, din *Arca lui Noe*) e o istorie literară alternativă, construită nu după asperitățile de suprafață ale seriilor succesoriale, ci după calma logică a marilor ape freactice de profunzime. O schemă de evoluție care să părăsească prejudecata relației cu timpul, atemporalizînd oarecum discursul cultural, ducîndu-l în direcția unei relații pe care aș îndrăzni s-o numesc "post-temporală". Este un mod foarte subtil de a-l pune pe Braudel în slujba postmodernismului, sugerînd că un creator se naște oarecum în perimetrul unei predeterminări stilistice, personalitatea sa conturîndu-se nu prin voință proprie - sau, dacă vreți, prin vocația de a merge împotriva curentului - , ci prin adecvări la "amprenta" zilei. Ecuația elimină coeficientul de construcție personală din biografia spirituală a unui individ, capacitatea sa de a se ridica deasupra timpului său, de a face un pas înainte, sau de a merge chiar împotriva, instituind deci un model al reacției "slabe". *Soft*, și nu *hard*, dacă am transla totul pe ecranele computerelor (citindu-l harnic pe Vattimo)...

Firește că o asemenea distincție nu explică prea mare lucru, dacă nu o transpunem la domeniul strict al literaturii române. Ani de-a rîndul, s-a admis că repartiția "decenală" a creatorilor din România corespunde unui adevăr intern al respectivelor formații. Altfel spus, că generația '60 are o sensibilitate diferită de aceea a generației '70, și că optzecismul a propus un nou tip de percepție colectivă, marcată prin pragmatismul textualismului. Cred, personal, că acest tip de pragmatism - echivalat la vremea respectivă cu un iconoclastism ideologic sui generis - e mai important în mentalitatea de ansamblu a generației '80 decît licența de postmodernism care i s-a adăugat ulterior. Nu cred că postmodernismul a atins în profunzime cultura română - și cu atît mai puțin postmodernismul major, filosofic. Prin urmare, sînt de părere că o istorie literară viitoare, obiectivă, nepărtinitoare va înregistra cel mult inci-

dente, dar nu o mentalitate principală, care să acționeze cu forța de profunzime a unei amprente stilistice generale, formative. Știu că îmi sculptez singur stîlpul infamiei roșind asemenea premoniții, dar mă consolez cu gîndul că îmi ridic singur eșafodul. Nu mulți au avut acest privilegiu...

Contestarea de către Ion Bogdan Lefter a seriei scurte, decenale instituie din capul locului, pentru a deveni credibilă dincolo de adevărul teoretic pe care îl conține, o serie întreagă de întrebări sau dileme. De pildă, autorul susține că, odată cu intrarea în anii '90, cronologizarea scriitorilor pe decenii devine automat desuetă. Altfel spus, că un eveniment istoric - revoluția din decembrie '89 - "atemporalizează" subit ceea ce pînă atunci fusese perceput ca o realitate rostuită cronologic. Formal, aceasta înseamnă că pulovărul lui Petre Roman și, "cu voia Dumneavoastră, ultimul de pe listă" ne-au săltat, odată stins ecoul gloanțelor de la Tîrgoviște, în "post-istorie". Pe de altă parte, pentru a deveni operantă la nivelul literaturii române, ecuația secvenței lungi trebuie să demonstreze că structurarea decenală a literaturii române de dinainte de 1990 este artificială, că termeni ca "generația '60, '70 sau '80" sînt clișee conjuncturale, care nu-și mai au deloc rostul acum. S-ar putea să greșesc, dar personal cred că o asemenea eliminare nu se poate face.

Motivul pare să fie puternica determinare istorică a literaturii române. Aici, s-a creat în umbra timpului - și uneori în slujba lui. Prin urmare, nici o generație, nici o grupare nu a putut ignora fracturile istoriei, acuzîndu-i puternic loviturile, și sublimîndu-i mesajul atunci cînd timpul se dovedea a fi mai răbdător cu oamenii. Pentru a nu merge prea departe, și pentru a rămîne în perimetrul postbelic, este evident, de pildă, că mentalitatea celor trei generații distincte ('60, '70, respectiv '80) s-a conturat ca reacție la impulsul istoriei - în speță al totalitarismului - din jur. Generația '60 a trăit disoluția stalinismului cultural, articulînd pe acest impuls o primă poetică a recuperărilor formale, mai ales pe filieră franceză. Generația '70 a prins momentul de liberalizare culturală din anii 1968-71, construindu-și mentalitatea internă ca pe o sublimare a decepțiilor care au urmat. *Grupul de la Tîrgoviște* s-a îndreptat spre "marginile" istoriei, în vreme ce versantul celălalt al generației a elaborat o literatură a spațiului imaginar, utopic, dominat de ființe fantastice, excentrice. Era, de bună seamă, o dezistoricizare subiacentă, făcută însă de pe poziția unor învingători, ceea ce explică morfologia acestor spații - bine analizată de către Nicolae Oprea -, unde totul se structura în jurul unei ființe centrale, dominante, capabilă să "facă" istoria locului, s-o influențeze. Mai tîrziu, la optzeciști, acest model dispare, dacă-l excludem pe T. D. Savu (nereprezentativ), mereu în contratimp cu ce se înîmplă în jur și cu el însuși.

Optzeciștii intră în literatură cu o conștiință oprimată: intervine revoluția culturală din 1971, apar apoi tezele de la Mangalia, și porțile se închid; mulți fac naveta, duc o existență precară, sînt asupriți istoriei, și nu partenerii alternativi ai acesteia. Pragmatismul textualist exprimă această stare de spirit, ludicul grotesc îi îngroașă contururile pînă la halucinație. Înainte de a deveni postmodern (sau de a afla că este...), optzecistul mediu e caragialian, fiindcă spectacolul din jur - insuportabil - e irezistibil. E și perioada în care se insinuează în textele optzeciștilor ideea unui levantinism funciar, dizolvant, spectacular. Așa se face că postmodernismul - atunci cînd pătrunde, prin surse de a doua mînă, nu prin Foucault, Deleuze sau Guattari, ca să nu trecem Oceanul... - merge la noi într-o direcție super-estetizantă, pitorescă, autohtonizantă (formidabilul *Levant* al lui Cărtărescu), și nu înspre una filosofică, a ideilor de anvergură.

În succesiunea acestei logici, nouăzecismul (pe care-l folosesc acum pentru prima oară fără ghilimele) e și el marcat temporal, prin dispariția esopicalui, a cenzurii după 1989. Se înîmplă la nivelul acestei generații o serie de mutații de mentalitate pe care le înregistrez atît în cărți, cît și în mod direct, la studenții mei. Este, cred, o generație care va construi - pentru a formula în acest fel lucrurile - un Păltiniș fără Noica: altfel spus, o generație cu propensiuni elitiste, pentru care recuperarea generației '27 (cum a denumit Dan C. Mihăilescu generația Eliade-Cioran-Eugen Ionescu) înseamnă înainte de toate o asumare a existențialului, și nu a umbrelei ontologice impuse discreționar de către Noica. Acest existențial înseamnă, în primul rînd, refuzul atemporalului pe care-l implică ontologul, deci o directă confruntare cu istoria. A doua dimensiune este religiosul. Există deja semne că nouăzeciștii vor face saltul de la religiosul difuz, empatic, care domină acum România, la religiosul doctrinar, ideatic, conceput ca știință a existenței. *Răsul patriarhilor*, al lui Teodor Baconsky - îmi îngădui să afirm - depășește prin amplitudine tot ce gîndește optzecismul în acest domeniu: e o carte care se putea naște numai în libertate, de pe platforma unei noi generații, pentru care nespunerea adevărului integral nici nu intră în discuție.

În cele din urmă, ceea ce caracterizează nouăzecismul e, cred, un nou universalism, specific erei informației neîngrădite, a computerelor. Intră aici, pe de o parte, o literatură a experienței externe, construită firesc, fără exotisme forțate, de către oameni pentru care pașaportul e o realitate palpabilă, de buzunar. *Stylit* -ul lui Silviu Lupașcu e cel mai eclatant exemplu, sub spectrul aceleiași deschideri situîndu-se - păstrînd proporțiile valorice - și un roman recent de Liviu Bleoca, a cărui acțiune se petrece în Irlanda. Nimic similar nu se înîmplase în optzecismul "istoric", care nici nu putea concepe o asemenea extensie.

De aceea, cred că asimilarea nouăzecismului cu postmodernismul, operată de către Ion Bogdan Lefter, e doar parțial reală. Cultura română se află în strania situație de a cunoaște alexandrinismul postmodernismului înainte de a fi experimentat formele sale autentice, majore. Ne aflăm, oarecum, în situația savurării pe îndelete a unui amurg fără să fi trecut bine prin amiază. Există, fără îndoială, un nouăzecism postmodern, însă sînt aproape convins că va ceda rapid ritmul în fața ofensivei de neoprit a unei culturi obiective, de genul exegezei anglo-saxone de pildă, sau, în beletristică, al normelor majore ale analizelor psihosociologice. Bursele externe, stagiile de pregătire, eventualele masterate sau doctorate făcute peste hotare vor eroda iremediabil apetitul plastic, estetizant al nouăzeciștilor, ducîndu-i în direcția unui schimb internațional de valori care impune exactitate, competență nebarocă, limpezime erudită. Semnele au și apărut deja: o carte ca *Pe mîginea abisului*. *Sören Kierkegaard și nihilismul secolului al XIX-lea*, de Mădălina Diaconu (Ed. Științifică, 1996) impresionează și - complexează. E o carte liberă, o carte a unei obsesii consumate în libertate.

În consecință, sînt de părere că dacă dorim cu adevărat să le facem un serviciu nouăzeciștilor majori, atunci e important să nu-i remorcăm la căruța noastră. Istoria postbelică a literaturii române înregistrează și fenomenul ciudat al unor replieri din mers, prin care generațiile mai vechi au preluat febril accesorii din recuzita generațiilor ulterioare, în încercarea de a ține - uneori gîfîind strident - pasul. În curînd, noi, optzeciștii, s-ar putea să devenim protagoniștii atletici ai unei ecuații similare.

Stefan Borbély

"Transilvania"

"O, maica mea și dulcețea inimii mele și roaba Dumnezeului meu, Neago, câtă dosadă ai avut pentru mine, fiind multă vreme sarcinată cu mine, ziua și noaptea; și încă nu

numai ziua și noaptea, ci în toată vremea și în tot ceasul ai fostu în-sărcinată și împovărată cu trupul meu până în vremea cea ce-ți veni porunca lui Dumnezeu să mă naști. Atunce, o, maica mea, atâtea griji și scârbe ai avut, câte ai

avut și la moarte-ți". Cu *Cuvântul al șaselea* (din care am citat mai sus) din *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său, Theodosie*, dar și cu un fragment din *Testamentul mamei lui Mihai Viteazul* se deschide ultimul număr (3-4/1995) al "noii serii noi" a revistei *Transilvania*. Nici că se putea un mai bun început pentru un număr a cărui temă este "Eternul feminin - schiță pentru un model românesc." Închinăciunea la mamă a domnitorului muntean, interesantă figură renașcentistă a culturii noastre, sintetizează în câteva rânduri substanța celor peste două sute de pagini ale revistei. Dealtfel, paginile de început ale *Transilvaniei*, alături poate de cele semnate de Otto Weininger, sunt cele mai bune din acest ultim număr. Din multele texte ale sumarului ar mai fi de menționat acelea ale lui Erhardt Kästner - *Imaginea Mariei*, Gertrud von Le Fort - *Femeia veșnică*, Augustin Ioan - *Arhitectura femeii*, Andrei Tarkovski - *Oglinda* (un fragment din volumul *Timpul pecetluit. De la Copilăria lui Ivan la Sacrificiu*) și Teodor Baconsky - *AVVA. Feminism. Matrică. Studii feministe*.

Deși într-o formulă grafică excepțională, *Transilvania*, ca orice revistă de cultură care încearcă să epuizeze o temă într-un singur număr, are sușuri și coborâșuri. (George Șipoș)

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

Incoerențe, incertitudini

POSIBILITĂȚILE de a construi un text incoerent sînt, desigur, infinite. Se observă totuși uneori că o anume incoerență, un anume tip de anacolot sau de deza-cord se repetă mai des și are cauze mai generale. În vorbire există, de pildă, o tensiune - între sens și forma gramaticală - nerezolvată total de normele limbii literare; sensul colectiv poate fi exprimat prin substantive cu formă de singular, situație în care acordul dintre subiect și predicat se poate face fie formal, fie după înțeles ori prin atracție. În *Gramatica pentru toți* (1986), Mioara Avram arată că acordul după înțeles e tolerat în română în cazul în care substantivul-subiect exprimă o cantitate - "Majoritatea au venit" - și că în construcțiile cu atribut plural, unde se suprapun acordul prin înțeles și cel prin atracție, construcția verbului la plural tinde chiar să devină normă: "Majoritatea colaboratorilor au venit". Raportul între normă și tolerare e, cum se știe, fragil și instabil în timp. Oricum, dacă situația acordului dintre subiect și predicat e totuși discutată și parțial normată, nu același lucru se întâmplă cu mijloacele de reluare a informației printr-un pronume, în continuarea frazei sau chiar într-o frază diferită. Regulile de pronominalizare care acționează în asemenea situații asigură coeziunea textului și sînt chiar mai importante decît cele ale acordului propriu-zis, pentru că ne-

respectarea lor poate produce confuzii mai mari. Ele sînt însă prea puțin invocate - pentru că nu sînt în totalitate explicabile în termeni strict gramaticali. De aceea în unele cazuri e greu (sau chiar imposibil) de spus dacă anumite construcții sînt corecte sau incorecte; ele sînt în primul rînd derutante. Reluarea pronominală după înțeles se întîlnește destul de frecvent, chiar în interiorul aceleiași propoziții: "*Echipajul* distrugătorului este profund afectat de moartea colegului *lor* și transmite sincere condoleanțe familiei îndoliate" ("Evenimentul zilei", 952, 1995, 8). Ne aflăm de fapt în fața unei probleme greu rezolvabile: deși textul nu pare tocmai în regulă, e clar că nu putem să-l corectăm doar prin modificarea pronumelui, prin punerea sa în acord cu forma gramaticală a cuvîntului substituit: "*echipajul*... este afectat de moartea colegului *său*" sună chiar mai prost. Singurele căi de a ieși din dilemă sînt probabil evitarea substantivului colectiv sau completarea informației printr-un plural, care din păcate riscă să îngreuneze construcția: "membrii echipajului...". Același tip de inconsecvență formală apare în enunțul: "S-a prezentat *multă lume*, dar puțini dintre *aceștia*..." (TVR 1, iunie 1992); și aici, la o formă acceptabilă nu se poate ajunge printr-o simplă schimbare gramaticală, fiind nevoie de completarea și reformularea frazei. În exemplul "Desigur, *tineretul* trebuie promovat, trebuie să *i* se creeze condiții de afirmare. Nu trebuie negat că au fost și sînt cazuri cînd ascensiunea *lor* a fost încetinită" ("Spionaj-Contraspi-onaj", 22, 1992, 1) - trecerea de la singularul substantivului la pluralul pronumelui

e și mai neinspirată, pentru că produce incoerență și ambiguitate: *tineretul* e reluat mai întîi printr-un pronume singular - *i* -, apoi printr-un plural - *lor* -; acesta din urmă se poate din nefericire raporta și la alt cuvînt din text (*condiții*).

În fine, exemplul care mi se pare cel mai straniu - și, într-o ierarhie a incoerențelor, cel mai puțin acceptabil - apare într-o reclamă recentă, care face trecerea de la un singular nedefinit, cu sens generic, la pluralul pronumelui: "*Un cunoscător* recunoaște întotdeauna un CAMEL original. Fiți unul dintre *ei*! Puteți cîștiga un premiu de 15.000.000 lei." ("Evenimentul zilei", nr. 1146, 1996, 8). Aici nici măcar nu mai e vorba de un substantiv colectiv, saltul de la "un cunoscător" la "ei" bazîndu-se doar pe un efect de sens contextual: nu în orice situație articolul nehotărît indică o posibilă pluralitate.

Am urmărit în exemplele de mai sus substituția unei forme de singular printr-un pronume plural; e posibil, desigur, și fenomenul invers, ilustrat cu cîteva citate de Valeria Guțu Romalo, în volumul său *Corectitudine și greșală* (1972). Inconsecvențele discutate au, așa cum am spus, o explicație: în neconcordanța dintre sens și forma gramaticală; în plus, apariția lor este favorizată de graba și neglijența redactării unui text publicistic (scuză care nu se aplică și reclamei, un text în principiu atent elaborat, de specialiști în comunicare). Ele relevă un punct sensibil al exprimării, care, chiar dacă nu poate fi integral normat, merită să fie măcar observat.

Zarifopol, moralistul inclement

MORALIST în înțelesul francez de observator și analist al moravurilor, al spiritului public, al unor tipuri caracteristice, văd în Paul Zarifopol o norocoasă și strălucită sinteză de spirit românesc (fiind Aromân dinspre mamă) și scînteietoare vervă dialectică în mînuirea ideilor care amintește de marii artiști ai genului. Este, printre scriitorii noștri, cel care-a ridicat eseul la rangul de artă; singular prin spiritul critic de analiză tipologică și prin priceperea de a surprinde trăsăturile caracteristice și *esențiale* în constituția morală a unor tipuri umane, nu rareori întîlnite în societatea românească de ieri, și poate mai mult, în cea de azi. Subliniez cuvîntul "esențial", fiindcă mi se pare a fi scriitorul ce se distinge printr-un rar atribut al inteligenței pe care fenomenologii din școala lui Husserl îl numesc "intuiția esenței" (Wesenschau); a surprinde deci ce e constitutiv și definitoriu în faptele observate. Este o trăsătură a spiritului critic foarte rar întîlnită în genul abuziv solicitat al eseului, care prin Zarifopol ocolește simpla literatură, ridicat fiind la rangul de artă, mîntuită de banalitate.

În afară de zestrea intelectuală nativă, referințele biografice explică în bună măsură excelența talentelor

criticului atît de exigent, nu numai cu alții, ci cu sine însuși. După buna pregătire datorată unor iluștri dascăli ai bunei școli superioare din Iași, frecventarea Universității germane, și în chip deosebit, a cursurilor unui adînc cunoscător al criticismului kantian, severul Alois Riehl, a contribuit la formația sa intelectuală în chip hotărîtor.

Stăpînind suveran o cultură temeinică și de calitate, filologică și nu mai puțin filosofică, criticul întru-chipează totodată un tip moral de nobilă puritate și de-o aleasă, incontestabilă ținută intelectuală. Zarifopol este, printre scriitorii noștri, intelectualul care *nu face concesii*; de nici un fel. Interesul, spiritul partizan, practic, oportunist îi sînt cu totul streine. Inteligență pură și într-un fel ascetică, a prețuit mai presus de orice, *arta literară*, vituperînd "simpla literatură". Prin scrisul său, eseul dobîndește în cultura noastră o strălucire pe care n-a cunoscut-o înainte, și probabil dificil de a mai fi atinsă în curînd.

Lectura paginilor semnate de Zarifopol este nu numai o delectare a spiritului, avid de calitate, ci și o deschidere a percepției intelectuale, deopotrivă etică și estetică.

Nicolae Tatu

INSTITUTUL EUROPEAN

În colecția *Eseuri de ieri și de azi*

Marcel Petrișor
N. V. GOGOL
sau
Paradoxurile
literaturii moderne

Prefață de Luca Pițu

Mai mult ca oricare, Gogol e origine și reper. Din „Mantaua” se desprinde nu numai literatura modernă rusă ci, odată cu ea, și cea contemporană europeană; din moda ei se trag și născocitorii de tehnici și doritorii de inovații și căutătorii de noi procedee literare, după cum și multiubitorii de etaloane de măsură pentru valorile estetico-literare.

192 pag.; 6 630 lei

În aceeași colecție au mai apărut:

- Miguel de Unamuno: *Despre sentimentul tragic al vieții*
- Thomas Carlyle: *Filosofia vestimentației*
- Charles Baudelaire: *Paradisuri artificiale*

Comenzi și informații la sediul Editurii, în Iași:
Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600
Tel. 032-127311 • Tel.-fax: 032-230197

Din istoria "Sburătorului"

VA IEȘI în câteva săptămîni de sub tipar, la Editura Minerva, un al doilea volum din caietele "Sburătorului". Sînt notele zilnice pe care E. Lovinescu le-a scris fără întreruperi semnificative, timp de două decenii, între 1 septembrie 1923 și 12 iulie 1943. Ceea ce se dă acum publicității sînt caietele al treilea și, parțial, al cincilea din cele 12 ale însemnărilor, cu intervalul dintre 9 septembrie 1926 și 23 noiembrie 1929 (- e data plecării la Paris unde E. Lovinescu începe în forță redactarea *Memoriilor*).

Toată lumea denumește "Jurnal" aceste notații zilnice, de o factură extrem de grăbită și total neelaborată, pentru care subtitlul de "agende literare" propus de d-na Monica Lovinescu este de departe cu mult mai potrivit. De altfel, pe filele inițiale ale caietelor stă scris pur și simplu: "Sburătorul". Nici o altă mențiune nu sugerează statutul de jurnal al acestor notițe menite în mod evident unei prelucrări ulterioare. Că mult din materialul lor a fost utilizat în portretistica artistică a volumelor II, III și IV (*Acvaforte*) ale *Memoriilor* este un fapt izbitor pentru cine le va parcurge în paralel. Dar E. Lovinescu a cochetat la un moment dat chiar cu ideea de a scrie o "Istorie a «Sburătorului»", adică a cercului și a revistei. E drept că a făcut-o într-un text glumeț, care evoca tradiția umorului junimist (ca o revendicare de filiație și autoritate): e vorba de "procesul verbal" al ședinței de inaugurare a *Sburătorului* în serie nouă, text tipărit în numărul din aprilie 1926 al revistei proaspăt reapărute și unde editorul Benvenisti este amenințat cu nici mai mult, nici mai puțin decît cinci tomuri din copioasa "Istorie". (Că E. Lovinescu a optat pînă la urmă pentru scrierea *Memoriilor* și nu a "Istoriei" este un gest al cărui personalism nu necesită comentarii.) E amuzant de amintit tot aici că, potrivit citorva relatări, E. Lovinescu era el însuși cel care lansase și întreținea - cu neascunsă plăcere a șicanării feluriților vanitoși - zvonul scrierii "Jurnalului". Și nu oricum, ci într-o manieră "ce nu iartă", de care nu puțini s-au temut, la propriu. Cînd au apărut *Memoriile* - carte în care arta, deși înseninează imaginile, potențează de fapt necruțarea observației și a verdictelor - o serie de vedete ale cenaclului, dar și ale lumii literare interbelice s-au scandalizat în chipul cel mai violent, și e de ajuns să pomenim de Camil Petrescu, cel din *E. Lovinescu sub zodia seninătății imperturbabile*. Totuși, supozițiile despre răutatea încă și mai necenzurată a "Jurnalului" rămăs în intimitatea sertarului au continuat. Ne dăm seama de interesul avid pe care-l stîrneau după febrilitatea cu care un Șerban Cioculescu, membru fondator al Asociației "Prietenii lui E. Lovinescu" (și - după moartea lui Pompiliu Constantinescu, în 1946 - președinte al ei) s-a grăbit să transcrie pasaje ample din caiete. În intențiile respectivei grupări (care preluase arhiva criticului) acestea urma să fie depuse în Banca Națională, la adăpost de "eventuale sau posibile distrugerii". Soarta caietelor a fost însă alta - d-na Monica Lovinescu a relatat-o în câteva rînduri - și nu de pornirile distructive ale "victimelor" dintre filele lor aveau ele să fie apărute în safeul, de data asta al unei bănci pariziene... Spre a reveni, pasajele transcrise într-o mare grabă de Șerban Cioculescu (se vede după acribia slăbită a filologului și după menționarea drept "indescifrabile" a unor secvențe destul de lizibile) sînt singurele care au circulat în deceniile precedente și "stoarse" de oricine s-a ocupat de E. Lovinescu.

Astăzi avem șansa accesului integral la acest manuscript legendar, al cărui conținut, de s-ar fi cunoscut acum două-trei decenii, am convingerea că ar fi schimbat destulul propagării și situării personalității lovinesciene în conștiința contemporană. Poate e și un fel de noroc să apară această carte în anii de-acum, cînd nu se prea citește și presiunea împrejurărilor produce inevitabil ceea ce aș numi un efect de șoc temperat. (Aceasta s-a și văzut după surdina cu care critica a comentat apariția volumului prim al ediției de la Minerva.)

Fragmentele care urmează sînt extrase, nu fără dificultate, dintr-un material care-și degajă atmosfera și liniile de forță pe arii mai ample de text. Am ales secvențe intermitente, iar nu pasaje continui, spre a demarca anumite informații. Sînt referiri la cărțile pe care E. Lovinescu le scria și la febra cu care le scotea la lumină; sînt date despre tensiunile și exasperările procurate de cîteva din relațiile intrasburătoriste - Camil Petrescu, Ion Barbu, F. Aderca, Pompiliu Constantinescu; despre agitația și chiar teama criticului la ivirea cîte unei reviste dizidente - aici, cazul *Sintezelor* condusă de G. Nichita și G. Călinescu; despre zvicnirile frustrării de a nu fi pătruns la Universitate; despre, în parte, comica dar nu mai puțin neîmpăcata vrajă cu M. Dragomirescu. Și cîte altele.

Dacă cineva ar mai rîvni astăzi să scrie o istorie autentică și neobturată a vieții literare românești din acest secol, agendele "Sburătorului", ținute timp de două decenii încheiate, și-ar proba incomparabila valoare a unei mărturii saturate de informație netructată.

Gabriela Omăt

INEDIT

Agendele lui

Anul 1926

Joi, 9 sept. 1926

Am sosit la ora 4 cu manuscrisul a două volume din *Ist. lit. rom. contempor.*

1. Evoluția ideologiei literare;
2. Evoluția criticii literare (nu complex).

Pe peron Nichita și Brăescu care a isprăvit piesa *Ministrul...*

Nichita vine și-mi depune raportul anului. E grăbit să scoată *Sburătorul*

Vineri, 10 sept. [1926]

La Benvenisti totul e aranjat; hîrtia pregătită, lucrul va începe de marți.

În lipsă: C. Șăineanu și Cardaș cu informații despre Holban.

Apoi: Sanda Movilă, sosită ieri de la Agapia; n-a lucrat nimic; Stamatiad căruia îi explic materia volumului I; Nichita care aduce pe un tînar, Sbiera, prezumțios și sec; citește trei poezii; fără replică. Atitudine imbecilă; pleacă stupid. Nichita depune raportul pe larg; cazul Silviu (care vrea să înjure *Sburătorul*), cazul Valerian care vrea instrucții pentru revista lui.

Sîmbătă, 11 [sept. 1926]

Dimineața, 10-11 1/2, Șăineanu cu volumul *Recenzii* și cu conversație de început de an.

Nichita se prezintă cu Valerian care vrea să ia tonul de la mine. Lungă explicație și planuri pentru *Viața literară*.

La 9 seara - 10 1/2 Camil Petrescu în culmea megalomaniei. Exhibează contracte cu două teatre; crede grozăvii despre *Mitică* (sin-teză între Caragiale și Brăescu); are corespondențe oficiale cu Parisul (a încasat 40000 lei și 4000 franci). E cel mai mare om de teatru; e cel mai mare cunoscător al limbei etc... vrea să i se dea 6 milioane, să facă un teatru. Pleacă la Paris etc. etc.

Luni, 13 sept. [1926]

Azi am dat la tipografie ms *Ist. lit. rom. contemp.*

La Academie întîlnesc pe Ramiro Ortiz reîntors din Italia; pe Călinescu, reîntors tot din Italia, pe Agepsina Eftimiu, Soare, Matei Caragiale - pentru a studia costumul reginei Cristina.

În lipsa mea, Ramiro Ortiz cu cadouri din Italia (un d'Annunzio) și o iconă Monicăi.

Nichita.

Marți, 14 sept. [1926]

Nichita - fără scop precis - decît persecuțiile lui Peltz.

Aderca și Sanda Movilă - agreabilă conversație literară. În Cișmigiu îmi spune că Vineia i-a propus să colaboreze la *Sburătorul*.

Luni, 4 oct. [1926]

Nichita, grav, îmi dă ultimatul asupra datei apariției *Sburătorului*. Trebuie să-l scot!!

Vladimir Streinu și Pompiliu Constantinescu (îmi aduce foiletoanele lui Russu) stăm pînă la 8 1/2. Anecdote despre Radu Cosmin și altele.

Seara îl întîlnesc pe Mircea Ștefănescu - vorbim de *Frămîntări* - și pe Tudor Vianu - ridicăm chestia Aderca (crede că-l atacă pentru că n-a scris despre el) și despre Ticu Archip (am convingerea că n-a citit *Dascălița* pe care o tratează de "sămănătoristă").

Sîmbătă, 16 oct. [1926]

Apare I. Barbu cu o poezie incomprehensibilă, *Treimea*.

Reapare Axenteanu, devenit acum Gh. Panduru - nu-l recunosc și îl întreb... de Axenteanu.

G. Nichita.

Vladimir Streinu, plictisit de demersurile sale pentru valută. E în vervă.

Pompiliu Constantinescu.

Ultima corectură la volumul I.

Am fost numit în comisia literară de la C[asa] Ș[coalelor].

Ședința VI

Duminică, 17 oct. [1926]

Ion Barbu, F. Aderca, Ticu Archip, Sanda Movilă, Bebs Delavrancea, Vladimir și d-na Streinu, Pompiliu Constantinescu, Camil Baltazar, I. Nichita, Benador, I. Valerian, Axenteanu-Panduru, Al. Robu, Marg. Nicolau, Ciobanu.

Cititorii n-au venit: Milcu nu și-a continuat piesa; Brăescu cu romanul lipsă; F. Ad. n-a adus nimic - făcînd pe disperatul că n-a scris pentru că nu știe cînd se va publica volumul!

Citesc studiul despre Sanielevici (v.II) cu succes; lung.

Ticu Archip citește actul III din *Luminița* cu mare succes.

Ce e critica - dacă pot reveni după doi ani?

Ion Barbu citește poezia *Treimea*: nimeni n-o înțelege.

Citesc poezii de Alice Soare - par comice. Al. Robu, Adrian Savu (= Valerian), Camil Baltazar.

Masă: F. Aderca, Sanda Movilă, Pompiliu Const., Ticu Archip.

Luni, 25 oct. [1926]

Panduru-Axenteanu - îi explic defectele bucății *Cerșetorul*.

F. Aderca - a reluat relațiile cu Benvenisti. I s-a pus în lucru volumul *Femeia cu carne albă*. Un ceas dezvoltă

cartea mea (cu ea în mînă) *Ist. literare*. E plin de elogii exuberante, că e o dramă ideologică.

Pompiliu Constantinescu - nici un cuvînt despre cartea mea, dar are rezerve!

Vladimir Streinu apărut de la îmi povestește disputa cu Papaco

Miercuri, 27 oct.

F. Aderca îmi scrie o scrisoare prin care, revendu-și prioritate asupra din *Ist. lit. cont.* și găsind rolul netratat în cartea retrage de la *Sburătorul*.

Ceai: Bebs Delavrancea, Ticu Getta Cantuniari, Pompiliu Constantinescu, G. Nichita.

Citesc scrisoarea lui Aderca împotriva lui. Izbucnire... antisem

Aderca a scris scrisoarea după dat volumul la tipar!! Socoteală!

Joi, 28 oct.

La ora 1 Nichita îmi aduce de la Goga... o promisiune de pentru ianuarie!

Ion Barbu îmi aduce două *Asimptotic* și *Ocean*, în două și îmi cere să scrie la *Sburătorul* efectul viitorului vol. III din *Ist.*

Baltazar - Vladimir Streinu Aderca e viu comentat.

Vineri, 29 oct.

F. Aderca recidivează cu o inutilă de pretenții și incriminări

Lucrez cu Mihalache - îmi loc la Universitate! Oare să mă în el!

Sinistră confirmare vință Missirului.

Fiind la Academie, în li Iorgulescu?

Goran - cu intenții de a mă ta Nichita. Vladimir Streinu.

A apărut în librărie *Ist. rom.*, v. I

Marti, 9 noi.

Ședință cu Mihalache, după din *Falanga*. Scenă memorabilă: că *Falanga* e c... lui; I-am zis: pute așa! I-a spus lui Densușian siliu: putoare, scîrba scîrbelor! cellalt picior!

Nichita cu raportul; Valerian ordine și cu articolul d-nei H.P.-V. *Ist. Pompiliu Constantinescu* povestesc scena cu Mihalache.

Miercuri, 10 noi.

Ramiro Ortiz - foarte suspicios cînd îi vorbesc că aș putea ca Universitate - deși nu vot Caracostea.

Vladimir Streinu și Loli Pompiliu Constantinescu, Cantuniari, F. Aderca, Sanda Bebs Delavr., Pica și Nuni D Tuțuianu, I. Valer.

Discuția e pe chestia *Son* păsărele.

O poezie slabă de Sanda citesc interv. lui Ticu Archip slab.

Joi, 11 noi.

Răspunsul lamentabil Mihalache în *Viitorul*.

Pregătirea răspunsului me *Viața literară*.

Dimineața Vladimir Streinu citească art. din *Viitorul*, tr Tuțuianu.

Nichita cu raportul; Ion Bar miast și cu un tînar poet, Emil G

E. Lovinescu

Camil Petrescu după eșecul *Mioarei*: el e strașnic și ceilalți timpți. E cel mare om de teatru!

Vlad. Streinu - comentăm răspunsul Mihalache.

Vineri, 12 nov. [1926]

Camil Petrescu - cu o lojă. Uportabil, cu aroganță; ezit între comiune și dorința de a-l da pe scară. Admirăm Streinu și Lolica - Pompiliu Constantinescu.

Seara la teatru cu toții, *Mioara* merge bine și Camil Petrescu are aerul de a umaniza.

Marti, 16 nov. [1926]

D. Evolceanu, mi-a citit cartea "ca pe roman". -Mă crede singurul critic nân, dar, aducând vorba de Unitate, nu zice nimic. Comentăm *mnoroase păsărele* și pe Mihalache Dragomirescu.

Miercuri, 17 nov. [1926]

Nichita cu raportul.

Joi, 18 nov. [1926]

I. Barbu legat la un ochi. Să fie hemigie? Îi propun să-și facă volumul pentru Casa Școalelor.

Sosirea "mumei de la Crușeț".

Un evreu /Bindstein/ din Basarabia pe Baltazar; are o scrisoare a fratelui din Odesa.

Miercuri, 1 dec. [1926]

A apărut *Ist. lit. rom. contemp* și *oluția criticeii lit.*, II.

Hortensia Papadat Beng., Netty vinescu, Camil Petrescu, F. Aderca, mpiliu Constantinescu.

Camil Petrescu merge spre mihaismism complet. E tot agresiv. Anteează o revistă polemică, *Algebra*, potriiva celor ce judecă *plan*. Se trage din *Sburătorul*. În fond e mulțumit de lipsa de solidaritate a cerului cu piesa lui, *Mioara*. E tot sub ma antipatică agravată.

Joi, 2 dec. [1926]

Ion Barbu - cu volumul său *Ocean*. scuții inutile. E intratabil; nu renunță la vagațiile lui.

G. Nichita vine și el cu volumul său, *bescuri pentru marea frescă*!! Îl conez să-și întituleze volumul *Ore mici*... tim volumul întreg: acceptabil. Ar vrea i se ia interview la *Viața literară*! E un bițios!

Începe diluviu.

Vineri, 3 dec. [1926]

Hortensia P. Bengescu. Pompiliu nstantinescu - molcuț, are puține lecții de făcut asupra vol. II (pe care citit doar în parte).

Punerea în librării a vol. II Ist. lit. n. contemp.

Sîmbătă, 4 dec. [1926]

Dumitrescu-Nisipari - comentăm vela lui fără pic de talent.

Nichita - crede că e cel dintîi care a bit în lit. noastră de Bărăgan și stepă. ltazar - îi dau un volum din *Critice*.

Vineri, 10 dec. [1926]

Camil Baltazar, tot insuportabil; delicat; face pe mentorul meu estetic. abliniat: felul cum a citit tabla de terie a lui D.N. Teodorescu ca o poezie pă.

Hortensia P.-Bengescu. Citesc punsul meu lui Aderca la critica anului *Concertul*.

Nichita cu raportul (îi comunic

scrisoarea lui G. M. Zamfirescu ce se retrage de la *Sburătorul* pentru că e pus ultimul în darea de seamă de la *Rampa*.)

Pompiliu Constantinescu - îi citesc și lui articolul meu. Pare singurul încîntat de *Evoluția criticeii*, II.

Marti, 14 dec. [1926]

D. Evolceanu pentru a-mi spune că sunt "cu mult cel mai mare critic al țării noastre". Totuși are rezerve asupra fibrei mele rustice. Îi plac lucrurile mele vechi, dialogate.

Camil Baltazar se agită pentru volumul său dat la Casa Șc.

Brăescu, tot pentru volumul său la C.Ș. (a dat petiția fără să anexeze volumul!!) I. Valerian după manuscris la V.I.

Joi, 16 dec. [1926]

A apărut no. 6 *Sburătorul*.

Brăescu vine cu manuscrisul aranjat pentru Casa Școalelor.

I. Barbu tot pentru C.Ș. Revine la titlul de *Ocean*; vrea bani; e cu arțag; citim poeziile lui ermetice; le interpretează Em. Gulian, ecoul lui Barbu: *tinăr pose* și cu ton definitiv.

Bellu, ar fi vrut să-mi lase o piesă.

Nichita cu *Sburătorul*.

Miercuri, 22 dec. [1926]

D. Nanu la 12 (cu permisul de cale ferată: redactor la *Adev. lit.* - caz de conștiință!) îi dau vol. II.

Brăescu - îi dau 5000 lei. Și-a pierdut la cărți cei 10.000 lei luați de la *Adevărul*; are o aprobare de la Goga de 15.000 lei!

Tinărul I. Dimescu - cu trei poezii cu care a fost și anul trecut! Îi fac vînt.

Nikita - cu încasările *Sburătorului* no 5 - 28.200! Trebuie să-l scoatem în o mie de exemplare.

Apare *Cetatea* lui Camil Petrescu... Detestabilă idee că poate interesa în 16 pag. pățania *Mioarei*. Numărul e 30 lei!

Joi, 23 dec. [1926]

Toată dimineața cu Caton Theodorian pe la Ministerul Comunicațiilor, pentru un bilet individual (era în drum). Obținerea la ora 2 - prin Ardelean. Tipul lui Caton unic...

După-amiaza, Camil Petrescu cu *Cetatea* reapărută!! Vie discuție: e groaznic de megaloman și agresiv. Cred că e ultima dată cînd mai vine. *Finis Camillo*.

Ședința XVI

Duminică, 26 dec. [1926]

A doua zi de Crăciun.

I. Barbu (de la 4; îi citesc articolul despre dînsul: e extrem de emoționat. Citește o poezie obscură, *Legenda*; dis-cutăm asupra artei lui, în vederea articolului).

Alice și P. Sturza, Cella Lahovary, Ramiro și d-na Ortiz, Bebs Delavrancea, Getta Cantuniari, Pica Dona, Ticu Archip, Mia Frollo, Camil Baltazar, G. Nichita, Pompiliu Constantinescu.

D-na Alice Sturza citește cele 2 acte ultime din *Goana după dragoste* - tot bine făcute, dar banale ca subiect.

I-am zis: ai tehnică, ai spirit de observație - îți mai lipsește un subiect.

I. Barbu citește mai multe poezii, gen balcanic.

Camil Baltazar citește singur cu puțin succes.

La masă: D-na și Ramiro Ortiz, Ticu Archip, Pompiliu Constantinescu.

Luni, 27 dec. [1926]

I. Barbu - pentru elaborarea unei notițe utilizabile în articolul lui Vine de fine de an, în *Adevărul*. Mă feresc de a i-o furniza eu.

Anul 1927

Vineri, 7 ianuarie [1927]

Lungă convorbire telefonică cu Petrovici; promite 60 mii *Sburătorului*; taie orice subvenție lui Dragomirescu pentru Institut; promite să vină la Casa Șc.

Al. T. Stamatiad reappare!! după două săptămîni de supărare; îmi aduce niște broșurele și se îngrijor[ează] de vol. III! Îmi cere concursul pentru mutarea la B.I.

Reappare Brăescu - fără bani! dar jenat enorm - și pretinde că suferă de nervi!!

Narly reappare și el - pueril ca totdeauna. Vine de la Petrovici - unde perora Radu Cosmin.

Luni, 10 ian. [1927]

Corecturile *Sburătorului* no. 7.

Camil Petrescu - lungă convorbire (4 1/2-6 1/2) - nu pe ton iritant, dar cu lichidare de multe chestiuni pendinte: e nemulțumit de locul din *Evol. criticeii lit.* Se crede cel mai mare critic etc. E incurabil. Aștepta să scriu despre *Mioara*: e în deficit sentimental.

Nichita reappare; bolnav.

Pompiliu Constantinescu de la 7-9 fără un sfert. Corecturile *Sburătorului*. Crede că am mai mult talent decît Gourmont.

Marti, 11 ian. [1927]

Subvenția *Sb.* scindată în două: vexație și incertitudine. Scenă penibilă cu Ciornei-Alesseanu; atitudinea lui Petrovici față de Benvenisti. Mizerie!

Corectură în pagină *Sburătorul*.

M. Iorgulescu cu "obolul" sburătoresc. Îi dau manuscrisul pentru a-l tipări. T.

Tudor Șoimaru reapărut de la Paris!

Nichita cu raportul, dar fără rezultat precis de la Goga.

Miercuri, 12 ian. [1927]

Corecturi la *Sburătorul*. Apare no. 7.

Samitca - ca reprezentant al lui Tătar[escu] de la *Scrisul românesc*.

I. Valerian - în căutare de manuscris pentru *V. lit.*

Sanda Movilă și F. Aderca - după corectură. Îi dau no. din *Sb.* Nu se adeverește înlăturarea lui Perpessicius de la *Universul literar*.

Vineri, 8 april [1927]

I. Barbu revine cu toate cancanurile *Sintezelor* de la cafenea. Atentatele lui Nichita de corupție.

P. Constantinescu 6-8 - cu amănuntele convorbirii cu Călinescu - Napoleonul noiei reviste.

Sîmbătă, 9 april [1927]

Nichita! Iată că a ajuns și venirea lui Nichita eveniment! Ipocrizie și congratulări pentru *Sinteza*.

Miercuri, 4 mai [1927]

Camil Petrescu - de două ceasuri. Tot încrezut!

Apoi tinărul Naumescu, cu care mergem în Cișmigiu.

Joi, 5 mai [1927]

I. Barbu cu o poezie. D-na Barbu, Iza Sion și Narly la înghețată.

Seara la 10 1/2 - tot Barbu, d-na B. și Narly, emoționați pentru figura ce i-a făcut Arghezi lui Barbu refuzîndu-i volumul - promis prin Baltazar. Îl calmez.

Vineri, 6 mai [1927]

Iar I. Barbu - cu pățania lui.

Tinărul Gulian - pe care-l escamotez în a citi poezii, deoarece Barbu mi-a povestit că mi-e deja dușman!

Mergem în Cișmigiu - la poartă cu Petrovici, o jumătate de ceas, care a refuzat urcarea cotei la scriitori și a dat satisfac. în examenul capac. - română. Apoi cu Bebs D., Lilly Teodoreanu și Getta Cantuniari! Vexat de precipitarea lor! Monica în barcă cu F. Aderca.

Joi, 12 mai [1927]

I. Barbu.

Benvenisti cu bani și cu un manuscris despre Liga Națiunilor.

Moșandrei cu două poezii mediocre. Lungi discuții.

La masă: I. Petrovici și d-na - pînă la 12. Deziluzie pe toată linia. Și el un mare învins: l-a înfrînt Negulescu - și l-a făcut să renunțe la catedră - în Senat.

Vineri, 13 mai [1927]

Mare ședință la Casa Școalelor - unde M. Dragomirescu e ales președinte. Pisălog și încăpățînat. Fac cunoștință cu Rălea.

Pompiliu Constantinescu - vine după rezultatul cu Petrovici. Mă conduce pînă la Missir - unde e o ședință de la 6-8 1/2.

Vineri, 27 mai [1927]

I. Pillat cu traducerile din F. Jammes și cu viclenie: vrea să-i aleg eu poeziile vechi, pentru a face un volum. Șobolan! Va veni marți!

Pompiliu Constantinescu - cu care mergem în Cișmigiu.

Vineri, 9 sept. [1927]

Sosit la 7 dimineață - cu manuscrisul aproape complet al *Evoluției poeziei lirice (Ist. lit. rom., vol. III)* - atît cît se putea lucra la Fălticeni și cu *Critice III*, ediție definitivă - aproape integral rescrisă.

La *Fănel* - muribund. Impresionant.

Cel dintîi, Simion Stolnicu, apare după doi ani de dispariție - fără poezii. Cornea, îi dau un bilet pentru Dida Solomon - ca să fie angajat la Teatrul Caragiale.

Massoff - pentru un articol pentru *Rampa* ce va reappare.

Pompiliu Constantinescu - reluăm conversațiile din iunie.

-continuarea în pag. 14-

Agendele lui E. LOVINESCU

(Urmare din pag. 13)

Ședința II

Duminică, 18 sept. [1927]

I. Barbu pe la 4 1/2 - 6. Barbu și-a retras volumul *Ocean*, fără alte indicații de supărare. În realitate, era supărat; a plecat la Capșa și a pornit o lungă campanie de înjurături și tempeste.

G. Brăescu - "opărit", lungă conversație asupra piesei lui aseară - destul de mediocră.

F. Aderca, Sanda Movilă, Lazăr Oltea (aflu că e Finckelstein și că e controlor de W. lits), Ticu Archip.

Aderca citește un interview cu Dida Solomon.

Eu aproape un ceas citesc jumătate din studiul meu asupra lui *Arghezi*.

La masă: Ticu Archip, F. Aderca, Sanda Movilă, G. Brăescu.

Luni, 19 sept. [1927]

Primele 7 spalturi din Istoria poeziei lirice.

Marti, 20 sept. [1927]

Corecturile urmează vertiginos.

Brăescu, opărit după unanimitatea presei defavorabilă; e închietat și cu chiria!

Masoff după articolul făgăduit - dar nescris.

Pompiliu Constantinescu reappare!

Vineri, 23 sept. [1927]

Don Camillo Petrescu - inefabil ca totdeauna. A dat "poezie filosofiei" române. Îi expun planul lucrării mele.

Ramiro Ortiz apare și el după vacanță în Italia.

Ședința III

Duminică, 25 sept. [1927]

Mia Frollo, F. Aderca, Sanda Movilă, Sarina Cassvan-Pas, Pompiliu Constantinescu, I. Valerian.

Ședințele par virtual desființate. Se stă de vorbă.

Eu citesc articolul *De la lectură la reprezentare* pentru *Rampa*. Lungă discuție cazul Brăescu - d-na S.C.-P.[as] fiind împotriva *Ministrului*.

Lectură din poeziile lui Valerian.

D-na S.C. Pas citește o nuvelă din *Universul*.

La masă: F. Aderca, Mia Frollo, Sanda Movilă, Pompiliu Constantinescu.

Aflu de la Aderca supărarea lui Barbu. Se retrage și dă volumul lui Caracostea.

Dimineața, ultima vedere cu Fănel,

ce era pe moarte și zice: "Bine îmi pare c-ai venit. Tare am fost bolnav."

Luni, 26 sept. [1927]

Azi ora 6 dimineața moartea cumnatului meu, Fănel.

Sunt acolo la 9.

I. Valerian cu o coală de poezii.

Masoff - îi dau articolul *De la lectură la reprezentare* pentru *Rampa*.

Marti, 27 sept. [1927]

La Fănel.

Baltazar pe stradă îmi explică furiile lui Barbu.

Isopescu cu meschinăriile de la Roma.

Camil Petrescu cu o colecție din *Cetatea*; intră la sanatoriu să se opereze.

C. Narly - fără manuscrise.

Marti, 4 oct. [1927]

Documentul senzațional al C. Rom, prin care sunt declarat decedat.

D. N. Teodorescu - cu volumul de poezii.

Reappare Bebs Delavrancea.

Joi, 6 oct. [1927]

Primul ceai: Sanda Movilă, Aderca, Ticu Archip și Pompiliu Constantinescu (cărui îi spun scena cu Călinescu - care îmi anunța tenebros defectiunea lui la *Gândirea*).

Vineri, 4 nov. [1927]

Camil Petrescu - două ore ener-vante. Rechizitoriu complet: el s-a sacrificat pentru mine și eu mă sacrific pentru Brăescu. Când îi spun că prefer o schiță a lui B. întregului său teatru - furie. Să sperăm că e ultima și definitivă. E insuportabil. Îmi mărturisește că d-na T. din *Cetatea* era el. Cu *Univ.* e... în tratative încă! *De aș scăpa* de acest maniac!

Ultimele corecturi la volum III!!

Sâmbătă, 5 nov. [1927]

Peneos cu "Puiu"! două ceasuri de amintiri din război, și Hogaș. Tînăr ce nu cunoaște literatura.

Gottfried F. Îmi propune să fiu membru în consiliul de administrație a unei societăți de *însurătorie*!!

C. Narly - vrea audiență particulară.

Baltazar cu volumul de poezii al lui [i] Dominic.

Ședința IX

Duminică, 6 nov. [1927]

Dimineața înțîlnesc pe Cincinat Pavelescu - vorbim 1/4 ceas de Sto-

enescu... nimic despre arti-col[ul] despre el din *Rampa*. Trebuie să deschid vorba: ...da...mulțumesc... era să-mi scrie.

- Cum de n-ai ajuns la Aca-demie?

- N-aveam decît aspirația să-ți plac.

- Da, mi-ai plăcut, dar prea mă scoți din *Noaptea de mai*!

Iată rezultatul unei complezențe - după 15 ani de tăcere!! Niciodată tran-zacție - cel puțin, de nemulțumesc, să am conștiința mea împăcată. Dureroasă lecție și, sper, ultima cu acest fel de complezență.

Cella Lahovary, Alice Sturza, Ticu Archip, Bebs Delavrancea, F. Aderca, T. Mușatescu, Sanda Movilă, Corina Vartan, Virgiliu Moscovici, Sarina Cassvan-Pas, doi necunoscuți, Simion Stolnicu, Șicloveanu, Lala Lovinescu, Lazăr Oltea, Moșandrei, G.M. Zam-firescu, Camil Baltazar.

Sarina Cassvan-Pas continuă puțin di[n] roman.

G. M. Zamfirescu citește un *act* de toamna vieții cu doi pensionari - acceptabil.

Eu citesc un eseu, cu puțin succes - despre avar, *cocu* și creditor.

Citesc apoi poezii de Moșandrei, multe poezii dubioase de Stolnicu și de Șicloveanu.

Tudor Mușatescu - cronici din *Rampa*.

Virgil Moscovici, în continuare romanul.

Ședința pînă la zece fără un sfert.

La masă: F. Aderca, Sanda Mo-vilă, Tudor Mușatescu, Ticu Archip.

Joi, 10 nov. [1927]

Moșandrei cu două poezii - barbi-ene. Caută post!

Ceai: Reappare Pompiliu Constanti-nescu, dispărut o săptămînă. Sanda Movilă, F. Aderca (vine de la Dominic: a aranjat apariția *Miscării literare*!), Bebs Delavrancea (căreia nu-i dau volumul), Pica Dona, Corina Vartan, Getta Cantuniari.

Citim din *Falanga* și fabulele Mihalache.

Mi se trimet 25 exemplare din *Evoluția poeziei lirice*; admirabil volum! Îl dau lui Pompiliu C. și F. Aderca.

Sâmbătă, 12 nov. [1927]

Baltazar cu M. Sebastian, foileton-ist de la *Cuvântul*.

F. Aderca mi-a citit jumătate din carte. E elogios!

Sanda Movilă.

Pompiliu Constantinescu n-a citit decît 50 de pagini din carte.

Nu-i dau volumul lui Baltazar.

Miercuri, 14 dec. [1927]

A apărut în fine articolul lui Barbu! Inept.

F. Aderca - vine și îmi citește răspunsul lui, *Șarpele în sân*, pentru V.I. Sanda Movilă.

Baltazar cu diferite rapoarte de la Camil Petrescu și Barbu. (Îmi spune că lui Vl. Str. nu i-a plăcut volumul meu!!!)

Valerian pe la 8! Morală. Îi dau și art. lui Aderca, și răspunsurile mele fanteziste.

Duminică, 25 dec. [1927]

Poemul de Crăciun.

Gh. Dinu Roll de la 4 - 4 1/2 cu revista *Urmuz*.

La pom:

Ion și Maria Petrovici, Ramiro și Dora Ortiz, Petre și Alice Sturza, Getta și Const. Cantuniari, Ticu Archip, Pica și Nuni Dona, Bebs Delavrancea, Felix, Rubina și Marcel Aderca, Corina și Ady Vartan, Pom-piliu Constantinescu, Mitrany, Sanda Movilă.

Pom foarte reușit. Cu unii se pre-lungește pînă la 10 1/2.

Se discută și cazul Călinescu. Ci-tesc din nou "portretul" și numai Bebs - ca totdeauna - are perspicacitatea de a distinge *omagiul* enorm ce e în această mascara cu pretenții ofen-satoare. Citesc și din Aida Vrioni - ce aduce perturbare în menajul Sturza.

Vineri, 30 dec. [1927]

Maestrul Stamatia de la 5-8! Nu e supărat. Face *bonne mine*; execută o demolisare a cărții sistematică și o acuză de *parti-pris*... se luptă cu cro-nologia pentru a-și valorifica meritele. E pentru Perpersicius.

F. Aderca și Sanda Movilă asistă la această discuție.

Sâmbătă, 31 dec. [1927]

Prima coală din vol. III *Critice*.

Naumescu pentru alt volum. *Fine mouche*.

F. Aderca. Citim articolul lui To-mescu din *Scrisul românesc* apărut azi.

Valerian, lungi explicații asupra răspunsului lui Călinescu din *Viața li-terară*.

Sfîrșitul acestui an!

Apele Bucureștilor

TREI au fost necazurile mari care i-au torturat obsedant pe bucureșteni de-a lungul timpului: apa de băut, instabilitatea Dîmboviței și cutremurele. Iar acestora din urmă, pînă pe la mijlocul secolului trecut, li se adăuga și o altă calamitate: incendiile ce mistuiau fără alegere case, hanuri și biserici, uneori mahalale întregi fie din inima țîrgului, fie din afară.

Voi începe cu apele. De ce? Pentru că azi aproape nimeni nu mai știe că pînza de ape freatice de la care se alimentau pe vremuri bucureștenii erau de ocalitate ce abia dacă se putea numi apă de băut. Firește, în curți, oame-nii își săpaseră, ca pretutindenea, fel și chip de puțuri, de fîntîni primitive, dar apa era într-atît de "rea și sălcie" cum grăiesc documentele, încît o dată cu primii pași făcuți spre emanciparea orașului, la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, toți bunii gospodari ai Capitalei, în cap cu domnitorii țării, și-au făcut o datorie de onoare în a încerca să rezolve această problemă vitală. Așadar, întîi de toate s-a simțit nevoia de a se face fîntîni publice, bine cunoscutele *cișmele*, cu apă curată adusă de departe, cu anumite sisteme de canalizare, bazate pe conducte de lemn sau pe olane, întîi la palatele domnești, ori pentru băile publice numite "feredeie", apoi la casele boierești și în sfîrșit la felurite răscruci mai importante. În București, prima atestare a existenței unei astfel de lucrări s-a putut demonstra abia în 1940, cînd, cu prilejul săpăturilor făcute în spatele Hotelului Bulevard, pe Calea Victoriei colț cu str. Eforiei (fostă Dobrogeanu-Gherea), s-a descoperit un canal de lemn din secolul al XVII-lea, instalat la Palatul Domnesc în anii de domnie a lui Șerban Cantacuzino (1678-1688). Cișmelele de utilitate publică însă au apărut mai încolo, la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, pe la 1780, sub Alexandru Ipsilanti: cișmeaua din Tîrgul din Lăuntru, pe ulița Boiangiilor, și cea de la Mînaștirea Sărindar de pe Podul Mogoșoaiei (în 1779). Dar nu e rostul aici să înșirăm cînd și unde au fost deschise ulterior alte și alte cișmele, important e să știm că toți domnitorii de mai tîrziu, Nicolae Mavrogheni, Mihail Șuțu, Alexandru Moruzi, Grigore Dem. Ghica, au dispus a se face cercetări speciale pentru găsirea unor noi surse de apă potabilă (la Crețulești, Giulești, Crevedia ș.a.) și captarea apei în "haznale" (bazine mari), apoi pentru sporirea cișmelelor în diferite părți ale orașului (în centru, la Obor, în grădina Herăstrău ș.a.), cu obligația strictă de a se folosi de ele toți oamenii din jur, fără alegere. Apoi, începînd de la 1800 s-au făcut primele instalații în unele case boierești, fapt ce a constituit o adevărată minune ce atrăgea pe curioșii bucureșteni (să vadă cum țîșnește apa din perete, cum se spunea pe atunci). Ba, domnul Gr. D. Ghica ordonă chiar repararea vechilor cișmele, pentru ca populația să nu mai fie silită a cumpăra apa de la sacale sau să și-o ia din Dîmbovița cu apă din ce în ce mai "spurcată" și dătătoare de moli-me. La mijlocul secolului trecut, în

1845, toată canalizarea Podului Mogoșoaiei e refăcută, căci fusese deteriorată din neglijență cu prilejul pavării cu piatră a străzii, și se trece la aprovizionarea cișmelelor cu apă luată din Dîmbovița, pompată, filtrată și depozitată în cîteva bazine-fîntîni instalate pe un teren unde se află azi Vama Poștei, în spatele magazinului "Victoria" de pe Calea Victoriei. Inaugurarea acestei "case a apelor", cum era numită, a prilejuit pentru bucureșteni o veritabilă sărbătoare, urmată de o alta, la 21 septembrie 1847, cînd la Șoseaua Kiseleff poporul, în frunte cu "magistratul" (primarul) I. Otetelișanu, a asistat la punerea în funcțiune a fîntîinii-havuz din parcul Șoselei, în prezența domnitorului Gheorghe D. Bibescu. Drept mărturie, spicuim din articolul apărut atunci în *Vestitorul Românesc*:

"Încîntătoarea frumusețe a grădinii Kiseleff este cunoscută. Ca să se facă solemnitatea mai plăcută, în partea stîngă a bazinului celui mare s-au înălțat ca prin farmec trei pavilioane îmbrăcate în culori naționale și cu ghirlande de flori alese. Rondul cel mare era împodobit jur-împrejur cu bandiere (steaguri - n.n.) naționale legate între dînsele prin cele mai frumoase ghirlande. De la capul Șoselei pînă la acest rond, oștirea sta șiruită pe amîndouă laturile, avînd în frunte bandele naționale. În partea dreaptă a grădinii s-a improvisat un lac sălbatec, pufînd în sînu-i stînci și înconjurat de mese de pietre așezate după închipuirea unei naturi fioroase. Peste 70.000 de suflete se îndesa prin alee ca să vază cu ochii și să pipăie cu minile asvîrlirea apei Dîmboviței la o depărtare de 600 stîngeni și la o înălțime de 25 stîngeni din suprafața ei" (adică la o depărtare de cca 1,5 km și la o diferență de nivel de cca 50 metri față de nivelul apelor Dîmboviței - n.n.).

M-am oprit la acestea dintr-un motiv bine întemeiat. Micul lac artificial de care se amintește mai există și azi, fără apă, numai ca o groapă cu stînci, în parcul realizat înainte de 1845 de arhitectul și peisajistul german F.W. Meyer de ambele părți ale Șoselei Kiseleff, între șosea și spatele Institutului de istorie N. Iorga, de pe bulevardul Aviatorilor nr. 1. Dar cîți bucureșteni trec pe acolo, cîți îl văd, însă habar n-au ce a fost cîndva! După cum habar n-au că fîntîna de piatră de la doi paști, de pe Șoseaua Kiseleff colț cu strada Monetăriei, este una din cele mai vechi cișmele din București - "Cișmeaua lui Mavrogheni" - din vremea domnitorului Nicolae Mavrogheni.

Fîntîna inaugurată festiv în 1847 la Șosea a fost, de altfel, și primul havuz din București, modest și lipsit de o poziție favorizantă, care avea să fie urmat de prea puține astfel de fîntîni pentru a constitui o podoabă edilitară notabilă, într-un secol în care alte capitale și orașe mari se mîndreau cu ele. Fîntînile din Constantinopol, bazinele ornate din Nürnberg, celebrele jeturi de apă de la Versailles, fîntînile parisiene de pe Place de la Concorde, Saint Michel, din Place Saint-Sulpice, piețele din Roma cu splendorile de

fîntîni: Fontana di Trevi, Baraccia, Fontana dei fiumi, Fontana Medici, Fontana dell'Aqua Paola al Gianicolo, Fontana del Tritone și atîtea altele, ce oferă în adîncul nopților un permanent susur, acel "suav ornament al tăcerii" imposibil de uitat. Vechiul București cu puțuri și cișmele avea să cunoască prea tîrziu și prea avar bucuria estetică a statuiilor și fîntînilor, iar dintre puținele fîntîni agreate de bucureșteni o mare parte au fost neglijate (ca acelea din fața Casei Armatei, din Piața Palatului, ori cele din dealul Filaretului, cea de la Bufet, apoi fîntîna Miorița din fața Vilei Minovici) - altele desființate (precum cea de pe bulevardul Schitu Măgureanu, din fața intrării în Cișmigiu, înlocuită cu o benzinărie, sau fosta "Fîntînă a Zodiacului" de la intrarea în Parcul Libertății).

Dar pînă la îndeostularea necesarului de apă potabilă pentru Capitală avea să mai curgă multă apă pe Dîmbovița, și multă vreme, pînă la sfîrșitul secolului trecut, sacaua încă se mai putea vedea pe străzile Bucureștilor!

AZI, prea puțini bucureșteni tineri mai știu exact ce era *sacaua* și ce însemna apa de băut pe vremea străbunilor noștri. Prin 1875 "funcționarea" fîntînilor primitive de prin curțile bucureștene era deja "oprită", cum ziceau contemporanii, iar apa de băut și de spălat încă se căra pe la casele oamenilor cu sacaua, un fel de bute de lemn pe roți cu capacitatea aproximativă de 15-20 de vedre. Sacagii luau apa cu donița din Dîmbovița, fie de pe la diferite vaduri de pe cursul ei teribil de sinuos, fie de la izvoarele din Herăstrău sau Filaret. Casele cele mai "înlesnite", cum zice V. Bilciurescu în cartea sa *București și bucureșteni de ieri și de azi*, consumau apa de la aceste izvoare, fiind mai curată, și costînd 1 leu sacaua, iar apa de Dîmbovița, mîloasă, costînd doar 50 de bani sacaua, o foloseau mai mult pentru nevoile casnice. Sărăcimea însă, ingenioasă, bea și apa de Dîmboviță, dar numai după ce o băteau cu un băț gros într-o puțină de aceeași capacitate cu sacaua în care puneau în apă piatră acră și o băteau cu nădejde, pînă ce noroiul cădea la fund și, după ce se limpezea, o filtrau prin niște pietre mari, poroase. Dar - adaugă memorialistul - "nici atunci casele mai pretențioase n-o beau, ci o întrebuntau la spălatul rufelor dacă nu aveau apă de ploaie, la udatul florilor sau la grajd". Pînă și udatul florilor? Vezi bine, pentru că, spicuim iar: "Vor mai fi trecînd gîrle și pe alte meleaguri prin orașe și țîrguri, ori pe la marginea lor, că așa a fost așezarea omenească, să se aciuiască pe lîngă o apă, dar gîrlă murdară ca a de trecea prin București nu vor mai fi trecut multe pe fața pămîntului". Iar pe lîngă cîntecelul ce suna: "Dîmboviță, apă dulce./ Cin'te bea, nu se mai duce" circulau și altele, cum ar fi: "Fie vorba între noi./ Cin'te bea, te bea noroi" sau "Dîmboviță, apă rece./ Să te beau, prin gînd nu-mi trece./ Că nu vreau să mi s-aplece". Și totuși, o bem și o folosim și azi, filtrată la Ciurel - una cal-

dă, două reci, ba uneori chiar gălbuie, cum se nimerește!

IATĂ-NE, așadar, și în fața celorlalte ape ale Bucureștilor, cele *curgătoare*. Cum despre Dîmbovița știm deja cîte ceva, și de bine și de rău, e firesc să nu uităm însă că ea a fost, oricum, adevăratul leagăn al copilăriei capitalei noastre. În preajma ei s-au concentrat micile vetre (siliști) de odinioară ce s-au unit mai apoi, la mijlocul secolului al XV-lea, închegînd reședința domnească a Bucureștilor. Pe malul stîng al Dîmboviței, cam pe unde se află acum ruinele Curții Vechi, s-a înălțat inima noului țîrg: Cetatea Dîmboviței, și tot aici avea să dureze Vlad Tepeș o nouă cetate, numită a Bucureștilor. Dar pe lîngă darurile ei, Dîmbovița a oferit și un permanent pericol pentru populația Bucureștilor, în primul rînd din pricina deselor ei inundații, apoi, cu timpul, ca focar de numeroase moli-me. Pe la mijlocul secolului trecut, cînd apele rîului deveniseră de-a dreptul insalubre și o luau razna mai cu seamă spre stînga, ajungînd să-și poarte mîlul pînă și pe unde se află azi grădina Cișmigiuului, primăria Capitalei a fost pusă în fața unei noi probleme vitale: aceea de a reglementa cursul năbădăiosului rîu. Lucrările însă au demarat abia în 1880, după proiectele arhitectului de mare prestigiu Grigore Cerchez, fiind sprijinite în executare de cîteva firme românești și străine și încredințate în urma unei licitații antreprenorului francez A. Boisguérin. În anii 1880-1883 cursul sinuos a fost rectificat cu o albie adîncă, pe o lungime de 7 kilometri. Atunci s-au făcut de o parte și de alta a noii albie două splaiuri frumoase plantate cu arbori și s-au construit 12 poduri, 5 de fier și 7 de piatră. Apoi, cu peste 50 de ani mai tîrziu, în 1934, cursul Dîmboviței a fost acoperit între podul Mihai Vodă și Șerban Vodă, an în care au început și lucrările de asanare a rîului Colentina și a lacurilor sale. Timpul, însă, necruțător, a făcut ca toate acestea să se arate insuficiente față de dezvoltarea rapidă a Bucureștilor, astfel că vechea albie a Dîmboviței avea să fie modernizată din nou în deceniul 8 al secolului nostru, numărîndu-se printre puținele lucrări edilitare ample de real folos din ultimele decenii. Căci, într-adevăr, noul vad al Dîmboviței și Metroul erau nu numai necesare, dar au constituit și realizări de orgoliu ale proiectanților, arhitecților și constructorilor marelui nostru oraș.

Închei cu dorința de a reaminti, totuși, contemporanilor noștri bucureșteni de un pîrîiaș demult dispărut de pe harta Capitalei, dar care mai stăruie ici-colo ca o melodie uitată în memoria anonimă a orașului: apa Bucureștioarei.

Constantin Olariu

Din volumul în curs de apariție la editura Fundației Culturale Române

Festivalul Internațional de Teatru Piatra-Neamț, 1996

Nu serbare, ci sărbătoare

Pațină Istorie

PENTRU mulți dintre noi, chiar foarte mulți, decenii la rând, Teatrul a însemnat supraviețuire. Prin efortul creatorilor de a păstra neatinse crâmpie de adevăr, din abilitatea lor de-a servi prin textul clasic lecții contemporaneității noastre și imagini dezvăluitoare ale tragicului înconjurător, prin însăși valoarea artei lor ce dădea senzația (uneori, certitudinea) că suntem în rândul lumii, teatrul a fost de-fulare dar și bucurie, dătător de curaj, dar și motiv de orgoliu. La un moment dat s-a simțit nevoia ca oamenii angrenați în acest domeniu să se vadă mai mult, să se cunoască mai bine, să știe unii de alții. Și sub umbrela acelei generatoare de promiscuitate culturală, ce s-a intitulat "Cântarea României", s-au strecurat întâi discret, apoi din ce în ce mai numeroase, "festivalurile de teatru" până au ajuns puzderie, din păcate, unele formale ori fără personalitate. De fapt, ele porniseră timid înainte de ridicola manifestare națională și se inseraseră deja în viața unor orașe și în preocupările unor creatori. Când erau gândite cu seriozitate și cuprindeau spectacole selectate cu rigoare, aceste festivaluri erau benefice pentru localități, utile pentru creatorii veniți la confruntare și salvatoare pentru critici, în deosebi pentru cei de la cotidiene, care aveau în față o amplă producție teatrală posibil de consemnat. Îi menționez în special pe criticii de cotidian pentru că acestora li s-a interzis, la un moment dat, de către "cabinetul 2" să mai scrie la un singur spectacol, despre o singură personalitate, despre un singur teatru, după cum pe coperta revistelor nu putea apărea un singur chip sau autorul unei cărți nu avea voie să-și pună fotografie nici măcar pe coperta a patra. Din acel moment, în cotidiene, apăreau articole (nu cronici) despre cinci-șase spectacole, reunite sub un titlu (dat de autor sau de maimarele său) care mai nicio dată nu avea legătură cu textul pentru că trebuia să placă ochilor ce-l citeau doar pe acesta. Cred că nu exagerez dacă spun că la vreo câteva zeci de articole, ocupându-se de teme variate, deasupra se proțăpea sintagma "promovarea dramaturgiei originale", singura ce putea salva conținutul. Lunga introducere este spre știrea celor care n-au știut și spre aducerea aminte a celor ce uită ușor, căci nu se cade a ignora porțiuni din viața noastră cu amnezii comode.

Așa dar, în acel context de coșmar, la Piatra Neamț, unde cu câțiva ani înainte apărea o secție a teatrului din Bacău, însă, rapid s-a consolidat o trupă de sine stătătoare, adevărată pepinieră de talente (la repartitia obligatorie a actorilor era teatrul cel mai râvnit), demara un festival de teatru pe actul de naștere din 1968 punându-și semnătura regizori ca Andrei Șerban

sau critici precum George Banu, atunci în prag de absolvență. Perioade strălucite, ani de greutate și, apoi, alții lungi și dureroși de întreruperi, reluări aproximative, iar întreruperi, apoi constituirea sa ca "internațional", după 1989 prin efortul regizorului Nicolae Scarlat - 11 ediții în aproape trei decenii și acum, în anul 1996, se află

In căutarea propriei personalități

DINCOLO de spectacolele derulate timp de o săptămână în luna mai, festivalul de la Piatra Neamț s-a dovedit într-un moment de răscruce, am spune. Chiar dacă n-a fost improvizată sau formală însușire de reprezentatii, el își dorește un glas propriu, structură precisă și statut diferențiat de restul manifestărilor de gen. Directorul festivalului care este și directorul Teatrului Tineretului, Dan Corneliu Borcia, i-a provocat pe participanți - regizori, critici, scenografi, actori, spectatori - la o discuție despre "rațiunea de-a exista" a festivalului, unde propuneri au fost făcute, multe și serioase, unde au fost măsurate posibilitățile, sugerate soluții, lansate apeluri. Regizorul Mihai Măniuțiu vede o șansă în axarea fiecărei ediții pe o anume spiritualitate ale cărei materializări să vină în confruntare. Pentru scenograful Dragoș Buhagiar, ideal ar fi un festival de tendințe, oferind tinerilor creatori puncte de reper. Regizorul francez Dussossoy, instalat de o vreme la noi în țară, sugera alcătuirea

Criticul de teatru George Banu și regizorul Mihai Măniuțiu

unei ediții numai din spectacole realizate cu trupa teatrului-gazdă de către regizori diferiți din țară și din lume. Ideea ce a părut tuturor mai tentantă a venit din partea criticului George Banu, venit special de la Paris, pentru câteva zile, la festival. Respingând formula de ediții-antologie, susținea structurarea pe "revelații", pe aducerea în orașul moldav a trupelor și spectacolelor ce stârnesc, în locul lor de existență, interesul, ce par a sparge rutini și bariere, nu, neapărat, experi-

Jucăria de vorbe, scenariul și regia - Alexandru Dabija.
Teatrul Tineretului Piatra-Neamț.

mente. S-ar putea ajunge la o asemenea selecție doar formându-se o rețea internațională de critici, de preferință tineri, capabili să recomande fapte certe de artă, manifestate ca revelații. Conturarea unei asemenea rețele stă în puterea secției române AICT-UNITER care, la un recent seminar formativ ținut în țara noastră, a luat contact cu câțiva tineri critici, posibili selecționeri avizați pentru asemenea structură festivalieră. Tot de la George Banu a venit și propunerea de a se subsuma, la fiecare ediție, portretul unui mare regizor sau al unui artist în plină dezvoltare, portret realizabil prin simpozioane, vizionări de casete, work-shop-uri etc. Nimeni nu s-a gândit la formule fixate pentru decenii, ci doar ca fiecare ediție să aibă personalitate definită și să prezinte continuitate de esență cu precedentele și viitoare, evident, sub semnul valorii, în primul rând. Oricum, ediția din acest an ni s-a părut

Un festival eteroclit, cu munți înalți și văi adânci

DUPĂ ce-am văzut întregul festival, am înțeles pe deplin dorința de stabilire a unei structuri, căci, pornind de la numele teatrului-gazdă și destinația sa sub această titulatură, au fost aglomerate reprezentații

discuție, tocmai de pe malul Senei. Marionete și interpreți de la "Ariel" din Târgu Mureș parodiară (uneori, cu haz) forme și stiluri teatrale pe o idee de Shakespeare suspinând "Oh, Romeo... Oh, Julieto", iar o mână de italieni reînviară un text anonim din al XVII-lea secol într-un spectacol carnavalesc bazat (pretind artiștii) pe canoanele originale din Commedia del Arte spre a slăvi "Triumful lui Zanni". În logică prelungire, încheierea a aparținut trupei noastre "pe butoaie", aptă să dea culoare și viață spațiilor deschise în care mută mereu "Istoria comică a magului Faust". Dintre toate cele destinate mai tinerilor s-a ridicat "Jucăria de vorbe", luată din lumea argezeană și adusă pe scenă de regizorul Alexandru Dabija, de fapt, reluată după ani, cu egală prospețime, descoperită în sine și la noii săi interpreți Liviu Timuș, Afrodita Andone și Mihai Danu. Spectacole la sus amintita categorie au mai fost, dar nu mă simt tentată să le amintesc, pentru a lăsa spațiu pentru ceea ce aș numi

Regizorii pe care "ne bazăm"

DEPARTE de-a fi doar cu aer juvenil, festivalul de la Piatra Neamț ne-a dat și o senzație sănătoasă de pământ ferm sub pașii teatrului. Există regizori pe care îi urmărim cu interes și care din când în când ne pun pe gânduri și ne fac să le dorim izbândă. Mă refer aici la un Dragoș Galgoțiu (prezent cu "Cercul" lui Arthur Schnitzler) sau la basarabeanul Sandu Vasilache (semnând "Anna Karenina" adaptare-rezumant pe o linie spectaculară, unde a dat și lucruri mai bune). Dar există, din fericire, și cei pe care ne sprijinim încrederea pentru azi și mâine precum Mihai Măniuțiu, Tompa Gabor, Alexandru Dabija și neapărat și nu în ultimul rând, Cătălina Buzoianu ce a venit cu "Chira Chirilina". Departe de mine intenția de a-i așeza în aceeași familie (poate primii trei cu spectacolele "Antigona", "Tartuffe" și respectiv "Orfanul Zhao" - prezente pe scena de la Piatra Neamț - ar fi posibil de reunit prin rigoarea discursului, prin limpezime, prin imaginația strunită de inteligență), însă ceea ce au dăruit ei scenei în ultimii ani, pornind de la operația de deșteănare începută de Andrei Șerban, continuată victorios de Silviu Purcărete, sau Victor Ioan Frunză, ne demonstrează nu numai vitalitate artistică, ci coerență de program, de fapt, un fel de demnitate izvodită din propriul lor talent, inteligent măsurat și cu știință pus în valoare. În haosul general, statura și structura lor de creatori ne dă un necesar punct de sprijin.

Florica Ichim

Cînd va fi Buftea Hollywood?

TRAVOLTA își ia pistolul, groșița din bărbie, zîmbetul șmecher și privirea albastră și se întâlnește la Hollywood cu Gene Hackman și Danny de Vito pentru a face un film.

Get Shorty este o poveste de ascultat sîmbătă seara, amuzantă și narcotică, despre cum să devii producător atunci cînd meseria de bază este cea de mafiot. Un film pe care CNC urmează să-l achiziționeze pentru a-l folosi în seminariile de reciclare ale lucrătorilor din cinematografie care din 1974 încoace n-au mai raportat depășiri de plan.

Sonnenfeld nu e Altman, dar Travolta face uneori mai multe parale chiar și decît Robbins. Așadar *Get Shorty* nu e *The Player* (deși subiectele nu sînt foarte diferite) dar oricum nu trebuie ratat. Nu vă faceți iluzii, pe noi nu ne va ispiți nimeni cu o jumătate de milion de dolari. Niciodată! Deși am fi

Get Shorty (Un mafiot la Hollywood); o producție Metro Goldwin Mayer 1996; Scenariul Scott Frank. Regia Barry Sonnenfeld. Cu: John Travolta, Gene Hackman, Rene Russo, Danny de Vito. Distribuit de Media Pictures International.

în stare "să eliminăm" pe oricine pentru banii ăștia, măcar pentru a cumpăra Buftea cu tot cu lac, cu zăcămintele de dedesubt și cu haitele de cîini de la suprafață.

Gene Hackman își scrie aici "amintirile de la Hollywood" reușind un minunat portret al șnapanului producător de filme de serie C. Rolul i se potrivește mînușă lui Hackman, departe de misiunea sumbră din *Conversația*. Ironia subversivului "jucător" (la propriu și la figurat) Altman lipsește din filmul bonomului Sonnenfeld, deoarece nu mai e un secret pentru nimeni că industria cinematografică spală bani negri. Cel puțin în SUA, căci în Europa nimeni nu are accese de sinceritate, deși e un lucru știut că din zece

Danny de Vito în *Get Shorty*

filme europene produse doar unul își amortizează cheltuielile. Atunci cum de-or mai face dom'le, filme? Să fie Strasbourg un buzunar larg precum o ladă de zestre brașoveană? Hai că la ei, mai treacă meargă, mai un Media Progame, mai un Eurimages, mai un Congres al cineaștilor sau un super-sindicat european prezidat de vreun Wenders, dar la noi? [...] La noi, singurul festival de film se transforma într-unul de televiziune. Apoi într-unul de scurt-metraje. De spoturi publicitare și, în final, de emisiuni radio.

[...] Rene Russo e mai nostimioară decît în "Arma mortală", împlinită ca femeie pentru că l-a schimbat pe Mel Gibson pe un exemplar masculin mai reușit. Recunosc însă că o prefer pe Uma Thurman ca actriță. Lui Travolta i s-a blocat butonul de ficțiune purpurie și nici o săgeată înfiptă în piept nu a reușit să-i schimbe direcția de deplasare. Care este una ascensională, a unui mare actor, chiar și atunci cînd se repetă sau se lasă furat de clișee. Manierismul lui Travolta este însă asemănător unui platou cu tartine cu icre negre. Același gust, de care nu te poți sătura.

John Travolta în *Get Shorty*

[...] Se spune că Hollywood a luat naștere în locul binecuvîntat de soare unde cineaștii americani ai primului deceniu puteau filma în tot timpul anului. Mitologia autohtonă spune că un tovarăș de cultură trimis de Moscova pentru a da o mîină de ajutor la cezariana tinerei cinematografiei a RPR, a decis construirea noilor studiouri pe malul lacului Buftea. Acolo unde tinere activiste organizaseră un chef monstru cu muzică de pahar din folclorul sănătos. La dimineață, deșteapta decizie managerială fusese luată. Așa s-a călit cinematografia!

Merită să vedeți *Get Shorty* și să vă imaginați un scenariu similar filmat la Buftea cu un Travolta de Dîmbovița sau cu un Keitel, că tot e de-al nostru. Cea mai simpatică rezolvare narativă o vom premia cu o fotografie a Marelui Premiind de la Costinești din acest an. Condiție de participare: textul să răspundă la întrebarea din titlu. Cred că ați realizat că e vorba de o comedie.

Lucian Georgescu

PLASTICĂ

Pictori evrei din România - 1848-1948

ALBUMUL policrom al Ameliei Pavel, *Pictori evrei din România - 1848-1948*, mi-a căzut pentru prima oară în mîină în librărie, proaspăt ieșit de sub tipar. L-am răsfoit pe loc, filă cu filă, cucerit imediat de reproducerile sale majoritar inedite. În sfârșit, mai vedeam și altceva decît acele opere de la noi cu care, printr-un proces de continuă repetiție, fusesem obișnuiți!

O selecție făcută cu gust, o prezentare biografică succintă, bine documentată și însoțită de caracterizări distincte, un mănunchi bogat de personalități dintre care, destul de multe, prea puțin sau deloc cunoscute de publicul larg românesc și nu numai românesc. Sunt calități care scot în relief, fără ezitare, mobilul incitant al acestei lucrări cu un profil insolit.

Condiționată de inaccesibilitatea anumitor opere, uneori de maximă importanță (faptul că Galeria Națională și depozitele ei sunt închise sau că o seamă de tablouri ale altor muzee se aflau pe panourile unor expoziții deschise peste hotare), Amelia Pavel a trebuit să se decidă prompt, mulțumindu-se cu o alegere care dacă nu putea atinge întotdeauna nivelul cel mai reprezentativ, satisfacea totuși, aproape de fiecare dată, exigențele artei superioare, așteptată cu o categoric, plină de surprize, amplu și profund stîrnită curiozitate. Desigur, eu vorbesc ca un om atras de imagine, de virtuțile ei plastice, încîntat să află uneori de aportul până atunci ignorat al autorului ei, aport pe care cercetările Ameliei Pavel - asidui, perseverente - l-au scos din penumbra anonimatului, proiectându-l în conștiința celor capabili să adauge bucuriilor deja câștigate o bucu-

rie în plus. Aici se află pentru mine interesul unui demers pe care mărturisesc că nu tema mi l-a trezit, ci substanța vizuală de un emoționant efect artistic, a cărui revelare a prilejuit-o. Dincolo de acest rezultat pozitiv, albumul Ameliei Pavel, neîndoielnic binevenit, stîrnește multiple îndemnuri meditative, ceea ce îi acordă o estimare suplimentară, chiar dacă răspunsurile nu se pot situa, în toate ipostazele, la nivelul certitudinii dorite. Intervin aici circumstanțe diferențiale, modalități și rigori nu întotdeauna clar formulabile și univoc interpretabile.

Așa, de pildă, mi se pare irelevant argumentul etnicității, mai cu seamă acolo unde de fapt e vorba de origine iar nu de identitatea asumată, cum sunt cazurile lui Rosenthal și Iscovescu, evrei trecuți la creștinism care nu și-au revendicat vreodată iudeitatea. Naționalitatea se arată a fi cu prioritate (dacă nu chiar în exclusivitate) o problemă de conștiință, etnicitatea putînd să joace - atunci când îl joacă - doar un rol secundar. Există desigur o comunitate de destin care în principiu, îi condiționează și unește pe evrei. Dar numai atunci când această comunitate se reflectă în conștiință, când conștiința e solidară cu ea, comunitatea destinică poate fi folosită ca argument. Problema rămîne firește deschisă, dar ea se pune și nu trebuie ocolită.

În privința aceasta - deși nu imperativ concludent în lumina cursului luat ulterior de istorie - am socotit că merită să consemnez punctul de vedere exprimat odinioară chiar de unul din pilonii principali pe care se sprijină cartea Ameliei Pavel: Marcel Iancu. "Am fost în ultimul timp - declara Iancu în 1938 - deseori solicitat să fac profesiune de

credință iudaică în artă sau să găsesc raportări și influențe ale spiritului evreiesc în arta mea și cea contemporană. Am încercat, am cercetat, dar n-am găsit nimic real, sesizabil cinstit! Și atunci, cu toate că mulți neprieteni sau chiar amici par să aplaude cu și fără sinceritate iudaismul artei noastre, noi rămînem mirați de atîta apreciere, mirați în fața acestor afirmațiuni pe cari le găsim cel puțin problematice cu toate că ar trebui să ne mîndrim cu ele dac'ar fi conștiente sau măcar verosimile. Noi nu ne-am ascuns originea evreiască, ar fi fost și inutil, dar ca toți artiștii europeni nu ne-am afirma EVREI în artă.[...] Întelegînd a nu trage vreun folos din fatalitatea nașterii, artiști, noi n-am lucrat niciodată în numele, vreunui crez național evreiesc sau străin, încât ar fi o scamatorie să devenim peste noapte eroi naționali" (subl. în original).

O a doua problemă pe care albumul o ridică este aceea legată de formularea "din România". Pe cine vizează localizarea? Pe artist, sau numai opera lui? O jumătate din viața lui Victor Brauner și Jacques Hérold îi indică "din România", cealaltă jumătate "din Franța". Unde se înscrie opera lui Brauner și Hérold, deci a artistului ca artist, creată între 1938-1948? Ce din ei este "din România"? Dacă țara lor de origine este România, cum fuzionează această origine cu originea evreiască? Și ce devin Victor Brauner și Jacques Hérold cei din Franța? Ne izbim aici de o foarte complexă ambiguitate, pe care titlul albumului o reflectă din plin.

* v. Marcel Iancu, *Mărturii iudaice despre artă*, în revista *Cultura*, nr. 2, iunie 1938, p. 17-19.

O a treia problemă care ține de ordinul rigorii este aceea a calificativului "pictori", enunțat la rîndul său în titlu. O formulare mai potrivită, deși nu ideală, cred că ar fi sunat "Artiști plastici de origine evreiască, din România", întrucît albumul include și graficieni care nu s-au afirmat ca pictori.

Toate aceste semnalări atestă implicațiile unei problematice cu multiple fațete, care însă nu afectează valoarea albumului. Trebuie subliniat meritul autorilor de a fi acordat importanță unor artiști de bună calitate, cum sunt cei trei pictori transilvăneni exterminați de naști și hortiști în lagărele morții: Klein Iosif, Tibor Ernő și Iandi David, practic până de curînd necunoscuți. Am constatat însă cu regret că lipsește din lucrarea Ameliei Pavel excelentul artist bucovinean Arthur Kolnic, emigrat și el, încă de tînăr, în Franța. S-ar fi cuvenit de asemenea indicată prezența în România, după 1948, a lui Isaac (Reuven) Rubin în calitate de prim ambasador al Israelului la București. Metodologic, era totodată obligatorie precizarea anului de deces al lui Leon Alex: 1944. O ultimă remarcă în ce privește calitatea reproducerilor, în general acceptabilă și uneori chiar deplin merituorie, în vreme ce altele, simțitor mai puțin, prezintă inadmisibile stridente și denaturări de colorit.

Așa cum se prezintă, cu virtuțile și deficiențele sale - deficiențe în fond minore și neglijabile cantitativ - albumul publicat de editura "Hasefer", vrednică a fi felicitată, constituie în felul său o operă de referință care își demonstrează utilitatea în planul vieții noastre artistice și culturale.

Radu Bogdan

PREPELEAC

de Constantin
Tolu

SIMULACRELE NORMALITĂȚII

de Eugen
Negrici

Așa dar, comedie

IARĂȘI mă întorc la însemnarea scurtă din 1958 - (deși pare un banc) - cred că pentru unii cel mai dens și mai prolific an, în observații, al singurătății. Nota cu cerneală foarte albastră pe un caiet negru îngust și cu o hîrtie de bună calitate, dovadă că de atunci, - și sînt ceva ani - nu și-a schimbat deloc culoarea, sună astfel:

Titlul: *Generalul închis în 1958 pentru că a organizat o rezistență.*

Textul:

- Cîți au făcut parte din organizație? (anchetatorul)

- Unul.

- Cum unul?

- Da, numai unul, eu!

- Cum adică?

- Păi fiindcă-al doilea m-a turnat!

Logica, în fața mirării anchetatorului, este atît de spontană și de naturală și de bănuitoare, - la urma urmei -, *cum adică unul?! -* iar răspunsul imposibil de ghicit, chiar și pentru un profesionist ce suspectează totul -, chiar și născocind - numai argumentul sec al anchetatorului nefiind în stare să-i treacă prin cap:

Deoarece,...pentru că,... fiindcă,... întrucît al doilea m-a turnat!...

De zeci de ani trag cu ochiul spre împlinirea aceasta, căutînd un mod de a o povesti, de a o insera undeva, de a scrie o nuvelă, eventual, ceva, o proză... Imposibil. Poți s-o scrii; dar nimic, în acest caz, nu poate egala măcar realitatea, și atunci... Sînt lucruri cu neputință de narat, conținînd în ele, ca materie epică, o energie colosală, comprimată la maximum și care nu suportă "fiecțiunea".

*

VARIANTĂ la generalul închis în 1958 pentru presupusa lui organizație subversivă.

Ajungînd în celula comună, unul din închișii, curioși, îl întreabă numai-decît, pe deținut, - în fond era un eveniment, în fine: - Cîți ați fost?... cu graba, setea informațională pe care nici o stare nu o stinge...

Întrebatul va răspunde, desigur, cu amănunte, cu explicații, cu sentimentul de solidaritate pe care-l au toți închișii, sentiment, de fapt, dezunindu-i, pe planul intim, uman, făurind o falsă solidaritate, ceva ca organizațiile politice, prevăzînd totul, în afara esențialului, și a intențiilor personale. "Mai era unul, dar m-a turnat, fiindcă am fost imprudent și am avut încredere în el" etc. Am povestit o dată unui confrate acest caz (el mi-a spus că circula ca o anecdotă) și i-am spus să-l scrie el, e mult de atunci, și a refuzat pe loc, pretinzînd că din asta nu poate să iasă decît o comedie; tragedie nu, în nici un caz, o comedie, doar o comedie de care să te îndoi de rîs, și că cel mai bine împlinirii i-ar sta genul *commedia dell'arte*, gluma, bîlciul, sau cum joacă recent această trupă simpatcă, păguboasă, sinceră și cu mare priză la publicul de prin piețe și maidane, *Trupa pe butoaie...*

Să te auto-denunți, - reieșise din spusele confratelui, pipăind împlinirea, - ar fi mult mai ușor și mai simplu de făcut, întrucît starea de autodenunț este intrată în automatism, totul se reglează de la sine, conștiința practică și autoconservatoare creind pe loc un sistem de apărare, ceva ca mimetismul

viețuitoarelor schimbîndu-și repede culoarea după mediu, (în fond marea lășă este natura).

Întîmplarea nu era totuși clară. Bine, au fost doi în organizație, iar al doilea l-a turnat pe primul. Cine era ăsta? cum îl chema, ce făcea? ce făcuse apoi, ce pășise? fusese premiat, avansat în grad sau în altceva? recompensat pentru merite civice? devenise ulterior turnător de serviciu cu hîrtii și bani în regulă?... Toate acestea erau trecute sub tăcere. De unde și aerul că nu era vorba decît de o glumă, de-o snoavă populară, invenții inconsistente, cărora nici nu li se cere mai mult decît efectul final...

Confratele, suspicios zice, presupune și mai mult... El pretinde că tipul era turnător dinainte și că îl provocase pe celălalt încercînd să mai atragă și alți babalici în conspirație, și, nereușind, se mulțumise *doar cu ăsta*, pe care-l turnase chiar și-așa în condiția asta absurdă, ca să-și justifice activitatea.

Acest confrate al meu, foarte talentat și serios, este capabil, dintr-o povestioară mărunță, ne semnificativă, să scoată o proză zguduitoare, pe unii făcîndu-i să verse lacrimi. E un dar rar de tot. Dintr-o amendă, nedreaptă, plătită într-un autobuz, să faci o tragedie, împingîndu-ți eroul, în modul cel mai credibil, pînă la sinucidere, făcîndu-l să treacă în legendă. "E ca ăla care s-a spînzurat cînd i-a venit citația aia cu amenda" - comentarii ca astea...

Nu mă las, revin și-mi întreb colegul faimos: "Cum, dragă, la asta,... cu,... cu generalul,... se rîde? e posibil așa ceva?"...

Mă lămurește ca pe un copil că tragedia e la un pas de comedie, ori invers, nu se știe, și că pasul se face și des și din nebagare de seamă.

Realismul empiric

STIM bine că ivirea *realismului* ca metodă legată de un curent artistic ce s-ar fi cristalizat la jumătatea secolului al XIX-lea este chiar în Franța greu de demonstrat din pricina echivocului (vezi teza lui Champfleury din *Le Réalisme*, 1857), a impreciziei și a elasticității semantice a termenului ca și a mulțimii definițiilor care i-au dilatat excesiv sfera. De asemenea, e limpede că la noi nimic nu ne-ar îndreptăți să presupunem o reacție a sensibilității artistice împotriva *romantismului*, ori să vorbim de apogeul civilizației burgheze, de influența biologiei și a pozitivismului, de instaurarea științei în centrul reflecției umane etc. Ce ne-ar putea, însă, opri să respingem clișeul *pașoptism* = *romantism* și să invocăm astăzi, cu mai multă energie, existența și a unor pronunțate implicații realiste în proza pașoptiștilor cînd știm că, într-o cultură ca a noastră relativ nouă, cu dezvoltare atipică și rare momente de succesiune firească a vîrstelor ei, e preferabil să înțelegem *clasicismul*, *romantismul*, *barocul*, *realismul* ca pe tot atîtea tendințe eterne ale spiritului, ca pe niște *vocații* activate în anumite circumstanțe printr-o deplasare de accent ce poate fi ulterior conștientizată și transformată în doctrină. Asachi, Bariț, I.H. Rădulescu, Filimon, Hasdeu au vehiculat noțiuni ca *adevăr*, *veritabil*, *verosimil*, *posibil* deși nu aveau o idee clară despre ceea ce se va numi - *realism*. Ne încumetăm să avansăm teza că, din motive specifice, proza românească de la jumătatea secolului al XIX-lea e chiar dominată de *realismul empiric*, iar elementele romantice n-au consistență. Pentru că le venea greu, cu experiența literară precară pe care o aveau, să imagineze o lume, să o sintetizeze, să o zidească cu fantezia, scriitorii români simțeau "nevoia de a-și menține modelul sub ochi" - cum scria Vianu în *Arta prozatorilor români* referindu-se la "primul realism românesc". Acesta era,

în primul rînd, un "realism memorialistic". Dar atît nuvelor, cît și încercărilor de roman (*Istoria lui Alecu*, de I. Ghica sau *Tainele inimei* de Kogălniceanu) ori romanelor duse la capăt le mai sînt specifice și portretele fizice amănunțite, descrierile costumbriste și de mediu ca și pasajele cu caracter de frescă socială. Lumea e privită cu spirit documentaristic, cu curiozitate pentru latura ei pitorească. Ea nu prilejuiește nostalgia transcendentului. Tipologii realiste pot fi găsite în *scrisori* (specie prolifică) și în mai toate piesele de teatru scrise în epocă, iar acele binecunoscute machete ale observației românești numite *fiziologii* abundă. În calitatea lor de capitole ale unei "istorii naturale" aplicate omului, ale unei *zoologii umane* (de felul celei gîndite de Balzac), *fiziologiile* - care în Franța sînt dovada influenței pozitivismului - au fost preferate la noi pentru ușurința producerii lor întemeiate pe clasificare, practica observației, generalizare facilă și mecanica deterministă. La jumătatea secolului trecut, "prozatorii" români deveniseră sincroni fără voie tocmai prin incapacitatea lor de invenție. Importanți cercetători și istorici literari au nădușit scotocind după semnele sincroniei și și-au cheltuit energia pentru a apropia tematic și stilistic scrisul pașoptiștilor de romantism - curent care, pe la 1840, își pierduse totuși forța de atracție. Au modificat pînă și datele marelui curent european diluîndu-i întrucîtva substanța pentru a-l face compatibil cu ceea ce se scria la noi în faza abecedarului artistic și a eboșelor. Dezlegată de această ambiție, ei ar fi putut observa că "proza" în cea mai mare parte nonficcională a pașoptiștilor era guvernată de intenția documentării și de rațiunile elementare ale *mimesisului* care nu au cum să dea naștere la altceva decît la un soi de realism empiric.

Ocean

Relații intercontinentale

SÎNT anii de atunci! România se înfățișa ca un mor-mînt părăsit în care doar Dracula și calfele lui își făceau veacul. Umbrită de drapele sovietice, Africa se ridica năvalnic. La Paris se citea și se comenta Senghor; Idi Amin nu pășise încă în istorie. Occidentalii căutau să mai cîștige un tineret trecut entuziasat la stînga, după absolvirea școlilor de misionari sau a colegiilor sponsorizate de bancheri filantropi. Se încerca, diplomatic, cu burse, se țineau cursuri și concursuri, o elită subțirică se înjgheba în clinchetul plăcut al monedelor transatlantice.

James era un yankeu iubitor de Europa sau mai bine zis de Paris, poet bun și jurnalist de meserie. Găsise de lucru la o fundație care milita pentru schimburi culturale cu Africa. Destul de brunet și el, se înțelegea minunat cu tinerii de culoare pe care îi tutela în vizite temeinic organizate prin bătrîna Europă.

Într-o vară, îmi dădu un telefon și mă rugă să mă ocup de un grup de premianți africani care călătoreau în RFG prin orașul nostru. Am protestat: "Nu mă pricep și nu am timp." - "Tu te plîngi mereu că România e necunoscută și neînțeleasă. Ai acum ocazia ca predicele tale să sensibilizeze noi inimi din țările calde. Sînt sigur că vei fi satisfăcut." Perspectiva aceasta m-a împăcat. Am comandat camere la hotel, am invitat profesori și studenți, am obținut pentru o recepție-cocteil sala mare a Bibliotecii Române, pe atunci în vila prințului Nicolae, de pe colina Sfintei Fecioare de la Loretto.

La orele 16 punct, autobuzul elegant, a stopat în fața hotelului. Stipendiații au descins. După ce i-am salutat prietenos și i-am poștit cu elan pedagogic la camere, am luat-o înainte pe scări. Am ajuns sus, la etaj, și a trebuit iarăși să cobor. Nu

mă însoțise niciunul. Musafirii așteptau jos: "Ce e?" "Unde sînt *les porteurs de bagages*?" "Iaca, nu-s." Un francofon mă dojeni: "Și vă mai numiți țară civilizată!" Înșfăcai cîteva sacose, și bunul meu exemplu fu urmat.

La opt și un sfert eram la bibliotecă, unde, în puțin timp, am realizat ceea ce se numește ambianță. La început s-a vorbit puțin. Sosirea a 36 de găini fripte, fierbinți încă, fu salută-tă de cei 16 oaspeți cu aplauze. Preț de o oră se auzi numai trosnetul maxilarelor lucrătoare. Nu vorbinaseră de mîncat cînd am trecut temerar la fapte. Am vorbit despre țărișoara noastră care geime sub colonialismul sovietic, ceea ce nu le-a plăcut. Am intrat în camera "Clasicilor" și le-am citit și tradus din Eminescu, Caragiale, Creangă și alții. Au fost impresionați. Mergeau în vîrfurile picioarelor prin spațiul elevat, mîngîiau cărțile, oftau. Am mai băut un vin de Baden și ne-am despărțit.

A doua zi, convins că mi-am găsit un nou teren de propagandă politică, m-am dus la Bibliotecă să predau cheile. Directorul care, și așa nu mă suferea, mă primi cu o falcă în cer și alta în pămînt. "Vino să vezi!" Mă duse în camera "clasicilor". În fiecare carte din rafturi și din vitrine, oaspeții depuseseră cîte un oscior din găinile consumate în ajun. "Ce înseamnă asta?", mă întrebă directorul, pe drept înfuriat. Ce era să-i spun? Simbol, omagiu sau, simplu, neglijență? Întrebarea lui mă chinuie pînă în ziua de azi. Răspuns nu mi-a putut da nici Mircea Eliade, după ce și-a cercetat fișierul. O spaimă rece mă cuprinde cînd îmi aduc aminte de colecția oșteonă. Fapt este, că împlinirea aceasta m-a făcut să abandonez continentul fierbinte. Am trecut la altul.

Paul Miron

Mundum regunt
mysteria

NEVOIA de mister, veche de când lumea, curiozitatea omului pentru "cele lăuntrice", ascunse, nevăzute (gr. *eisothéo* = fac să intre) nu a dispărut nici în zilele noastre. Crearea computerelor sensibile, cu... dureri și cu nevoi, arată că omului nu-i ajung "prelungirile" rațiunii și în totul caută surpriza, emoția, inexplicabilul... iar unde nu

Jean M. Riviére, *Istoria doctrinelor esoterice*. Traducere de Viorica Alistar. Editura Symposium 1996. 375 p. Lei 12.000.

există, le reintroduce chiar el, pentru buna măsură a lucrurilor.

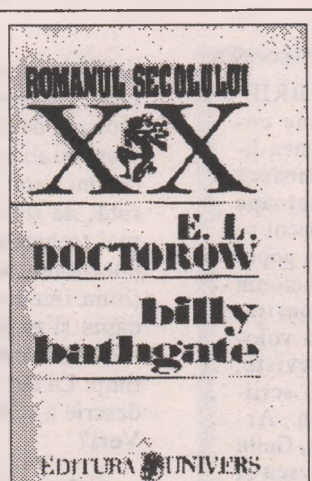
Eliminând documentele fanteziste, viziune ori ipoteze, *Istoria doctrinelor esoterice* de Jean M. Riviére prezintă și compară texte istorice, renunțând la divagații orientale și mărginindu-se, din rigoare, la studiul marilor curente mistice mediteraneene: inițierile egiptene, cele grecești (cultul lui Dionysos, misterii de la Eleusis, cele orfico-pitagoreice), tainele essenienilor și terapeutilor, kabbala ebraică, gnoza și gnosticii (unde numărul de surse și texte citate pare a fi cel mai impresionant, accentul fiind pus pe Basilide Egipteanul, Valentinus, *Pistis Sophia* și scrierile gnostice în limba coptă, ophiți), catharii, templierii (cu ecurile social-politice reluate de frățiile medievale, grupurile rozacruce, societățile secrete din zilele noastre...) francmasoneria. Nu lipsește nici... "enigma țiganilor", capitol mai rar întâlnit în istoriile esoterismului, deoarece nu toți cercetătorii le-au luat în serios "competența magică și cunoașterea științelor oculte" acestor triburi provenite din India. Studiind originile lor - urmau armatele ce traversau Asia - (*ramoosii, brinjaras, bhamptas, harni* etc.), Riviére invocă destul de des hoția ca... artă magică, știință inițiată (cuvântul "a subtiliza" ar putea să sugereze, eventual, credința că unui vrăjitor îi revine capacitatea de a transfera un obiect dintr-un loc în altul...). Ne vin în minte poveștile unde împăratul era supus, printre altele, și unei probe inițiatice de

hoție (în cel mai rău caz să-și fure nevasta, dacă nu ceva mai folositor). La o asemenea multiseculară mentalitate, geaba raționalismului europene și morală creștină...! Dacă nu cumva tot răul nu poate fi întors spre bine, precum o făceau "șireții englezi care foloseau pe *ramoosii*, hoți incorijibili, pentru pază, conform metodei infailibile potrivit căreia pentru a nu fi furat trebuie să folosești un hoț" (p. 300). Mai există și reușita Mariei Theresia, care i-a lămurit pe țigani asupra foloaselor sedentarismului, încât urmașii acelor sate sunt astăzi bravi austrieci.

Capitolele consacrate țiganilor în Europa și esoterismului lor specific (chiramanție, farmece, magie, tarot - nici condițiile politice/economice moderne nu i-a convins pe țigani să se supună decât în aparență regulamentelor, urmașii vechilor triburi asiatice păstrându-și nealterate riturile barbare, tradițiile misterioase, nevoia de schimbare) precum și paginile despre rozacrucei și societățile secrete ale renașterii, inclusiv francmasoneria, interesează în cel mai înalt grad pe curioșii de "sufletul viu" al lumii moderne. Aspectul atemporal și-a pus întotdeauna amprenta asupra celui temporal... De altfel, nu sunt la fel de necunoscute "grupurile din zilele noastre care pregătesc societatea de mâine?"

Viața
ca jonglerie

DACĂ în Orient hoții alcătuiau o breaslă bine conturată, cu faimă artistică, s-ar spune, sau în orice caz magică - o categorie socială într-un fel lăudabilă, ca haiducia, fiindcă hoții acelor timpuri de aur aduceau oarecare egalitate socială, săltând saci cu nestemate de la prea-avuți și doțându-i pe nefericiți - astăzi "sediul" marilor inițiați ai hoției a străbătut de mult, spre apus, Europa, revărsându-se pe continentul tuturor posibilităților, America. E rândul gangsterilor să desfășoare străvechea meserie cu o anvergură de neimaginat. E rândul scriitorilor postmoderni - care nu mai dramatizează nimic - să "imortalizeze" această categorie socială peste care figura unui Al.

E.L. Doctorow, *Billy Bathgate*. Traducere de Mihnea Gafița. Prefață de Dan Grigorescu. Univers 1996. 342 p. Lei 7900.

Capone strălucește ca orice mare erou al secolului al XX-lea. Așa cum în Evul Mediu *adab-ul* arab producea *Tratate despre hoți*, studiate și puse în valoare de mari literați (precum vestitul prozator Al-Gahiz din secolul al X-lea) - la fel, cu zece secole mai târziu, autorii americani se lasă fascinați și devin martorii acestei multidimensionale lumi a gangsterilor.

E.L. Doctorow (n. 1931) istorisește în romanul *Billy Bathgate*, apărut în 1989 - ziua de ieri, pentru noi - inițierea în lumea tâlhăriei americane moderne, care nu exclude crima organizată, a unui Billy ca toți Billy-ii cartierelor sărace: "un băiat care trăia în marea confuză de gânduri a copilăriei", Prăslea de Bronx, de pe bulevardul Bathgate ("acest bazar al vieții"), întru-chipând istețimea populară - omul inteligent, cu inima deschisă, care se descurcă în situații critice - în stare să stoarcă un butoi de bani de la cei trei zmei. Pocitaniiile, dintre care cel mai conturat e domnul Schulz Olandezul (gangster-tip ca în toate romanele americane, parvenit lacom, fascinat de eleganța smochingului pe care îl îmbracă de câte ori își execută adversarii) sunt sensibile și în același timp obscene, visează Coșânzene de bordel luxos și proferează cele mai incredibile - curat lanț metaforic - înjurături. Aici este cu totul neobișnuită bogăția traducerii,

Mihnea Gafița merită elogiul pentru cea mai mustoasă și mirosind a pucioasă transcriere a infernului verbal pe care mi-a fost dat s-o întâlnesc. Nici scenele sexy nu sunt mai prejos, descătușate natural, în stil beat/hippie, de orice decență (Drew Preston, ondina de nămol, poate seduce fantezia oricui) și în general autorul poate stârni invidia confrăților prin echilibrul între iad și paradis. Să nu se înțeleagă din cele spuse până acum că paginile de poezie n-ar avea farmec, dimpotrivă, șocant-delicata traducere stăpânește și acest registru cu desăvârșită virtuozitate. Sentimentul cititorului rămâne "că întotdeauna există o șansă, că oricât de rău ar sta lucrurile America rămâne un splendid număr de jonglerie în care toți ne putem menține în aer cumva, sărind nu dintr-o mână în cealaltă ci de la lumină la întuneric, de la zi la noapte, că doar la urma urmei universul e al lui Dumnezeu". Purtând - simbolic - o geacă ba neagră, ba albă, după cum o întorcea pe dos sau pe față, Billy ia viața așa cum e, iubind-o cu nonșalanță, scăpând cu bine din toate aventurile, găsindu-și în final locul/roșul pe Bulevardul Bathgate alături de fiul și mama sa.

Prefața prin care Dan Grigorescu face analiza romanului postmodern în general și a scrierilor lui Doctorow în special semnalează în *Billy Bathgate* reconstituirea unui moment din istoria mentalităților, "romanul de formare al unui gangster, privit ca un meșteșugar oarecare care învață cu sârg, cu talent și, mai ales, o meserie rentabilă". Destin de jongleur pe care cei cu destin de spectator nu pot decât să-l urmărească pasionați. În fond, merele de aur, dacă n-ar fi din când în când furate, n-ar mai fi de aur.

Viața la zidărie

"FRANCMASONERIA este geometria". Spiritul de geometrie, spune Clement Alexandrinul, "face sufletul inteligent și îl pregătește să recunoască adevărul, să respingă falsul, să descopere asemănările între analogii, să-și urmeze semenii în diferențe, să găsească o lungime fără lățime, o suprafață fără adâncime, un punct indivizibil, să ne înalte, într-un cuvânt, de la lucrurile sensibile la realitățile inteligibile". Definiția numește Ordinea Eternă, cea care se află mai presus de civilizații trecătoare.

Francmasoneria lui Daniel Beresniak pune 33 de întrebări (a se vedea simbolistica numerelor) pentru care răspunsurile vor fi date chiar de cititor, prin opțiuni între mai multe modalități de înțelegere și chiar interpretări contradictorii. Ce înseamnă la origine cuvântul "francmason" (zidar care folosește piatră ușor de prelucrat, *freestone* - dar și "un om liber, loial, cinstit, care respectă bu-

nele moravuri"), cum se definește francmasoneria ("căutarea adevărului, studierea moralei și practicarea solidarității; toate eforturile ei vizează împlinirea materială și morală, perfecționarea intelectuală și socială a omenirii"), care este scopul ei (calea este și scopul), metoda (învățarea = călătorie), au francmasonii vreun secret, cine nu-i iubește, cum devii francmason, cum e organizată francmasoneria, dacă admite femeii (da! de vreme ce luna în unele limbi e masculină iar soarele, feminin...), ce influență exercită francmasoneria în lume (ONU, Crucea Roșie, Liga Drepturilor Omului...) etc.

Merită pomenit argumentul lui Léon Bourgeois care, la prima conferință de la Haga (1899) a apărut ideea de arbitraj internațional, stărnind entuziasmul audienței: "În conflictele armate, când trebuie aliniați soldați de carne și oțel, există mari și mici, slabi și puternici. Când în cele două talgere ale balanței trebuie să arunci drepturi, inegalitatea încetează iar drepturile celui mai mic și ale celui mai slab au aceeași greutate ca și drepturile celor mai mari".

Un istoric al obediențelor, lămurirea modalităților prin care masonii se ajută între ei, a ierarhiei acestora, a tradițiilor, a comportamentului pe care trebuie să-l aibă un inițiat (deviza: "fie ce-o fi, fă ce trebuie să faci"), investigarea, pe scurt, a ritualurilor și simbolurilor constituie partea "practică" a cărții (principalele obe-

Daniel Beresniak, *Francmasoneria*. Traducere din franceză de Malvina Măgureanu. Editura Humanitas 1996. 142 p. F.p.

diențe li se dau și adresele). Cei nemulțumiți, în căutarea unui alt drum, au dreptul să schimbe loja, fiindcă tradiția nu înseamnă încremenire și repetitivitate. Tradiția nu poate eluda imprevizibilul: "Candidatul la inițiere este un călător pregătit să descopere totul și să nu uite nimic".

"Inițiat și liber", masonii iubitori de viață nădăduiesc a ajunge Ecclesia strălucitoare, Școala care va forma învățații noii ere. Dar nici meseria de zidar al lumii nu e mai ușoară decât aceea de jongleur, nici ea nu e lipsită de primejdii.

Cărți primite la redacție

◆ Jean Kovalevsky, *Taina originilor*. Cuvânt înainte și traducere de Dora Mezdrea. Editura Anastasia 1996. 164 p. F.p.

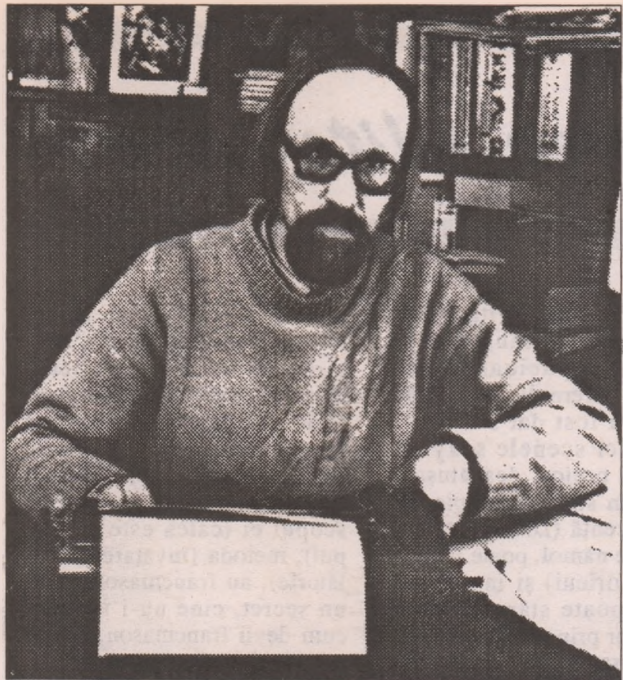
◆ Jean Meyendorff, *Biserica ortodoxă ieri și azi*. Ediție nouă, revăzută și îndreptată de Jean Meyendorff și Nicolas Lossky. Traducere de Cătălin Lazurca. Editura Anastasia 1996. 238 p. F.p.

◆ Christoph Schönborn, *Icoana lui Hristos*. Traducere și prefață de Vasile Răducă. Editura Anastasia 1996. 215 p. F.p.

◆ Adrienne von Speyr, *Misterul morții*. Traducere de Alexandru Șahighian. Ediție îngrijită de Anca Sârbulescu. Editura Anastasia 1996. 95 p. F.p.

◆ Surse Orientale (culese de Anne-Marie Esnoul, indianist, Yves Hervouet, sinolog, Paul Garelli, asiriolog, Serge Sauneron și Jean Yoyotte, egiptolog, Denise Bernot, birmanolog, Jean-Paul Roux, islamolog). *Lumea vrăjitorului*. Traducere de Laurențiu Zoicaș. Editura Symposium 1996. 415 p. Lei 12.500.

Letonul nostru,

LEONS BRIEDIS este bine cunoscut în lumea literară românească fiindcă de aproape un sfert de secol se străduiește să popularizeze în Letonia literatura noastră, publicând, în volume sau în reviste, traduceri din scriitori precum Ar-

ghezi, Blaga, Bacovia, V. Voiculescu, Eliade, Cioran, Nichita Stănescu, Gellu Naum, Șt. Aug. Doinaș, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Mircea Dinescu și mulți alții. Mai puțin se știe însă că viața acestui poet, eseist, traducător poliglot, jurnalist, editor, autor de scenarii radiofonice și de film n-a fost deloc ușoară, tocmai din pricina devotamentului său pentru valorile literare, a pasiunii pentru idei și a curajului de a spune ce gândește într-o vreme în care, în URSS, ca în toate țările comuniste, asta echivala cu o "atitudine dușmănoasă".

Iată câteva date biografice grăitoare. Născut în 1949 la Madona, în Letonia, Leons Briedis a intrat în 1968 la Filologie la Universitatea din Riga, dar după nici doi ani a fost exmatriculat pentru "activități antisovietice", interzicându-i-se accesul în toate instituțiile de învățământ superior din URSS. A plecat în Republica Moldova unde, fără să pomenească de interdicție, a intrat la Facultatea de limbi romanice din Chișinău, dar și de aici a fost dat afară după doi ani, din pricina legăturilor strânse cu inteligența democratică din Republica Moldova și cu scriitori din România. S-a întors la Riga, a debutat editorial cu volumul de poeme *Teiul, sîngele șarpelui de casă* și, în urma succesului de critică și de public, a fost primit în Uniunea Scriitorilor Letoni. A urmat o lungă perioadă în care, organele de partid și KGB-ul blocându-i sistematic angajarea în orice instituție cu "caracter ideologic" (presă, edituri, învățământ etc.), și-a câștigat existența scriind cărți pentru copii și traducînd (e cu adevărat fenomenal: știe o groază de limbi moarte și vii din care traduce în letonă. Acum învață albaneza. L-am întrebat de ce. "Pentru că nu o știu", mi-a răspuns)

În timpul perestroikăi e chemat să conducă departamentul de poezie al revistei "Literatūra un Maksla" (Literatură și Artă) iar între 1989-92 este redactor șef al publicației culturale "Gramata" (Cartea). Dar visul lui era să-și editeze propria revistă și în 1992 scoate "Kentaurs XXI", o publicație interdisciplinară, în care tipărește literatură, filosofie, estetică, teorie literară, științe de graniță, informînd despre noile tendințe și evenimente din cultura universală. Revistei i-a adăugat și o editură proprie în care publică volume fundamentale din domeniul umanistic.

Bibliografia lui Leons Briedis cuprinde pînă acum 15 volume originale, 19 cărți traduse (dintre care opt sînt de autori români, și mai are în sertar cîteva, pentru care se străduie să găsească editori).

Aflat zilele trecute la București, ne-a vizitat la redacție pentru a ne lăsa cîteva poeme și eseuri. Cu această ocazie, am stat de vorbă. Reproducem mai jos fragmente din discuția noastră.

- *Faci o groază de lucruri, ne-ai spus că manageriatul pentru revistă și editură îți ia mult timp și energie, participi intens la viața socială, ești vicepreședintele secției letone a PEN-Clubului, faci și gazetărie. Care e totuși dominantă activității tale? Nu te risipești?*

- Nu, deloc. Dominanta mea este cea a tuturor poezilor: a fi. Poetul nu e sluga ideii, nu e sluga poeziei. El este. Îmi place să fiu, să particip la viața cuvîntului, la viața oamenilor. Sigur că, mai presus de toate, pentru mine e poezia.

- *Cum e viața unui poet în Letonia, azi?*

- Este aceeași ca și în România. Poetul e o ființă dramatică, uneori tragică. În toate timpurile a fost așa, niciodată vremurile nu i-au fost favorabile, dar poezia a rezistat.

- *Acum îți câștigi existența ca editor?*

- Nu. De fapt acesta e un hobby al meu, eu public literatură elitară, din care n-ai cum să câștigi. Ca să-mi întretin familia, trebuie să fac tot felul de lucruri mai puțin plăcute mie: traduc texte științifice, colaborez ca translator cu diferite firme, traduc romane polițiste - dar nu mă rușinez deloc să o fac, e o muncă onestă. Ca edi-

tor am mai mult pierderi decît cîștiguri. Public studii de filosofie, psihologie, etică, estetică - aîut în "Kentaurs" cît și la editura mea.

- *Lucrezi singur?*

- Nu. Am o echipă foarte bună, de oameni tineri, cei mai buni specialiști ai Letoniei în domeniul umanistic.

- *Ce tiraj are revista?*

- O mie de exemplare, pentru un popor care are cam 50.000 de cititori (căci letonii sînt, cu toții, un milion și jumătate). Revista e bine difuzată și e citită mai ales de tineri, am ecouri foarte bune, care-mi dau curaj.

- *Aș vrea să ne spui cîte ceva despre literatura letonă contemporană. Noi, aici, nu știm, spre rușinea noastră, nimic despre ea. Tu ești singurul scriitor leton pe care-l cunoaștem.*

- Literatura letonă la ora actuală e foarte interesantă. Mai ales poezia. Noi sîntem un popor cu o specială înclinație lirică, noi n-avem cîntece populare epice, cîntecul nostru specific e catrenul de un lirism concentrat. Acum sînt tendințe foarte variate în poezia letonă, a pătruns și la noi moda postmodernistă (îmi cer iertare, dar mie nu-mi place felul ăsta de a scrie, ca o caricatură la modernism), dar ea coexistă cu o mulțime de alte mo-

dalități lirice. Sînt cîteva poeți foarte buni, fiecare în alt fel. În proză e un moment de repaos, se publică mai ales memorialistică, amintiri din lagăre, din închisori, dar pentru proza adevărată, de ficțiune, după părerea mea mai trebuie să treacă un timp. Vezi, poezia are capacitatea asta de a reacționa imediat, acest privilegiu de a capta și exprima curentele din viața socială. Prozei îi trebuie o detașare în timp. La cîți ani după epoca pe care o descrie a scris Tolstoi *Război și Pace*? Vezi?

- *Să vorbim puțin și despre relația ta de dragoste cu literatura română acum. Ce-ai mai tradus?*

- M-aș bucura dacă aș putea să public multe manuscrise de traduceri din românește, de care îmi sînt pline sertarele: am o antologie de poezie română contemporană, am un volum Doinaș, pe care nu-l pot edita, am destule. Dar e greu de găsit edituri dispuse... În ultima vreme mă interesează mult Mircea Eliade, din care am publicat deja *La țigănci, Mitul veșnicei reîntoarceri* și, chiar vara asta, *Sacrul și profanul*, la Ed. Minerva din Riga -, toate cu un enorm succes; am traduse și alte proze fantastice ale lui și *19 trandafiri*, iar acum lucrez la *Istoria credințelor și ideilor religioase*, care cred că îmi va lua cîteva ani buni. Mircea Eliade e apreciat în Letonia extraordinar, cărțile lui sînt foarte căutate.

- *Nu crezi că la asta contribuie fama lui internațională?*

- Nu cred. Noi, letonii, sîntem un popor foarte legat de folclor, de mitologie, ne interesează mult tot ce e în legătură cu asta. Și apoi, fantasticul este foarte pe gustul popoarelor baltice.

Alt autor din care traduc acum este Emil Cioran, am publicat și în "Gramata" și într-un număr recent din "Kentaurs XXI", fragmente din *Pe culmile disperării* și din alte cărți ale lui, nici nu știi ce succes au putut să aibă, cît s-a vorbit despre ele. Traduc și din Eugen Ionescu...

- *Bun, cu aceștia ai "piața" asigurată, sînt scriitori de reputație mondială, dar dintre cei din țară te mai încumeti să traduci?*

- Păi, am tradus Ștefan Bănuțescu, *Iama bărbaților*, e în sertar, n-a apărut, am tradus aproape toate povestirile

din *Proiecte de trecut* de Ana Blandiana și le-am publicat în revista mea, multă poezie, Grete Tartler, Nichita Danilov, Virgil Mihaiu, Mircea Dinescu, Doinaș și cîți alții...

- *Dar din letonă în română, pentru o editură de aici, ca să cunoaștem și noi literatura voastră contemporană, n-ai fost tentat să traduci?*

- Nu, nu mă simt în stare. Deși uneori eu însumi scriu poeme direct în românește, nu știu de ce. Cîteodată, cînd simt stihia limbii, doresc să schimb. Eu numesc aceste poezii ale mele în românește *capricii*. Ca orice poet eu sînt copil și copiii sînt uneori capricioși.

- *Ce prieteni ai printre scriitorii români?*

- Ooo, aproape toți. Nici nu știu pe care să-l numesc mai întîi. Cel mai vechi prieten (din 1972) și cel mai bun e Barbu Cioculescu, de care sînt foarte legat sufletește, apoi Ana Blandiana, pe care o consider sora mea de cruce, - am fost totdeauna alături, la bine și la rău, cînd ea era persecutată, i-am tradus și publicat la Ed. Liesma din Riga volumul *Ora de zăpadă*... Sînt prieten bun și cu Șt. Aug. Doinaș, cu Mircea Dinescu, dar cîți ar mai trebui să adaug...aproape toți, cu toți scriitorii români mă simt solidar.

- *Ce înseamnă pentru tine "România literară"? Te rog să lași politetea de-o parte și să fii sincer.*

- Sincer, în ultimii ani n-am văzut-o prea des, doar cînd vine cîte un român și ne-o aduce. Pînă în 1992 o primeam regulat și, nu vreau să se creadă că e un compliment, mulți ani, și cînd eram la Chișinău, și la Riga, "România literară" era pentru mine o școală, m-am format la această școală, din această revistă am învățat cum trebuie să vorbești despre literatură, mai ales partea de critică îmi era de un mare folos. Nu pot să uit rubrica lui Șerban Cioculescu, apoi cronică literară a lui Nicolae Manolescu, rubrica lui Eugen Simion, articolele lui Lucian Raicu, Sorin Titel, Valeriu Cristea, G. Dimisianu, Dana Dumitriu... Nu aîft textele literare publicate în revistă mă impresionau, cît recenziile, cronicile, eseurile. De acolo am învățat cum se face critica literară adevărată și acum, cînd scriu, am în minte modelele acelea...

Adriana Bittel

Leons și soția sa, Marla

Leons Briedis

Poeme

***
"ploaia"
tradusă în limba heraldică a toamnei
înseamnă
"peisaj fără om"

cenușii
singerinde
insuportabil de triste
monotone și pustii
dealuri și văi
ale inimii omeneste

peisaj fără om
în omul însuși

***
eu sînt vestea care pe sine se întrece
despre punerea mea în libertate

ca prin fereastra cu gratii a închisorii
lumina de la miez-de-noapte
cînd eu devin tot atît de liber
ca și Cătușele mele
cărora mereu le este dat
să fie mai libere ca mine

și totuși

***
acea oră mult așteptată
a sosit în sfîrșit
prea fericitul cîștig
ce mi-a fost dat vreodată în viață:

să nu ajung să trăiesc
nici pînă la moartea mea

***
drapelul negru
pe care în fiecare dimineață-l
înălț
pe ruinele ultimei mele cetăți

singura culoare
ce mi-a rămas
credincioasă

celelalte
demult le-am vîndut

negru drapel
mereu al sfidării
mereu al rezistenței

incontestabil semn
al capitulării

***
precum cel mai fericit supus
al tristeții sale
pentru acest eres
am fost condamnat
să fiu bătut cu pietrele

suspinelor
tînguieilor
gemetelor
și plîsetelor

și oricît ar fi fost de nedrept
mă simt pe dreptate alungat
din patria mea
pentru nesupunere
nepocăit în păcatul
de a nu-mi recunoaște eu însumi
tristețea.

Visînd sîntem zei

S ÎNTEM zei cînd visăm și cerșetori cînd gîndim, scria Hölderlin.

În mintea mea, poezia e vis; visul văzut de veșnicul ochi treaz al sufletului nostru, care șoptește buzelor care la rîndul lor încearcă să transmită mîinii acele adeseori prost auzite sau greșit înțelese cuvinte. Mîinii care, cu sîngăcie și, surprinzător, fără chibzuință, - uneori chiar posedată de o trufie, de o aroganță satanică - le smîngălește pe pagina albă, pe pagina goală, singura demnă de *poiesis*. Cum spune și Ana Blandiana: cuvintele sînt răul necesar, fără de care poetul nu poate exista. Din nefericire, numim (și sîntem cu adevărat obligați să o facem) poezie această "pîngărire" a "copiei rezonabile" a eternității.

Nu vreau să încerc să răspund la întrebarea "ce este poezia" (sau, mai precis, *poiesis*-ul). Chiar dacă, nu rareori, neputînd să fiu zeu, vreau să fiu cerșetor...

Și cui aparține poezia? Dar cui aparțin zeii? Poate doar lor înșile, așa cum, poate, și poezia aparține doar poeziei. Cum se știe însă, majoritatea zeilor nu scriu poeme și poezia nu scrie poezii. Prin urmare ea ne rămîne nouă, acelorora pentru care visul sufletului șoptește ciudat și străin printre eoni, nouă, visătorilor, "animale metafizice" cu sufletele sfîșiate, nouă, poezilor, care transmit detalii ale visului, nouă - "o minoritate care nu poate fi numărată" (cum spunea Juan Ramón Jiménez), doar nouă.

Scopul artei

N U COPIEREA realității, ci realizarea de a nu o atinge nicio dată - iată scopul artei. Și chiar această "ne-atingere" este, după părerea mea, singura forță reală care face arta capabilă să ne adîncească și să ne lărgească mentalitatea în maniera cea mai reală și mai adevărată. Nu pun această "ne-atingere" nici în legătură cu "ne-atingerea" conținutului, nici cu "ne-atingerea" formei. Nu înțeleg prin asta vreun sens particular, foarte original și caracteristic al expresiei sau vreo percepție specială a lumii. De fapt, este o cale mai ocolită. Fiecare artist cu un anumit nivel este înclinat să scoată în evidență o părțică a vieții, a "realității", care îi aparține lui exclusiv. În plus, această "realitate" a sa (și numai a sa!) nu îi este dinainte dată nici unui artist; el nu o poate lua nici din

operele de artă de dinaintea lui și nici din lumea care ni se deschide zilnic în fața ochilor. Această "realitate" este creată de artist față în față cu el însuși și dintre lucrurile pe care le creează el. Deci, din momentul în care o scripire fatală și norocoasă face ca această "nouă și nemaivăzută realitate" să ne apară, ea ne va fi, în același timp, simplă și cotidiană și foarte neobișnuită, unică și importantă. Și, cu cît mai autentică și mai naturală va fi această realitate, cu atît mai necesară ni se va părea și, foarte probabil, nu vom mai depista nici un grăunte din originalitatea autorului și i-o vom nega. Or, așa cum spunea și J.L. Borges: "Shakespeare este un om ca toți ceilalți, cu excepția unui singur lucru - este un om ca toți ceilalți."

Aglaja Veterany

Rudele

Se numește Helena. Și șobolanul de casă se numește Helena. Peste zi șobolanul Helena are voie să circule liber prin casă. Seara însă trebuie să intre în colivie și-n pivniță; bărbatul ei nu suportă șobolanii și de cîte ori îl vede pe Helena se scarpină.

Rudele de la țară cresc găini și iepuri care se numesc tot Helena.

Părtașul

Ea are o gaură în piept; cînd doarme el își vîră mîna în ea.

Nu-mi place să dorm cu bărbatul meu, spune ea, își vîră mereu mîna în gaura mea din piept, încît gaura nu se mai micșorează.

Camera foamei

N-am voie să plîng, spune gura, altfel mamei i se face frică. Gura îi aparține Ancăi. Gurii îi e foame, e mare, o pîne întregă încapă în ea. Anca își închipuie că mama e din pîne. Anca și-a mîncat deja opt mame. Cu cît înfulecă mai multe mame cu atît se face mai slabă. Mama e mare cît oasa. Anca mănîncă o bucată de mamă și încă una. Gura îi e plină de foame și nu mai are loc pentru cuvinte. Nu are loc pentru strigăte. Loc pentru nimic. Anca își vîră mîna în gură și-si scoate foamea afară. Foamea seamănă cu un maț plin cu mama.

O să-mi cos gura, strigă capul. Anca își îndeasă pîne în urechi, în nas, în sex. Singerează. Își dă afară pînea. Un pat plin cu pîne.

Să faci copii e cum ți-ai face nevoile, a auzit Anca pe cineva spunînd.

Anca își închipuie că mama se strică. Mușcă din sînul mamei și lasă laptele să picure. Pe urmă înmoaie mama în lapte.

Cînd am să devin mare, mă fac copil.

Vaca

Într-o odaie mică fără fereastră și ușa stă o vacă.

Vaca: De ce trebuie o vacă totdeauna să fie o vacă? Tata spune, o vacă e o vacă. Eu nu cred că o vacă e totdeauna o vacă. O vacă poate fi și o vacă. În orice caz o vacă poate fi și altceva. Așa cred. Mă simt mult mai bine de cînd știu asta. Ceilalți spun că o vacă rămîne o vacă, dar se înșală. Dacă ar privi mai cu atenție, ar observa că o vacă nu e totdeauna o vacă. Eu, de exemplu, acum sînt o vacă. Dar mîine pot să fiu vacă dacă vreau. Azi sînt așa și mîine altfel. Depinde.

Die Wortpumpe

Odaia acoperită de păr

Păpușa a murit. Copilul pune păpușa în cutia de pantofi pictată, cutia o pune în șifonier.

Părul păpușii moarte crește. Acoperă păpușa. Șifonierul. Copilul și odaia.

Bunica păpușii îngroapă odaia acoperită de păr în grădină.

Copilul din odaia acoperită de păr îi spune bunicii în fiecare zi o nouă poveste. Cînd am să fiu bunica ta, îi spune copilul, am să ies afară și am să te trag și pe tine în odaia acoperită de păr.

Aici crește părul într-una și spune povești.

Copacul

Vara e rece
Copacul și-a dat jos
dinții
Nu cred în moarte
spune copacul
și-si pune dinții
la loc.

Intermediarii de lacrimi

Lacrimile de doliu sînt scumpe. Morțile costă mai mult decît nunțile. Cînd moare cineva vine bocitoarea și bocește. bocitoarele sînt tot mai rare. Pentru propria ei moarte bocitoarea și-a înregistrat vocea pe bandă.

Fuga

Copilul împachetează păpușa în cufăr. Mama împachetează copilul în cufăr. Tata împachetează mama și casa în cufăr.

Străinătatea împachetează tata și cufărul în cufăr, expediază totul înapoi.

În pădure se ascund:

1 păpușă
1 copil
1 mamă
1 tată
1 casă
1 cufăr
1 fugă

În românește de
Nora Iuga

Literatura română în limba cehă

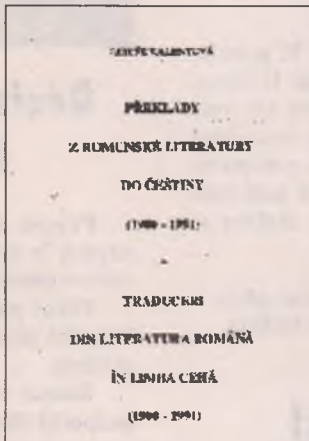
În Cehia, literatura română clasică și contemporană e bine cunoscută datorită strădaniilor de decenii ale unor traducători precum Zdenek Hrusa, Jindra Huskova (1898-1980), Otakar Jirous (1903-1967), Marie Kavkova, (1904-1975), J. S. Kvapil (1904-1975), Jitka Lukesova, Jiri Nasinec, Eva Strebingrova (1931-1985) și, nu în ultimul rând, Libuse Valentova, din a cărei lucrare *Traduceri din literatura română în limba cehă (1900-1991)* am extras numele de mai sus. Excelentă cunoaștere a literaturii și culturii noastre, autorea a unor importante studii publicate în reviste de prestigiu internațional (precum, cel intitulat *Modele folclorice în literatura română*, redactat în italiană și apărut în "Litteraria Pragensis", vol. V, 1995), Libuse Valentova este sufletul Asociației de

prietenie Cehia-România, al cărei buletin are și un supliment în limba română. Acesta amintește vechile tradiții ale legăturilor culturale între popoarele noastre și faptul că interesul

pentru literatura română a fost alimentat neîntrerupt, prin traduceri din toți scriitorii noștri importanți (în 1984 a apărut chiar, la Editura Odeon din Praga, un *Dictionar al scriitorilor români* alcătuit de M. Kavkova, L. Valentova, J. Lukesova și J. Nasinec, pe lângă o *Istorie a literaturii române* datorată Mariei Kavkova, numeroase studii de românistă și antologii).

E interesant de menționat și că, dacă pînă în 1989, au fost

traduși în cehă foarte numeroși scriitori, de la clasicii secolului trecut la interbelici și contemporani, din 1991 încoace pe lista traducerilor figurează doar Cioran, Eliade, Urmuz și Paul Goma.

2 x 20

◆ La 12 august 1975, la exact douăzeci de ani de la moartea lui Thomas Mann, au fost scoase din arhivele "Thomas Mann" din Zürich, unde au fost păstrate, caietele cu însemnări zilnice ale scriitorului dintre anii 1933-1951. Autorul *Muntelui vrăjii* le dorea publicate, dar numai cu această condiție, mai ales că le considera fără valoare literară. Fiica sa, Erika, s-a ocupat, începînd din 1975, de editarea acestor jurnale și a notelor de mai tîrziu. Abia în 1995, după încă douăzeci de ani, editarea a fost încheiată: zece volume, cuprinzînd mai mult de 8000 de pagini de notițe, comentarii critice și documente, mărturii ale unei existențe pline de glorie, dar încărcate de disperarea de a nu fi putut fi activ pînă la sfîrșit și de obsesia că onorurile acordate se datorează trecutului și nu prezentului.

Lumea criminală

◆ Al doilea volum din seria "Lumea criminală", *Ucigașii unei epoci fără putere*, este rezultatul eforturilor conjugate a două edituri bulgare, Emis și Globus. După succesul primului volum, *Caracatița bulgară, Puterea și Mafia*, zece jurnaliști reputați, sub coordonarea lui Feni Jekova, au rescris istoria autentică a 25 de crime comise după 1990. "O carte crudă și dureros de reală, a cărei simplă lectură e un apel împotriva violenței și corupției" scrie cotidianul sofiot "Kontinent".

NET feminin

◆ Deocamdată doar 40% dintre abonații Internetului sînt femei, dar numărul lor e în continuă creștere. De aceea, Carla Sinclair a tipărit la Ed. Henry Holt din New York cartea *Puii lui Net: ghid inteligent al lumii branzate, în atenția fetelor* în care descrie lumea fascinantă, plină de subiecte de interes feminin, ce poate fi descoperită pe rețea. În imagine, un desen de Marek Koneki, apărut în "Gazeta Wyborcza" din Varșovia.

Ultimul Matisse

◆ Refăcut după gravă operație din 1941, Matisse și-a realizat visul: pictura murală. A decorat în 1950 capela Dominicanilor din Vence și a pictat mari gușe decupate, în culori vii, pentru colaje. Nu și-a uitat nici "primele iubiri": natura moartă, figurile umane, peisajele.

Expoziția *Matisse, Figuri descoperite*, deschisă între 13 iunie și 17 septembrie la Paris, reunește o sută de lucrări din ultima perioadă de creație a pictorului, între care un tablou ce n-a fost expus pînă acum nicio dată și ultima pînă pe care a pictat-o înainte de a muri, în 1954.

Corpul delict

◆ Cotidianul "Página 12" laudă intriga originală a romanului polițist argentinian *Femeia cu pîntecul de aur* de Dalmiro Sáenz (Ed. Emece, Buenos Aires): niște colecționari de artă își dispută ultima operă a lui Picasso, un tatuaj pe burta unei femei. Ei sînt gata de orice pentru a deveni proprietarii desenului, chiar să o ucidă pe aceea care îl poartă.

Mama

◆ Citim în "Corriere della sera": Pentru a sărbători aniversarea iubitei sale mame, Luigi Periasco, un antreprenor genovez de 47 de ani, a cumpărat o pagină în-

treagă a ziarului local, pe care a publicat fotografia sa bebeluș și cuvintele "La mulți ani, mamă". Fără nici o semnătură. "Mama mă va recunoaște precis", a comentat fiul.

Portretele lui Shakespeare

◆ O profesoară universitară din Germania, Hildegard Hammerschmidt-Hummel care, de 13 ani, colecționează ilustrații la piesele lui Shakespeare (colecția sa cuprinde 3330 de documente, din 1594 pînă în zilele noastre) s-a întrebat care din cele cinci portrete ale lui Shakespeare e autentic. E vorba de două picturi, la vîrste diferite, o gravură, un bust și o mască mortuară. Adresîndu-se serviciilor antropometrice ale poliției din Wiesbaden, specialiștii de acolo au stabilit că există 17 puncte similare între portrete, între care o umflătură la ochiul stîng, interpretată de un oftalmolog drept un cancer al glandei lacrimale. Un dermatolog a reperat o inflamație cronică, iar un patolog - o tumoră osoasă. Se pare că autorul lui *Hamlet* nu era prea sănătos. Prof. Hammerschmidt-Hummel a ajuns la concluzia că cele două portrete sînt pictate după natură, gravura - după portrete, iar masca a fost luată chiar de pe chipul defunctului. Ceea ce i-a bucurat pe locuitorii orașului Dortmund, al cărui muzeu a cumpărat această mască în 1960 de la un colecționar.

Harnica Julia Kristeva

◆ Julia Kristeva, egeria structuralismului francez din anii '70, star al semioticii, psihanalistă și romancieră, a publicat simultan, primăvara aceasta, două cărți: un roman, *Poseziuni* (Ed. Fayard) care se situează pe aceeași linie a căutării identității din *Samurarii* (1990) și *Sensul și nonsensul revoltei* (tot la Fayard), prim volum al unei vaste cercetări asupra revoltei, întreprinse prin

intermediul unor figuri precum Aragon, Sartre, Barthes. Scriitoarea franceză de origine bulgară își va continua cercetarea asupra revoltei, aducînd în volumul II în discuție nume precum Sade, Fourier, Loyola, apoi are în proiect o investigație asupra rolului femeii în cultura contemporană, probabil tot prin optica revoltei.

Lumea de basm a lui Marco Polo

◆ La Biblioteca Națională din Paris se găsește o copie a manuscrisului *Marco Polo*, care povestește aventurile negustorului venețian în Orientul Îndepărtat. Scrierea nu aparține călătorului însuși, ci unui învățat din Pisa, cu care Marco Polo a împărțit o vreme o celulă la Genova, Rustiachello, care a avut fericita inspirație să aștearnă pe hîrtie întîmplările la care Marco Polo a luat parte, împreună cu tatăl și unchiul său, începînd din 1271. În secolul XV, se face la Paris o copie manuscrisă, la comanda contelui burgund Johann Ohnefurcht, care dorea să o dăruiască unchiului său, contele de Berry, mare iubitor de cărți rare. Manuscrisul este o adevărată operă de

artă, cu nenumărate miniaturi concepute de către cei mai pricepuți meșteri parizieni care, pe baza povestirilor lui Marco Polo, au imaginat o lume fabuloasă, populată de oameni cu cap de cîine, de șerpi uriași, de centauri, unicorni și dragoni, care ar trăi, după mărturiile negustorului, în India și China. Acest manuscris era accesibil doar cîtorva oameni de știință. Editura Elvețiană de Facsimile din Lucerna a pregătit o ediție de 980 de exemplare, pusă de acum la dispoziția specialiștilor. Cele 192 de pagini ale manuscrisului, cuprinzînd 84 de miniaturi, au fost reproduse după cele mai noi tehnici, în 11 culori (inclusiv aur-argint).

Energie debordantă

◆ Gabriel García Márquez tocmai își terminase cartea-reportaj *Știri despre o răpire* cînd a primit un telefon că fratele ex-președintelui Gaviria a fost răpit și că răpitorii îi cereau lui, laureatului Nobel, să facă ceva pentru salvarea țării. "Sînt pe cale să-mi trăiesc propria carte" și-a spus Márquez, care timp de trei ani a anchetat luarea unor ostateci ziaristi de către cartelul drogurilor. *Noticia de un sequestro* a apărut simultan în Columbia, Mexic, Argentina, Spania și, în traducere, în SUA. La 68 de ani, debordînd de energie, Márquez a mai terminat trei nuvele de dragoste și scenariul filmului lui Jorge Ali Triane, *Oedipus the Mayor*. De asemenea se ocupă activ de "școala sa fără ziduri" ce formează jurnaliști latino-americani. În imagine, o poză de tinerete a lui Márquez, în anii '50, pe cînd era reporter.

Scriitor-hărțuitor

◆ Derek Walcott (Nobel - 1992) a fost dat în judecată pentru "hărțuire sexuală" de către una dintre studentele sale de la cursul de *creative writing* pe care-l predă la Universitatea din Boston. El și-a luat imediat un concediu și nu s-a prezentat la tribunal. Studenta, "profund șocată"

de propunerile indecente ale scriitorului, pretinde "reparații morale" în valoare de jumătate de milion de dolari. Din nefericire, Walcott nu e la prima acuzație de acest fel, dar se apără spunînd că de vină este stilul său de predare, literatura cerînd pasiune, ardore - scrie "The Independent".

Cărți furate

◆ Librării engleze se plîng de o spectaculoasă creștere a furtului de cărți din rafturile lor. În fruntea acestei regretabile statistici se află volumele semnate de Beatrix Potter și Winnie l'Ourson (probabil și din cauza formatului mic), romanele (mai toate ecranizate) ale Danillei Steel, dar și cărți de artă, cele de inspirație new-age, atlase și ghiduri regionale.

Piratul

◆ Kevin Mitnik, un mic geniu rău al informaticii, a reușit să pătrundă în ordinatele centrale ale mai multor întreprinderi importante din SUA, producând mari pagube. Pentru a pune capăt activității lui pirateriei, FBI l-a solicitat pe un alt virtuoz al informaticii, Tsumotu Shimomura, care l-a vînat, i-a întins capcane și, în câteva săptămîni, Mitnik i-a căzut în plasă. Această aventură reală de sfîrșit de secol este povestită de informaticianul japonez în cartea *Cu mișca în sac* apărută la Ed. Hyperion, SUA.

Cioran pe scenă

◆ Între 5 iunie și 20 iulie, Théâtre du Lucernaire din Paris prezintă adaptarea pentru scenă, realizată de regizorul Dominique Quêhec, a *Conversațiilor cu Cioran*

(Editura Arcade Gallimard), lucrare care grupează interviuri cu autorul *Tratatului de descompunere*. "Nu încerc să-l întrușez pe Cioran", a declarat recent ziarului "Le Monde" actorul Emmanuel Dechartre (în imagine), interpretul principal. "Aș vrea să fie prezent prin cuvîntul său".

Îngerii din Hollywood

58

Subkamp Verlag

Manuel Puig

◆ Manuel Puig (în imagine) s-a născut în 1932 în apropiere de Buenos Aires și a murit în 1990 în Mexic. Încă din copilărie considera "realitatea de pe pînză cu mult mai convingătoare decît cea trăită", ceea ce l-a ajutat, probabil, să devină scriitor și scenarist. Ecranizarea romanului său *Sărutul femeii-păianjen* l-a făcut celebru în

întreaga lume. Astăzi cărțile lui cu parfum hollywoodian sînt traduse în peste 20 de limbi: *Trădarea Ritei Hayworth*, *Cel mai frumos tango din lume*, *Îngerii din Hollywood*, *La lăsarea nopții tropicale*. În acesta din urmă două femei de peste 80 de ani, Nidia și Lucy urmăresc ca-ntr-un film viața amoroasă a vecinei lor, tînăra Sylvia.

E-Mail vorbitor

◆ Societatea japoneză Canon a dezvoltat un sistem care permite lectura vocală a poștei electronice - scrie "Nihon Keizai Shimbun". Un dispozitiv special recunoaște caracterele literelor și le transformă în sunete. Dispunînd de un dicționar de 100.000 de cuvinte, sistemul botezat *Kikomeeru* (Poșta de ascultat) citește cu intonație naturală și va fi pus în aplicare curent anul acesta.

Dictatorul și scriitorul

◆ Sani Abacha este considerat în Africa drept unul dintre cei mai brutali dictatori. Principalele sale "realizări" de cînd a preluat puterea în Nige-

ria, în 1993, sînt spînzurarea scriitorilor, "curățarea" armatei, interzicerea partidelor politice. De doi ani spionii președintelui nigerian sînt pe urmele principalului său dușman, scriitorul Wole Soyinka (Nobel 1986), cu ordinul de a-l aduce, viu sau mort. De cînd se află în exil, Soyinka se ocupă mai puțin de literatură, considerînd mai importantă lupta împotriva juntei militare din țara sa. În paginile "Newsweek"-ului sau pe posturile BBC el demască tirania și crimele lui Abacha. Dramaturgul, poetul, romancierul, actorul, intelectualul cel mai renumit din Africa e convins că, la 62 de ani și cu o operă în spate, militantismul politic e o datorie.

Ecouri la centenarul lui M.H. Maxy

MERITĂ consemnat că - independent de ceea ce s-a publicat la timpul său în România - centenarul nașterii lui M. H. Maxy n-a trecut neobservat în cugetul unor exegeți, pictori și galeriști de artă plecați de pe meleagurile noastre și stabiliți cu mai bine de un deceniu în urmă în Statele Unite.

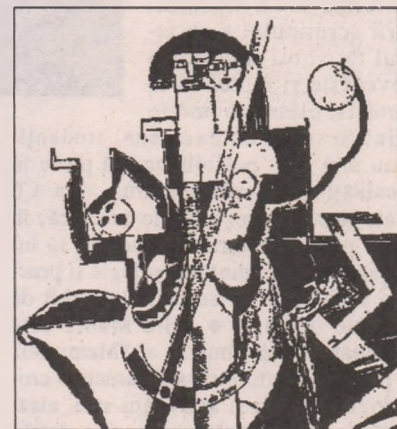
Fenomenul e cu atât mai semnificativ, cu cât, se știe, Maxy a fost și în parte mai este încă, o personalitate controversată adesea pătimaș, datorită implicației sale nefericite în viața artistică a uneia dintre cele mai întinse perioade a istoriei contemporane românești, aceea a realismului socialist. Subiectul, probabil, va face să mai curgă multă cerneală. Iată însă că în memoria unor creatori și promotori de artă mult mai tineri, care au venit direct în legătură cu Maxy, ceea ce a prevalat au fost meritele din trecut ale avangardistului, rolul său de conducător al celui mai important muzeu al țării și nu în ultimul rînd eleganțele comportamentale ale omului de societate prezent în viața de toate zilele. Ei au ținut să-și facă știute impresiile surprinse pe viu și sentimentele, publicînd acolo unde li s-a oferit prilejul, succinte evocări admirative (a se vedea revistele *Miorița magazin*, din New York, editată de prof. Elizabeth Păunescu, anul VIII, nr. 101-102, pe noiembrie-decembrie 1995, și *Semnalul*, anul II, nr. 19, și 20-21, 1996, apărute în Canada, de unde am extras prezentele excerpte, datorită inimosului concurs al ing. Marcel Sulișteanu).

"Dintre cei rămași în țară - scrie apreciatul etnolog și binecunoscutul la noi dr. Paul Petrescu, care locuiește azi în îndepărtatul Stockbridge-Massachusetts - amintirea lui M.H. Maxy îmi este vie nu numai prin arta lui, dar și prin strădania ce a depus-o în munca lui de prim muzeograf și director al Muzeului de la Palat. Eram foarte tînăr pe atunci, dar de câte ori se întîmpla să intru în frumosul lui birou de la Muzeu, cu treburi de la Institutul de istoria artelor al Academiei Române, Maxy mă înțîmpina cu amabilitate și cu gesturi care mă impresionau și îmi dădeau curaj; se scula în picioare în spatele mesei lui de lucru ca să-mi întindă mîna". Și Paul Petrescu subliniază ceea ce i se părea a fi fost "o anume civilitate a omului trăindu-și tinerețea în România interbelică și continuînd să o practice grațios și în anii de afirmare agresivă a unei grosolănii ostentative proprie proletcultismului".

Nu mai puțin sub imperiul emoției ce i-a trezit-o odinioară Maxy este pictorul Gheorghe Șaru, aflător la New York: "Am avut prilejul să-l cunosc personal - scrie Șaru - abia în 1948. /.../ Într-una din zile, însoțindu-l pe maestrul Steriadi prin sălile Dalles, la deschiderea unei expoziții, ne-am întîlnit cu pictorul Maxy. Maestrul, care era în bune relații cu Maxy, m-a prezentat. Îmi aduc și acum aminte de cuvintele rostite de Maxy: «Bine ai venit tinere în breasla noastră, dar să știi că avem o meserie foarte grea din care nu prea se

poate trăi». M-au impresionat silueta înaltă, vocea clară și ochii pătrunzători și mobili".

Meditațiile tuturor se apleacă îndelung asupra artistului propriu-zis, cel care și-a legat numele de mișcarea de avangardă din România, oferind multora un exemplu; succinte notații biografice și menționări de opere, asociate cu elogii, revin în toate articolele. Sunt reconstituiri și aprecieri de un conținut mult prea cunoscut publicului din România, ca să mai fie cazul să le repet aici. Mă voi referi totuși la pictorul Valeriu Boborelu - stabilit și el la New York - care socotește potrivit să conchidă: "Cu trecerea timpului, personalitatea pictorului Maxy capătă noi, multi-

M.H. Maxy, *Dramă și comedie*

ple, valențe; redescoperim imaginea unui artist cu totul de excepție, în care se îmbina complex și adesea dramatic conștiința tradiției artei românești cu o deschidere spontană spre înnoire, spre cunoașterea altor culturi europene. /.../ Cu mulți ani în urmă, în România, l-am cunoscut și admirat. Încerc acum din perspectiva timpului și la o mare depărtare de meleagurile României să-mi apropiu sufleteste tablourile lui Maxy, să retrăiesc emoțiile lăsate de ele. Dacă m-aș întreba care din picturile sale mi-au lăsat o impresie cu totul aparte, m-aș gândi cu siguranță la pînza *Piața Sf. Gheorghe în cărje*. Acest tablou are pentru mine un sens adînc, simbolic".

În sfîrșit, iată și o spicuie din textul scris de Marcel Sulișteanu, proprietarul și animatorul unei galerii de artă din Minneapolis, un om de suflet, pătruns de nostalgia țării natale, care se ostenește fără preget să resuscite și să mențină vie în conștiința a cât mai mulți români strămutați pe plaiurile Americii, prestigiul artei românești: "Maxy a fost un om cu mari calități artistice și umane, a cărui amintire luminoasă a rămas în sufletele celor ce l-au cunoscut și s-au apropiat de el. O min-te clară, pătrunzătoare, conștiință de realitate. /.../ În Maxy au pulsat o puternică vitalitate spirituală, un gust deosebit, o susținută pasiune de a cunoaște întregul alfabet al artei, căreia i s-a dedicat toată viața".

Aprecieri desigur encomiaste, la nivelul exigențelor de circumstanță potrivit cu caracterul festiv al unei aniversări, dar pline de entuziasm și revelatoare prin sinceritatea și căldura lor.

R.B.

un radio actual

în fiecare zi, de luni până vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22,00-24,00

Luni:	Față în față cu vecinul	Irina Corbu
Mărti:	Căinele de pază	Cornel Nistorescu
Miercuri:	Punct și virgulă	Carmen Bendovski
Joi:	Fiți întreprinzători	Adrian Dumitru
Vineri:	Taxiul de noapte	N.C. Munteanu

Revista revistelor

Turnătorul șef

Numărul 16 al revistei **MEMORIA** retipărește, în deschidere, apelul *Către Națiune* al lui Iuliu Maniu din decembrie 1946 socotindu-l încă actual în perspectiva alegerilor. Îndemnul electoral al "revistei gândirii arestate" e adresat în special tinerilor, cărora li se cere să iasă din inerție și să aleagă dintre cei propuși oamenii în a căror moralitate au o minimă încredere ("sfatul nostru - dacă ni-l permiteți - este să-i ștergeți de pe liste pe toți cei pe care îi știți că au fost slugile regimului comunist, indiferent sub ce formă"). Că organizația scrutinului s-au temut de votul tinerilor o dovedește și faptul că în turul II, plasat anume în plină sesiune de examene, studenții n-au mai avut posibilitatea să plece în localitățile de baștină pentru a vota. Cu toate acestea, rezultatele arată că, în mare parte, electoratul a început să înțeleagă distanța dintre ideologie și practica politică și nu se mai lasă orbit de perdele de fum. ♦ Iuliu Maniu este omagiat în acest număr al "Memoriei" și printr-o foarte utilă și instructivă cronologie a vieții și activității sale, alcătuită de Dinu Băcăuanu, și prin detalii fotografice ale complexului monumental închinat memoriei martirului de către sculptorul Mircea Spătaru. ♦ În secțiunea *Internaționala terorismului comunist* se publică un document stupefiant, obținut de dl Sașa Șoltoianu, basarabean din Chișinău, din arhivele KGB. Este vorba despre o scrisoare strict secretă din 1969, adresată de Ion Stănescu, președintele Consiliului Securității Statului din România, lui I.V. Andropov, președintele KGB, în care denunță trei români, cetățeni sovietici - Sașa Șoltoianu, Mircea Druc și I. A. Kolesnikov - că "s-au exprimat în mod tendențios și dușmănos despre politica internă și externă a URSS" și au solici-

tat sprijin Ambasadei Române în vederea ieșirii ilegale peste granița Uniunii Sovietice. "Din conținutul informării prezentate de către Ambasada Republicii Socialiste România la Moscova, reiese că diplomații români au luat o atitudine corespunzătoare față de ce-

tățenii sovietici pomeniți, iar Ambasada R.S. România la Moscova a informat despre aceasta Min. de Ext. al URSS, cu rugămintea de a aduce aceste manifestări la cunoștința organelor abilitate. La rândul meu, vă aduc la cunoștință aceste fapte, în conformitate cu înțelegerea existentă între organele de securitate ale statelor noastre privind semnalarea reciprocă în cazul existenței vreunei activități care poate aduce prejudicii

relațiilor reciproce de bună vecinătate dintre țările noastre." Turnătoria, făcută după celebrul discurs al lui Ceaușescu în care se afirma independența față de Moscova, demonstrează raporturile de subordonare ale "patrioților" securiști față de KGB și felul cum slujea interesele românilor ambasada noastră infiltrată de agenți, și ei unul mai patriot decât altul (retrimiși la posturi după '89, ca diplomați de carieră ce sînt). Dacă ministrul Securității era capabil de asemenea acte - comentează *Memoria* - e la mintea oricui ce comportament aveau subordonații săi: "Securitatea română a fost un simplu pion docil în mâinile acestui terorism comunist internațional, cu creierul la Moscova". În urma "înalțului" denunț, Alexandru Șoltoianu a fost condamnat la șase ani de lagăr cu regim sever și cinci ani de deportare în Siberia, iar după ispășirea acestora, i s-a impus un nou domiciliu forțat la Tiraspol, fiind permanent supravegheat de KGB. ♦ Tot din arhivele KGB și ale CC al URSS (puse la dispoziția celor îndreptățiți să le cerceteze, spre deosebire de arhivele Securității), și-a extras și Vladimir Bukovski, cel mai important disident sovietic după Soljenițin, materia volumului *Judecată la Moscova*, (Ed. Robert Laffont, 1995), carte aflat de comentată în Occident și din care *Memoria* reproduce un extraordinar de incitant capitol. Oare n-ar fi nici una din editurile noastre interesate să o publice în traducere românească, avînd în vedere că ar fi, credem, o investiție profitabilă din toate punctele de vedere?

Apelul lui Tinca

În *EVENIMENTUL ZILEI*, Ion Cristoiu își manifestă supărarea într-un editorial pe ceea ce d-sa numește *Tomboliada*. Două posturi de televiziune din București au organizat concursuri cu premii cu prilejul alegerilor. Cetățenii care s-au prezentat la vot și au semnat și în fluturașii emisi de cele două posturi t.v. au participat la o tombolă cu obiecte. Dl. Cristoiu a văzut în asta malversațiuni electorale, pentru a scoate din casă pe indeciși, dar și un mijloc de a micșora importanța exercitării acestui drept cetățenesc. În ceea ce ne privește n-am văzut în aceste tombole decât un mijloc prin care aceste posturi t.v. și-au făcut reclamă. Fiind vorba de o zi fierbinte ca audiență, cele două posturi t.v. au încercat să inculce publicului propri-

Legea care nu e

SINGURA lege pe care Parlamentul s-a grăbit s-o ia în discuție în privința răspunderii penale a persoanelor cu activitate publică a fost aceea care îi ținea pe ziariști. Asta în afară de ceea ce și-au votat diverși parlamentari grijulii față de prezentul și de viitorul lor.

În schimb, legi mai importante pentru bunul mers al treburilor în această țară stau la fezandat, ca și cum ar trebui ca mai întîi să intre în putrefacție, ca să atragă atenția prin miros aleșiilor noastre.

Legea funcționarului public, de pildă, e una care a început să pută de cînd tot așteaptă. Deși nu știu dacă n-ar fi mai bine spus că ea pute de cînd e așteptată. Funcționarul public e omul care poate face o mie și una de năzdrăvăanii în România fără să pătească mare lucru. Începînd de la ministru, funcționarul public e o persoană care dacă nu fură pe față poate comite orice fîmpenie, fără să-l tragă legea la răcoare. Orice flăcău cu mîne-cuțe negre din țara asta se poate așeza cu fundul pe aplicarea unei legi, fiindcă așa are el poftă. Pătește ceva din cauza asta? N-am auzit. Legea declarării averii înainte de a intra într-o funcție publică seamănă cu pisica neagră pentru mulți dintre parlamentarii noștri. Și nu numai pentru ei. Poate o fi rușinoasă legea asta, ca declararea bolilor venerice, totuși nu strică să știe lumea cu cîți bani ai intrat într-o funcție și cu cîți ieși. Ar fi păcat ca o persoană care și-a consumat energia și paralele în slujba patriei să nu fie recompensată pentru dezinteresarea sa. La fel cum ar fi păcat ca o persoană care se îmbogățește în serviciul țării să nu trebuiască să spună cum a izbutit așa ceva.

Nu de alta, dar semnătura funcționarului public seamănă tot mai mult cu autografele acordate amabil de scriitorul liber profesionist cititorilor săi.

Vrei să-ți construiești casă pe spina calului lui Mihai Viteazul la

Universitate cu piscină pe soclu? Găsești o semnătură. Te interesează un import de rahat în România? Se rezolvă. Fiindcă rostul funcționarului public nu e să-ți spună că el e legat de un anumit contract cu statul, ci să te ajute să calci legea. Dacă vrei să faci o afacere cinstită, îl indispui. Îți bagă bețe în roate pînă te împinge la vreo coțcărie care dă greutate semnăturii sale. Așa cum scriitorul te întreabă doar cum te cheamă cînd îți dă autograf pe cartea lui, funcționarul public vrea să știe, de cele mai multe ori, ce-i dai în schimbul semnăturii.

La rîndul lor, demnitarii, intră într-un joc al semnăturilor iresponsabile pe care e greu să-l pricepi dacă admiți că ei au o cît de mărunță conștiință a răului pe care îl provoacă. Dar cînd pe dl ministru îl doare cel mult în părțile moi pentru ceea ce semnează, ce mai contează că semnătura sa poate avea efecte catastrofale? Mîncărică pentru cîini scutită de taxe, dar cum-părată pe bani buni? Să vină! Încălțări pentru morți vîndute proștilor în viață din România ca să le poarte o săptămînă? De acord!

Să ne imaginăm însă că în spatele tuturor acestor semnături care ne sărăcesc ar exista o lege simplă care să-l poată face pe funcționarul public răspunzător pentru autografele sale!

Dacă această lege ar fi existat n-am fi azi o țară care importă alimente în loc să ne exportăm normălele surplusuri. N-am fi o țară în care mai mult se moare decît se naște și în sfîrșit n-am fi la un pas de falimentul din Bulgaria, ci ne-am simți, economic, ca pește în apă. Dar cum, pentru noi, problema de stat e să rămînem cum am fost, nu să ne mișcăm înainte, ar trebui să dăm premii tuturor funcționarilor de la buget care au temporizat orice încercare de înnoire și au ridicat la rang de mari afaceri toate scurgerile de bani prin care s-au făcut averi prin sărăcirea țării.

Cristian Teodorescu

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România Literară" pe adresa Fundația "România Literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefone: 650.62.86; 650.33.69; 650.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 13.000 lei; 6 luni - 26.000 lei; 1 an - 52.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipar: grupul drago print
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

24 pag - 1.000 lei
La redacție - 800 lei

Cronicar